

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KORE SAVAŞI VE TÜRKİYE'NİN KUZEY ATLANTİK
ANTLAŞMASI'NA KABULÜNDEKİ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut GİRGINER

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**TEMMUZ 2024
İSTANBUL**

TC.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KORE SAVAŞI VE TÜRKİYE'NİN KUZEY ATLANTİK
ANTLAŞMASI'NA KABULÜNDEKİ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut GİRGİNER
(221211003)
(0009-0004-8267-6617)

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şakir DİNÇŞAHİN

İstanbul 2024

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Jüri Tez Onay Formu

18.07.2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma 18.07.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Tezli Yüksek Lisans) Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Şakir DİNÇŞAHİN

Danışman

İstanbul Gedik Üniversitesi

Prof. Dr. Ali TEKİN

Üye (İmza)

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Filiz KATMAN

Üye (İmza)

İstanbul Aydın Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Kore Savaşı ve Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na Kabulündeki Etkisi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. (30/06/2024).

Mahmut GİRGİNER

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmamda Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılımının NATO'ya giriş sürecine olan etkisini detaylı bir şekilde ele alarak, Kore Savaşı'nın bu süreçte oynadığı rolü hem Türk hem de Amerikan arşivlerindeki belgelerden yola çıkarak inceledim. Elde ettiğim bulgular, Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılımının NATO üyeliği üzerinde belirleyici bir etkisi olmadığını ve üyelik sürecinin daha geniş stratejik faktörlerle şekillendiğini göstermektedir. Bu tez çalışmam ile birlikte konunun tarihsel arka planı, Kore Savaşı'na katılımın Türkiye'nin dış politikası üzerindeki etkileri ve NATO üyeliği sürecine dair detaylı bir analiz sunulacaktır.

Bu çalışmamda NATO'ya giriş sürecinde Kore Savaşı'nın ana etmen olmadığı sonucunu çıkarmama yardımcı olan başlıca kaynaklarım, Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivlerinde 26 Temmuz 2021 tarih ve 33073425 sayılı karar ile gizliliği kaldırılan arşiv belgeleri ve Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkileri (FRUS) serisinin 2018 yılında e-kitap olarak yayınladığı Yakın ve Orta Doğu ile Kore serileri olmuştur.

Bu çalışmamda bana gerek bilgi birikimi gerekse kaynak konularında yol gösteren, motivasyonumun düşmesine asla müsaade etmeyen değerli hocam Prof. Dr. Şakir Dinçşahin'e çok teşekkür ederim. Ayrıca, beni tez çalışmam başında gördükçe "yine mi ödevin var" serzenişi ile onunla vakit geçirmemi isteyen biricik kızım Bilge Şeyma'mın her şeye rağmen bana gösterdiği anlayış ve desteğe çok teşekkür ederim. Son olarak, her zaman desteğini hissettiğim ve bu süreçte büyük fedakarlıklar gösteren kıymetli eşim Esra Girginer'e çok teşekkür ederim.

Temmuz 2024

Mahmut GİRGİNER

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

YEMİN METNİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Kapsam Ve Amaç.....	1
1.2. Metodoloji	1
1.3. Literatür Taraması	2
1.4. Tezin Genel Yapısı.....	4
2. KORE SAVAŞI'NIN İLANI	6
3. KORE SAVAŞI'NA ASKER GÖNDERME KARARI	8
3.1. Asker Gönderme Kararına Uluslararası Tepkiler.....	12
3.2. Asker Gönderme Kararına Karşı Eleştiriler	13
4. SAVAŞ ÖNCESİ HAZIRLIK VE KORE'YE YOLCULUK.....	16
5. KORE SAVAŞI'NDA TÜRK TUGAYI.....	23
5.1. Türk Tugayı'nın İlk Görev Emirleri	23
5.2. Türk Tugayı'nın Kunuri Muharebesi	23
5.3. Türk Tugayı'nın Kimpo Yarımadasını Savunma Görevi	30
5.4. Türk Tugayı'nın Kumyangjang-Ni Muharebesi	31
5.5. Amerikan Tümeni Emrindeki Görevler	34
5.6. Türk Tugayı'nın Taegyewonni Muharebesi	38
5.7. Türk Tugayı'nın Amerikan Tümeni Altındaki Günleri	41
5.8. Türk Tugayı'nın Wegas Muharebesi	45
6. KORE SAVAŞI ATEŞKES ANTLAŞMASININ İMZALANMASI.....	47
7. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN NATO'YA KABUL SÜRECİ.....	48
7.1. Kore Savaşı Öncesindeki Sürecin Gelişimi	48

7.2. Kore Savaşı Sırasındaki Sürecin Gelişimi	57
8. TÜRKİYE'NİN NATO'YA RESMEN KABUL EDİLMESİ.....	81
9. SONUÇLAR VE TARTIŞMALAR.....	83
KAYNAKLAR	90
EKLER.....	96
Ek 1: Yök Ulusal Tez Merkezi "Kore Savaşı" Çalışmalarını Gösterir Tablo	96
Ek 2: Kore Savaşı Zayıatlarını Gösterir Tablo (Arşiv Belgelerine Dayalı)	97
Ek 3: Ankara Antlaşması (19 Ekim 1939)	98
Ek 4: Fuat Köprülü ile George Wadsworth Görüşmesi (22 Temmuz 1950)	100
Ek 5: Köprülü, Menderes ve Wadsworth Görüşmesi (29-30 Temmuz 1950)	102
Ek 6: Köprülü, Menderes ve Wadsworth Görüşmesi (21 Ağustos 1950).....	103
Ek 7: Feridun Cemal Erkin ve George McGhee Görüşmesi (25 Ağustos 1950) .	105
Ek 8: Savunma Bakanı Louis Johnson'a Gönderilen Muhtıra (09 Eylül 1950) ...	107
Ek 9: Feridun Cemal Erkin ve Berry Burton Görüşmesi (11 Eylül 1950)	111
Ek 10: Wadsworth Tarafından Acheson İletilen Telgraf (12 Eylül 1950)	113
Ek 11: ABD ve İngiltere Arasındaki Gayri Resmi Görüşme (19 Eylül 1950).....	115
Ek 12: Dışişleri Bakanı Acheson ve Büyükelçi Erkin Görüşmesi (19 Eylül 1950)	117
Ek 13: Erkin, McGhee ve Moore Görüşmesi (24 Ocak 1951).....	119
Ek 14: Henry Villard Tarafından Paul Nitze'ye Bilgi Notu (05 Şubat 1951)	122
Ek 15: Doğu - Batı Mücadelesinde Türkiye'nin Konumu (26 Şubat 1951)	125
Ek 16: Henry Villard Tarafından Paul Nitze'ye Bilgi Notu (01 Mart 1951).....	132
Ek 17: Erkin, Acheson ve Moore Görüşmesi (27 Nisan 1951).....	134
Ek 18: NSC (National Security Council) 109 Numaralı Belge (11 Mayıs 1951)	136
Ek 20: Erkin, McGhee ve Moore Görüşmesi (04 Haziran 1951).....	144
Ek 21: ABD Savunma Bakanlığı'nın Değerlendirmeleri (10 Kasım 1951)	146
Ek 22: George McGhee ve Oliver Shewell Franks Görüşmesi (05 Şubat 1952) .	147
ÖZGEÇMİŞ.....	148

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	: Adı Geçen Eser
AMAT	: Amerika'nın Türkiye'ye Yardım Misyonu (American Mission for Aid to Turkey)
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
ECA	: Economic Co-operation Administration (Amerika Birleşik Devletleri Ekonomik İşbirliği İdaresi)
FRUS	: Amerika Birleşik Devletleri'nin Dış İlişkileri (Foreign Relations of the United States)
MEC	: Middle East Command : Orta Doğu Komutanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
NSC	: (Ulusal Güvenlik Konseyi) National Security Council
OEEC/OECD	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Co-operation and Development)
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDA	: Türk Diplomatik Arşivi
TUSAG	: Türkiye'deki Amerika Birleşik Devletleri Ordu Grubu (The United States Army Group in Turkey)

KORE SAVAŞI VE TÜRKİYE'NİN KUZEY ATLANTİK ANTLAŞMASI'NA KABULÜNDEKİ ETKİSİ

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti, 1923 yılında sona eren Kurtuluş Savaşı'ndan 27 yıl sonra 1950 yılında Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'ne (NATO) katılma fırsatı olarak gördüğü Kore Savaşı'na asker gönderme kararı almıştır. Kore Savaşı birçok yönüyle Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kore Savaşı esnasında Türk askerinin Kore'deki başarısı, uluslararası alanda aldığı takdir ve gördüğü ilgi sonrasında özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin Türk askerine ve askeri sistemine artan ilgisi olmuştur. Esasen 1. Dünya Savaşı'ndan beri Türk askerinin harp sahasındaki başarısını birçok ülke tecrübe etmiş olsa da, Kore Savaşı öncesinde ne karşı karşıya ne de yan yana savaş sahnesinde yer almamış olan Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti, Kore Savaşında ilk defa aynı cephede birlikte yer almışlar ve askeri yönden birbirlerini tanıma imkanı bulmuşlardır.

2. Dünya Savaşı sonrasında belirginleşen ve adına İki Kutuplu Dünya denilen yeni düzende Türkiye, Sovyet saldırısı tehdidinden kurtulmanın en kısa yolu olarak Kuzey Atlantik Antlaşması'na girmeyi hedeflemiştir. Bunun bir sonucu olarak, Kore Savaşı'na asker göndermek hedeflenen sonuca hızlıca erişmek için bir fırsat olarak görülse de 1950 yılında başlayan savaşa rağmen Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na kabulü 1952 yılında gerçekleşmiştir. Buradan hareketle, Kore Savaşı'na asker göndermenin Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na kabulünde bir etkisinin olup olmadığının araştırılması gerektiğini düşünüyorum.

Yaptığım literatür taraması neticesinde, Kuzey Atlantik Antlaşması'na üyelik için geçen iki yıllık görüşme sürecinde neler yaşandığı ve hangi konularda ne gibi görüşmeler yapıldığı ya da ne gibi görüşler beyan edildiği ile ilgili mevcut çalışmaların benim kurduğum bağintıya yeteri kadar odaklanmadığını tespit ettim. Bununla birlikte 26 Temmuz 2021 tarih ve 33073425 sayılı karar ile gizliliği kaldırılan arşiv belgeleri doğrultusunda konunun tekrardan ele alınması gerektiği düşüncesiyle hareket ederek Kore Savaşı'nın Türkiye'nin NATO üyeliği sürecindeki etkisini çalışmaya karar verdim.

Çalışmamın kapsamı, 1950 - 1953 yılları arasındaki Kore Savaşı ve bu savaş öncesinde başlayan Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na kabulü için gerçekleşen görüşmelerle sınırlıdır. Çalışmamın amacı ise, Kore Savaşı esnasında gerçekleştirilen ve iki yıla yakın süren Kuzey Atlantik Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul edilme sürecini aydınlatmak ve Kore Savaşı'na asker göndermenin bu sürece etkisini değerlendirmektir. Ayrıca bu çalışma, ABD'nin Türk askeri sistemine başlayan ilgisini, bu ilginin savaş sürecindeki gelişimini ortaya koyacaktır.

Bu bağlamda çalışmam, daha önce yapılan çalışmalarda sıkça karşılaşılan Kuzey Atlantik Antlaşması'na dahil olmak için Kore Savaşı'na asker gönderildiği söylemleri üzerine eksik kalan araştırmayı yapmak adına da önem arz etmektedir.

Türkiye'nin NATO üyeliğinin yalnızca Kore Savaşı'na katılımına bağlı olmayıp daha geniş stratejik ve politik faktörlerle şekillendiği argümanı tezde detaylandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kore Savaşı, NATO, Türk Tugayı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, ABD, Güney Kore, Kuzey Kore, Çin, Demokrat Parti, Adnan Menderes*

THE KOREAN WAR AND ITS IMPACT ON ADMISSION OF TURKEY TO THE NORTH ATLANTIC TREATY

ABSTRACT

27 years after the War of Turkish Independence ended in 1923, the Republic of Turkey decided to send troops to the Korean War in 1950 which was considered as an opportunity to join the North Atlantic Treaty Organization (NATO). The Korean War has an important role in Turkish military history in many ways. The Turkish soldiers success during the Korean War, international appreciation and interest they received during the Korean War led to an increased attention especially from the United States to the Turkish military and its military system. Although many countries have experienced the success of Turkish soldiers on the battlefield since the World War I, the United States and the Republic of Turkey who had never fought side by side or against each other before the Korean War, fought together on the same side for the first time in the Korean War and had the opportunity to get to know each other militarily.

Becoming more visible after the World War II and called Bipolar World, Turkey intended to join the North Atlantic Treaty as the shortest way to escape the threat of Soviet aggression. As a result of this, Although sending troops to the Korean War was seen as an opportunity to rapidly reach the targeted objective, Turkey's acceptance to the North Atlantic Treaty was realized in 1952, despite the war that started in 1950. Therefore, I think it should be studied whether sending troops to the Korean War had an impact on Turkey's joining to the North Atlantic Treaty.

As a result of my literature review, I found that the existing studies on what happened during the two-year interview period for membership in the North Atlantic Treaty, what kind of discussions were held or what opinions were expressed on which issues, did not focus enough on the relation I have established. However, I decided to study the impact of the Korean War on Turkey's NATO membership period, acting on the idea that the subject should be revisited in accordance with the archive documents declassified by the decision dated July 26, 2021 and numbered 33073425.

The scope of my study is limited to the Korean War between 1950 and 1953 and the interviews for Turkey's acceptance to the North Atlantic Treaty that started before this war. The aim of my study is to clarify the period of acceptance of the Republic of Turkey to the North Atlantic Treaty, which occurred during the Korean War and lasted for nearly two years, and to evaluate the impact of sending troops to the Korean War on this process. In addition, this study will also reveal the US interest in the Turkish military system and the evolution of this interest during the war.

In this perspective, my study is also important in order to investigate the missing research on the discourse that soldiers were sent to the Korean War to become a member of the North Atlantic Treaty, which has been frequently

mentioned in earlier studies. The argument that Turkey's NATO membership was determined not only depend on joining in the Korean War but also depend on extensive strategic and political factors is elaborated in the thesis.

Keywords: *Korean War, NATO, Turkish Brigade, United Nations Security Council, South Korea, North Korea, China, Democrat Party, Adnan Menderes*

1. GİRİŞ

1.1. Kapsam Ve Amaç

Bu tez, Kore Savaşı'na katılan Türk Tugayına ve bu savaşın Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na (NATO) kabulündeki etkisine odaklanmakta ve Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılımını sorgulamaktadır. Bu tezin araştırma sorusu, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na kabulünde Kore Savaşı'na asker göndermesinin herhangi bir etkisinin olup olmadığıdır. Kore Savaşı'nda Türk Tugayı ve Türkiye'nin NATO'ya kabulü üzerine oldukça fazla sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu tezi farklı kılan, birincil kaynaklara dayanmasıdır. Birincil kaynaklar olarak arşivler, Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker gönderme kararı hakkında bilgi vermekte ve bu kararın Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesini etkileyip etkilemediğini göstermektedir. Dolayısıyla arşiv belgeleri, Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılması ve bu savaşın Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesini nasıl etkilediği sorusuna cevap bulmada önemli bir role sahiptir. Bu tez, özellikle güvenlik alanında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile geçmişten günümüze kadar uzanan ikili ilişkilerin Kore Savaşı sırasındaki seyrini ortaya koymak ve daha önce yapılan çalışmalarda sıkça karşılaşılan Kuzey Atlantik Antlaşması'na dahil olmak için Kore Savaşı'na asker gönderildiği söylemleri üzerine eksik kalan araştırmayı yapmak adına arşiv materyallerinden kanıtlar elde ederek literatüre katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin NATO üyeliğinin yalnızca Kore Savaşı'na katılımına bağlı olmayıp daha geniş stratejik ve politik faktörlerle şekillendiği argümanı tezde detaylandırılmıştır.

1.2. Metodoloji

Bu tezde Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker gönderme kararı ile Türkiye'nin NATO'ya kabul edilme süreci arasındaki ilişkiyi analiz etmek için arşiv araştırması ve belge analizi yapılmıştır. Bu tez için toplanan veriler hem birincil hem de ikincil kaynaklardan elde edilmiştir. Birincil kaynaklar arşiv ve resmi belgeleri içermektedir. Arşiv belgeleri, öncelikle Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi ve Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkiler Arşivi'nden (FRUS) alınmıştır ve bunlar

Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılması ile Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesi arasındaki ilişkiyi analiz etmek için kullanılmıştır. Ayrıca, Kore Savaşı'nın ilerleyişi ve Türkiye'nin savaşa katılma nedenleri ile ilgili bilgiler de bu arşiv belgelerinden toplanmıştır.

Veri toplanan bir diğer arşiv ise Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi. Bu arşivden alınan belgeler, Kore Savaşı'na asker gönderme kararı sonrası hazırlık sürecinde sağlık, eğitim ve yolculuk başlıkları altında gelişen olayları analiz etmek için kullanılmıştır. İlgili belgeler ayrıca Türkiye'nin savaşa katılımı konusunda Türk yetkililerin ve Türk partilerinin görüşlerini analiz etmek için kullanılmıştır.

Bir başka deyişle, bu belgeler Türkiye'nin savaşa katılımının ve Türkiye'nin NATO'ya kabulünün önemini Türk ve Amerikan yetkililerin bakış açısından anlamak için kullanılmıştır. Ayrıca bu kaynaklar, Birleşmiş Milletlerin Kore Savaşı'na müdahale kararı ve Türkiye'nin savaşa katılma kararına ilişkin süreci incelemek için kullanılmıştır. Sonuç olarak, bu arşivlerden elde edilen belgeler, Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılma nedenlerini, Türk Tugayı'nın Kore Savaşı'ndaki performansını ve bu dönemde başlayıp devam eden NATO'ya katılma sürecini nitel araştırma yöntemi ve tarihsel analiz tekniği ile ortaya koymak için kullanılmıştır.

Kore Savaşı ve Türkiye'nin NATO'ya kabul süreci ile ilgili toplanan kitaplar, makaleler, akademik dergiler, araştırma yazıları ve gazeteler gibi ikincil kaynaklar da kullanılmıştır. Son olarak, çevrimiçi dergiler, kitaplar, gazeteler ve bakanlıkların resmi web siteleri gibi internet kaynakları da ikincil kaynaklar olarak kullanılmıştır.

1.3. Literatür Taraması

Bu bölümde Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılması ve Türkiye'nin NATO'ya kabulüne dair literatür ele alınacaktır. Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılmasını ele alan çok sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların pek çoğu Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılması ile Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesi arasında direk bir ilişki olduğuna odaklanmaktadır.

Ulusal Tez Merkezi'nde "Kore Savaşı" anahtar kelimesi ile yaptığım araştırma neticesinde yüksek lisans ve doktora alanında toplam 51 adet çalışma yapıldığını tespit ettim. Bu çalışmaları konularına göre sınıflandırılarak EK 1'deki

tabloyu oluşturdum. Buna göre, Kore Savaşı ile ilgili en fazla tarih alanında çalışma yapıldığı söylenebilir. Uluslararası ilişkiler ve siyasal bilimler alanındaki çalışmalar ise görece azdır. Bu tezin amacı, Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılması ile Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesi arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını derinlemesine inceleyerek bu literatüre katkıda bulunmaktır. Tüm çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, şu sonuçlara ulaşılabileceği söylenebilir:

- a) Kore Savaşı'na tarih, uluslararası ilişkiler ve gazetecilik alanlarından bakış
- b) Kore Savaşı'nı uluslararası basın yayın organları üzerinden inceleme
- c) Kore Savaşı'ndaki Türk Tugayı'nın başarıları
- d) Kore Savaşı'nın Türkiye'nin NATO'ya girmesini sağladığına odaklanan çalışmalar olmak üzere dört ana başlık altında toplanabilir.

Kore Savaşı ve Türkiye'nin bu savaşa asker gönderme kararı ile ilgili çalışmalara bakıldığında, literatüre göre Türkiye'nin Kore'ye asker gönderme kararını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler, Türkiye'nin Sovyet tehdidi altında olduğu, hükümet yetkililerinin bu baskıdan kurtulmak için bir çıkış yolu aradığı ve bunun bir sonucu olarak en kısa yolun Batı ile uyum içerisinde hareket ederek uluslararası bir güvenlik anlaşması olan NATO'ya girmek olduğudur.

Bu faktörler, 1990 yılında Özlem Demirel tarafından hazırlanan "Türkiye'nin Kore savaşına katılma kararının analizi" başlıklı yüksek lisans çalışmasında, 2007 yılında Cüneyt Güven tarafından hazırlanan "Sebepler ve sonuçlarıyla Kore Savaşı ve Türkiye" başlıklı yüksek lisans çalışmasında, 2015 yılında Ahmet Avcı tarafından hazırlanan "Kore Savaşı'nda Türk Ordusu" başlıklı yüksek lisans çalışmasında ve 2019 yılında Nur Seda Temur tarafından hazırlanan "Kore Savaşı ve Türk - Amerikan İlişkileri" başlıklı yüksek lisans çalışmasında ortaya konmuştur. Kore Savaşı üzerine yapılan bu çalışmalardaki ortak düşünce, bu savaşın Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesinde önemli bir etken olduğu yönündedir. Öyle ki, Seul Ulusal Üniversitesi tarafından yılda iki kez yayınlanan Seul Kore Araştırmaları Dergisi'nin Aralık 2018 tarihli ve 31 sayılı yayınında Nan A Lee tarafından "*Türkiye'nin NATO üyeliği, Kore Savaşı'na BM güçlerinin bir üyesi olarak katılması koşuluna bağlıydı*" ifadesine yer verilmiştir.

2020 yılında Mustafa Murat Taşar tarafından hazırlanan "Kore Savaşı karar alma sürecinin analitik incelenmesi" başlıklı yüksek lisans çalışmasını diğerlerinden

ayırır özellik, Kore Savaşı'na asker gönderme kararını eleştirel bir yönden incelemesi ve değerlendirmesidir. Bu çalışmasında Taşar, *"Türkiye, Kore Savaşı'na katılma kararı ile aradan 70 yıla yakın zaman geçmiş olmasına rağmen yüzleşmemiştir. Kore Savaşı'nın en önemli sonucu olarak NATO'ya katılım görülmüş, NATO'ya da uzun bir süre kutsiyet atfedilmiştir. Kore Savaşı'na katılma kararını eleştirme, NATO'ya katılımı da eleştirme olarak algılanmıştır."* ifadelerine yer vermiştir.

Benim çalışmamın farkı ise 26 Temmuz 2021 tarih ve 33073425 sayılı karar ile gizliliği kaldırılan Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşiv belgeleri ve Amerika Birleşik Devletleri Dış İlişkiler Arşiv belgeleri doğrultusunda konuyu detaylıca çalışarak tarafsız bir şekilde Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesinin Kore Savaşı ile ilişkisi olup olmadığını ortaya çıkarmaktır.

1.4. Tezin Genel Yapısı

Bu tez sekiz bölümden oluşmaktadır. Bu giriş bölümünün ardından ikinci bölümde Kore Savaşı'nın ilanı yer almaktadır. Üçüncü bölüm Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker gönderme kararını ele almaktadır ve asker gönderme kararına uluslararası desteği ve bu karara karşı eleştirileri inceleyen iki alt bölüme ayrılmıştır.

Dördüncü bölüm Kore'ye gidecek olan Türk Tugayı'nın hazırlık ve Kore'ye yolculuk sürecini ele almaktadır. Beşinci bölüm Kore Savaşı'nın kendisine odaklanmaktadır. Aslında bu bölüm Kore Savaşı'nda Türk Tugayı'nın katıldığı muharebeleri ve bu muharebelerin sonuçlarını ele almaktadır. Bu bölüm Türk Tugayı'nın Kore'deki muharebe süreçlerini detaylıca ele alan dokuz alt bölüme ayrılmıştır.

Altıncı Bölüm Kore Savaşı'nın ateşkes antlaşması sürecine odaklanmaktadır. Bu bölüm ateşkes antlaşması görüşmeleri esnasında gerçekleşen görüşmeleri ve ateşkesin ilanı sürecini ele almaktadır. Yedinci Bölüm Türkiye Cumhuriyeti'nin NATO'ya kabul edilme sürecine odaklanmıştır. Bu bölüm tezin bel kemiğini oluşturmaktadır çünkü bu çalışmanın temel amacı Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesinde Kore Savaşı'nın herhangi bir etkisinin olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu bölüm Kore Savaşı öncesi ve sonrası olmak üzere iki alt bölüme ayrılmıştır.

Sekizinci Bölüm Türkiye'nin NATO'ya resmi olarak kabul edildiğinin ilan edildiğı sürece odaklanmaktadır.

Son olarak, sonuç ve tartışmalar bölümünde tezin kapsamlı bir özeti verilmekte ve bu çalışmanın temel bulguları tartışılmaktadır. Türkiye'nin NATO'ya katılma süreci ile Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi arasındaki ilişkinin bir değerlendirmesi sunulmaktadır. Bu bölümde Türkiye'nin NATO üyeliğinin yalnızca Kore Savaşı'na katılımına bağlı olmayıp daha geniş stratejik ve politik faktörlerle şekillendiğı argümanı detaylandırılmıştır.

2. KORE SAVAŞI'NIN İLANI

Japonya'nın 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nda yenilmesi nedeniyle Kore topraklarından çekilmesi ABD ve Sovyetler Birliği'ni bu topraklar üzerinde karşı karşıya getirmiştir. Her iki devlette kendilerine bağımlı hükümetler kurduktan sonra 1949 yılında Kore topraklarından çekilmişlerdir. Hemen bir yıl sonra 25 Haziran 1950 tarihinde Kuzey Kore ordusunun 38. Paralel hattı boyunca başlattığı saldırı ile Kore Savaşı resmen başlamıştır. Fakat Kuzey Kore makamları bunun tam aksi yönde yapmış olduğu propaganda ile Güney Kore'nin 38. Paralel hattını geçerek kendilerine saldırı başlattığını duyurmuştur.

Güney Kore'nin kurulması akabinde ABD'nin buradaki ilk Büyükelçisi olan John Joseph Muccio, 25 Haziran 1950 saat 15:55'de ABD Dışişleri Bakanı Dean Gooderham Acheson'a gönderdiği telgrafta Pyongyang radyosu tarafından yayınlanan bildirinin çevirisinde bu olayın şu şekilde anlatıldığını bildirmiştir:¹

Kore Halk Cumhuriyeti İçişleri Bürosu tarafından yapılan resmi duyuru:

Güney Kore kukla rejiminin sözde "Savunma Ordusu" ayın 25'inde şafak vakti 38. paralel hattının tüm cephesi boyunca kuzeye sürpriz bir işgal başlattı. Sürpriz operasyonu başlatan düşman, Haeju, Kumchon ve Chorwon'un batısındaki üç noktada 38. paralel hattının bir ila iki kilometre kuzeyindeki bölgeyi işgal etti. Kore Halk Cumhuriyeti İçişleri Bürosu, Halk Cumhuriyeti güvenlik ordusuna düşmanı geri püskürtmesi için bir emir yayınladı. Şu anda güvenlik ordumuz düşmana karşı sert karşı operasyonlar düzenlemektedir. Halk Cumhuriyeti ordusu Yangyang'da kuzeye sızan düşman kuvvetlerini geri püskürtmeyi başarmıştır. Bu bağlamda Kore Halk Cumhuriyeti, Güney Kore kukla rejiminin maceracı askeri eylemlerini derhal durdurmamaları halinde Halk Cumhuriyeti'nin kararlı karşı önlemlere başvurmak zorunda kalacağı gerçeğini hatırlatmak ister. Aynı zamanda İçişleri Bürosu, Güney Kore kukla rejiminin pervasız girişimlerinden doğacak vahim sonuçların tüm sorumluluğunun Güney Kore kukla rejiminin omuzlarında olacağını bilgilendirme ile görevlendirmiştir.

¹ 795.00/6-2550:Telegram [Document 68]. (1950, 25 Haziran). *The Ambassador in Korea (Muccio) to the Secretary of State* (Volume VII 1950, Korea). FRUS

Açıkça görüleceği üzere, Kuzey Koreliler yayınladıkları propagandalar ile Güney Kore'ye karşı saldırganlıklarını örtbas etmek için Güney Kore'nin işgali başlattığını iddia etmektedir. Fakat, gün boyunca yaşanan gelişmeler bu propagandayı tamamen çürütmektedir. Kore Büyükelçisi Muccio tarafından Dışişleri Bakanı'na Kuzey Kore tarafından yapılan saldırının bilgileri aşağıdaki telgrafla verilmiştir:²

Bu sabah saat 4'te Kuzey Kore silahlı kuvvetleri 38. derece paralel boyunca çeşitli noktalarda Güney Kore Cumhuriyeti'nin savunma mevzilerine karşı sebepsiz saldırılara başladı. Paralel boyunca çeşitli noktalarda çatışmalar devam etmektedir. Güney Kore savunma güçleri Kuzey'in saldırganlığına karşı koymak üzere pozisyon almaktadır. Hem Güney Kore yetkilileri hem de güvenlik güçleri durumu sakin ve becerikli bir şekilde idare etmektedir. Telaşa kapılmak için bir neden yok. Kuzeyli Komünistlerin topyekûn bir savaş başlatma niyetinde olup olmadıkları henüz tespit edilememiştir. Yeni gelişmeler bu kanaldan düzenli olarak bildirilecektir. Elçilik personeline az seyahat etmeleri tavsiye edilir. Büyükelçi, durumun gerektirdiği şekilde elçilik personelinin evlerinde ya da görev yerlerinde kalmalarını talep etmektedir. Bir sonraki duyurumuz öğleden sonra saat üçte yapılacaktır.

² 795.00/6-2550:Telegram [Document 62]. (1950, 25 Haziran). *The Ambassador in Korea (Muccio) to the Secretary of State* (Volume VII 1950, Korea). FRUS

3. KORE SAVAŞI'NA ASKER GÖNDERME KARARI

Bu bildirinin ardından ilerleyen saatlerde ABD, BM Güvenlik Konseyi'nin toplanmasına ilişkin talebi iletmiş ve Güvenlik Konseyi'nin diğer üye ülkelerindeki Amerikan Büyükelçiliklerine (Çin Cumhuriyeti, Küba, Ekvator, Mısır, Fransa, Hindistan, Norveç, SSCB, Birleşik Krallık ve Yugoslavya) Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağırma kararını bildirmiştir. Bu çağrı üzerine 25 Haziran 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygve Halvdan Lie liderliğinde 473 sayılı toplantısını gerçekleştiren BM Güvenlik Konseyi, Güney Kore Cumhuriyeti'nin BM Komisyonunun nezareti altında bulunduğunu ve Güney Kore Cumhuriyeti'nin meşru seçimlere dayanarak kurulduğunu ifade etmiştir. Akabinde ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 12 Aralık 1948 ve 21 Ekim 1949 tarihli kararlarına atıfla Güney Kore Cumhuriyeti'nin ve halkının emniyetinin tehlikede olduğunu, Kuzey Kore Cumhuriyeti tarafından silahlı taarruza maruz kaldığını ve bu hareketin sulhu ihlal ettiğini belirterek aşağıdaki 3 maddelik kararı yayınlamıştır (TDA, 547.44853.216583.120):

1. Askeri hareketin derhal durdurulması ve Kuzey Kore askeri kuvvetlerinin 38. arz dairesine çekilmelerini Kuzey Kore makamlarından talep eder.
2. Tavsiyelerin en kısa zamanda Kuzey Kore makamlarına tebliği, Kuzey Kore kuvvetlerinin 38. arz dairesine çekilip çekilmediklerinin gözlemi ve bu kararın uygulanıp uygulanmadığının kontrolünü talep eder.
3. Bu kararın tatbiki için Birleşmiş Milletlere her türlü yardımda bulunmalarını ve Kuzey Kore makamlarına ise yardımda bulunmaktan kaçınmalarını üye devletlerden talep eder. (Birleşmiş Milletler Kore Komisyonundan)

Bu toplantıya Türkiye Cumhuriyeti adına katılan Birleşmiş Milletler Türkiye Daimi Baş Delegesi Selim Sarper notlarında; konsey toplantısında Rusların olmadığını, Yugoslavya'nın çekimser kaldığını ve bunun sebebini ise bütün mesuliyetin Kuzey Kore'ye yükletilmesi için elde yeterli bilgi olmadığını gösterdiğini, bu hareketin Sovyetlerce idare edildiğine şüphe olmadığını ve Rusların

daha ilerisi için tasarladıkları geniş planların içinde Uzak Doğu'daki emelleri için bir kademe teşkil ettiğini bildirmiştir (TDA, 547.44864.216666.50).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygve Halvdan Lie tarafından 27 Haziran 1950 tarihli ve 8755 sayılı kararda Birleşmiş Milletler üyesi olan devletlerin Güney Kore Cumhuriyeti'ne gereken yardımı sağlamalarını tavsiye ettiği telgrafın ardından 29 Haziran 1950 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü tarafından bir cevap telgrafı gönderilmiştir. Bu telgrafta Köprülü özetle şunları ifade etmiştir: Bozulan barışın sağlanması, açıkça saldırıya uğramış bir milletin egemenlik haklarının korunması ve bu vesileyle dünya barışına hizmet edilmesi için hükümet adına 8755 sayılı telgrafta yer alan tavsiyeye cevap olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler Kurulu'nda üye bir devlet olmasından doğan taahhütleri samimiyetle yerine getirmeye hazır olduğu bildirmekle birlikte derin saygılarımı sunarım (TDA, 547.44874.216231.95).

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün yukarıdaki telgrafına BM Genel Sekreteri Trygve Halvdan Lie tarafından 01 Temmuz 1950 tarihli ve 8845 sayılı telgraf ile şu şekilde cevap verilmiştir (TDA, 547.44761.215282.7): "Hükümetiniz yardımda bulunmak durumunda olduğu takdirde, işbu yardımın şekli hakkında bana en kısa müddet içinde bir cevap verebilerseniz kararın tatbiki kolaylaşmış olur." BM Genel Sekreterinin bu telgrafından, Türkiye Cumhuriyeti'nden yapmayı taahhüt ettiği yardımın içeriğini belirlemesi istendiği anlaşılmaktadır. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü aynı gün içinde Genel Sekreter Lie'nin telgrafına cevap vermiştir. Dışişleri Bakanının cevabı şu şekildedir (TDA, 547.44874.216231.91): "29 Haziran'da zatı devletlerine bildirmekle müşerref olduğum üzere Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Birleşmiş Milletler şartından mütevellit taahhütlerine sadıktır. Türkiye Hükümeti Güvenlik Konseyinin bu hususta alacağı kararlara uygun hareket etmeye ve Konseyle temas kurmaya hazırdır."

BM Genel Sekreteri ve Dışişleri Bakanı arasında gerçekleşen bu telgraflaşma ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 07 Temmuz 1950 tarihinde 476 sayılı toplantısını gerçekleştirmiştir. Bu toplantıda alınan kararları Genel Sekreter Lie şu şekilde açıklamıştır (TDA, 547.44853.216583.90):

Kore Cumhuriyeti'ne Kuzey Kore kuvvetleri tarafından yapılan silahlı tecavüzün sulhu ihlal ettiği bir kez daha ifade edilerek Birleşmiş Milletler üyesi devletlerin, Kore Cumhuriyeti'ne yardım edilmesi hususunda

yayınlanan 25 ve 27 Haziran 1950 tarihli kararlara süratle ve kuvvetli bir Şekilde destek vermiş olmalarından duyulan memnuniyet belirtilmiŐ ve ye devletlerin yardmında bulunmak üzere Birleşmiş Milletlere teklifte bulundukları ifade edilmiştir. Bu kapsamda, yardım maksadıyla silahlı kuvvetler gönderecek olan veya başka Őekillerde yardmında bulunacak olan ye devletlerin, gönderilecek silahlı kuvvetleri ve yardımları Amerika Birleşik Devletleri'nin başında bulunacağı Birleşik bir komutanlığın emrine vermeleri tavsiye edilerek Amerika Birleşik Devletleri'nden bu silahlı kuvvetlerin komutanını tayin etmesi talep edilmiştir. Kuzey Kore kuvvetlerine karşı harekât esnasında, bu harekata katılacak olan devletlerin kendi bayrakları ile birlikte Birleşmiş Milletler bayrağını da kullanma konusunda Birleşik Komutanlığa izin verilmiştir. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nden, Birleşik Komutanlık altında gerŐekleŐecek olan harekâtı gerektikŐe Güvenlik Konseyi'ne rapor vermesi talep edilmiştir.

476 sayılı toplantıdan ıkan kararlarn BM Türkiye Daimi Delegeliği tarafından Dışışleri Bakanlığı'na iletildiği 67 numaralı belgede Şu bilgilere yer verilmiştir: Bu karar hazırlıkları delegasyonlar arasında önceden yapıldığı iıin Konseyden tartıŐmasız geımiŐ ve Yugoslavya, Mısır ve Hindistan olmak üzere 3 ıekimser oya karşı 7 evet oyuyla kabul edilmiştir. Kore harekâtı iıin tayin olunacak baş komutanın Birleşmiş Milletler emrine verilmesi hususunda daha önceden yaptığımız girişimler neticesiz kalmıŐ ve Konsey kararında komutanın ve harektın sevk ve idaresi tamamen Amerika Birleşik Devletleri'ne bırakılmıŐtır. Böylece Kore harektından dolayı Birleşmiş Milletlere karşı Kumandanlık değil Amerika Hükümeti sorumlu olacaktır. Bu nedenle, Amerika Birleşik Devletleri'nin alınan tedbirler hakkında Konseye uygun Şekilde rapor vermesi istenmiştir. Raporların belirli Őekil ve zamanlarda değil, sadece uygun surette verilmesinin sebebi ise; askeri harektın güvenliğini sağlamak iıindir. Bayrak konusunda takdir yetkisi anlamındaki “*a discretion*” tabirinin karar metnine eklenmesinin sebebi ise; bu gibi durumlarda Birleşmiş Milletler bayrağının kullanılması hem sembolik bakımdan hem de uluslararası dayanıŐmanın bir ifadesi olarak faydalı olacağı herkesŐe kabul edilmiştir (TDA, 547.44864.216666.45).

15 Temmuz 1950 tarihinde Genel Sekreter Lie tarafından Dışışleri Bakanı Köprülü'ye bir telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta Lie, Emniyet Konseyi'nin 27 Haziran 1950 de almış olduğu karara istinaden 29 Haziran ve 01 Temmuz 1950 tarihlerinde Türk Dışışleri'nden gönderilen telgrafları aldığını ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Emniyet Konseyi tarafından alınan kararlara uymaya

hazır olduğunu anladığını beyan etmiştir. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin vermiş olduğu cevapların Emniyet Konseyi, Kore Cumhuriyeti Hükümeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Müttefik Komutanlığı'na ulaştırıldığını ifade etmiştir. Genel Sekreter Lie, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'nin Emniyet Konseyi kararlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda ve genel bir plan dahilinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin sağlayacağı yardımları doğrudan görüşmek için hazır olduklarını bildirmiştir. Buna ek olarak Lie, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Müttefik Komutanlığı'nın ek askeri yardıma zorunlu ve acele olarak ihtiyacı olduğu ile ilgili bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Lie, özellikle kara kuvvetleri olmak üzere muharebe birlikleri temini konusunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin belirtmiş olduğu yardım durumunu etraflıca (enikonu) düşünüp düşünmediği hususunda bilgi talep etmiştir (TDA, 547.44874.216231.85).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygve Halvdan Lie'nin 15 Temmuz 1950 tarihli telgrafi sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından 25 Temmuz 1950 tarihinde cevap verilmiştir. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün BM Genel Sekreteri Trygve Halvdan Lie'ye hitaben Fransızca yazmış olduğu telgrafta özetle; Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, Birleşmiş Milletler sözleşmesinde yer alan taahhütlere ve Güvenlik Konseyi kararlarına uymayı kendisine görev bildiğinden telgrafınızı bu ruhla dikkatle incelemiştir. Bu incelemeyi müteakip, bugünkü dünya şartları içinde ve genel barış yararına söz konusu kararların etkin bir şekilde uygulanmasının gerekliliğini ve önemini takdir eden Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kore'de görev yapmak üzere 4500 kişilik bir Türk muharip gücünü Birleşmiş Milletler emrine vermeye karar verdi denilmiştir (TDA, 547.44874.216231.99).

Aynı konu ile ilgili Dışişleri Bakanlığı tarafından bütün büyükelçiliklere gönderilen 25 Temmuz 1950 tarihli ve 341 sayılı telgrafta şöyle denilmiştir: Birleşmiş Milletler Paktından doğan taahhütlerine ve Güvenlik Konseyinin kararlarına uymayı görev bilen Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Kore hakkında yardım talebini içeren 15 Temmuz tarihli telgrafınızı bu zihniyet içinde ve itina ile tetkik etmiştir. Cumhuriyet Hükümeti bu tetkik neticesinde belirtilen kararları dünyanın şimdiki şartları içinde, genel barış hizmetinde etkili ve fiili bir şekilde yerine getirme lüzum ve önemini bilerek, Kore'de hizmet etmek üzere 4500 mevcutlu silahlı bir Türk savaş birliğini Birleşmiş Milletlerin emrine vermeye karar vermiştir (TDA, 547.44874.216231.76).

3.1. Asker Gönderme Kararına Uluslararası Tepkiler

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından açıklanan askeri bir birliğin Kore'ye gönderileceği kararı sonrasında BM Genel Sekreteri Trygve Halvdan Lie, 27 Temmuz 1950 tarihinde Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'ye hitaben gönderdiği telgrafta; Hükümetinizin 27 Haziran 1950 tarihli Güvenlik Konseyi kararı uyarınca sağladığı cömert yardımla ilgili olarak az önce Büyükelçi Sarper ile görüşmekten memnuniyet duydum diyerek teşekkürlerini iletmıştır (TDA, 547.44874.216231.72).

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Kore'ye askeri birlik gönderme kararı uluslararası mecrada da yer almıştır. 28 Temmuz 1950 tarihli ve 539 sayılı Washington Büyükelçiliği tarafından Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne gönderilen telgrafta, ABD'nin Maryland eyaletinde yayın yapan Baltimore Sun gazetesinin 22 Temmuz 1950 tarihli başmakalesinde, Türkiye'nin tam teçhizatlı 4500 er ile Kore harbine katılma kararını övmekte olduğu, bunun sembolik bir birlik olmayıp hakiki muhariplerden oluştuğu, Türkiye'nin doğrudan veya dolaylı bir Sovyet tecavüzünün ne demek olduğunu iyi bildiği ve beş seneden beri Sovyet baskısına maruz kaldığı ifade edilmiştir (TDA, 547.44874.216231.70).

29 Temmuz 1950 tarihli ve 22 sayılı Lahey Büyükelçiliği tarafından gönderilen telgrafta Büyükelçi Abdullah Zeki Polar şu ifadelere yer vermiştir: Birçok dostlardan ve kordiplomatiğe mensup arkadaşlardan telefonla tebrikler aldım. Haberi veren gazeteler Türkiye'nin Birleşmiş Milletler için en çabuk harekete geçen devletlerden biri olduğunu ve müşterek gaye için kara kuvvetleri tahsisi hususunda İngiltere'den daha evvel karar almış olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu münasebetle Hollanda'nın en mühim gazetelerinden biri olan "Trouw" gazetesi ilk sayfasında kahraman ordumuzun resimlerini yayınlamıştır (TDA, 547.44874.216231.68).

01 Ağustos 1950 tarihli ve 560 sayılı Washington Büyükelçiliği tarafından Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne gönderilen telgrafta, ABD'nin New Jersey eyaletinde yayın yapan Camden Ourier Post gazetesinin 27 Temmuz tarihli başmakalesinde stratejik öneme sahip olan Boğazlara hakim Türkiye'nin Rus tehdidine rağmen aldığı bu kararı övmekte olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda Güney Carolina eyaletinin Charleston şehrinde yayın yapan News and Courier'in başmakalesinde ise; Rusya'nın kapı komşusu olan Türkiye'nin Kore'ye asker

gönderme kararı şüphe yok ki cesaret numunesi bir hareket olduğu ve Amerika Birleşik Devletleri bu suretle dostlarının kim olduğunu bugünlerde öğrenmekte olduğu ifade edilmiştir (TDA, 547.44874.216231.66).

03 Ağustos 1950 tarihli ve 110 sayılı Londra Büyükelçiliği tarafından gönderilen telgrafta, Londra Kore Büyükelçisi'nin büyükelçiliğe gelerek Birleşmiş Milletler şartına ve Güvenlik Konseyi kararına uyararak Türkiye Hükümeti tarafından Kore'ye kara kuvvetleri sevki suretiyle gösterilen işbirliğine Kore Hükümetinin teşekkür ve minnettarlıklarını bildirdiği ifade edilmiştir (TDA, 547.44874.216231.64).

3.2. Asker Gönderme Kararına Karşı Eleştiriler

Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Kore'ye askeri birlik gönderme kararı muhalefet tarafından eleştirilere ve itirazlara da sebep olmuştur. Kore'ye askeri birlik gönderilmesi kararına yapılan eleştiri ve itirazları iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki, bu kararın TBMM'ne getirilerek oylanmadan alınmasıdır. İkincisi ise, muhalefete bu konuda asla danışılmamış olmasıdır.

05 Ağustos 1950 tarihli ve 79 sayılı BM Türkiye Delegeliği Başkanlığı'ndan gönderilen telgrafta Selim Sarper konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir (TDA, 547.44864.216666.81):

Güvenlik Konseyi'nin 27 Haziran tarihli kararı gereğince BM kuvvetlerine 4500 kişilik bir askeri birlikle iştirakimize dair olan Cumhuriyet Hükümeti kararının memlekette bir takım eleştirilere hedef olduğunu Ankara ve İstanbul gazetelerinde okudum. Eleştirileri şu iki hukuki esasa bağlamak mümkündür: İlki, Türk Anayasasının 26. maddesinin hükümleri. İkincisi Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 43. maddesinin hükümleridir. Anayasanın 26. maddesi ile ilgili görüş bildirmek görev ve vazifemin hududunu aşan bir meseledir.

43. maddenin üçüncü fıkrasında "... imzalayan devletler tarafından her birinin anayasası usulleri gereğince onanacaktır ..." denilmekte ise de, Güvenlik Konseyi ile bu türden bir anlaşma ne bizim ne de diğer herhangi bir üye devletin arzu ve iradesi ile gerçekleştirilebilecek bir iş değildir. Çünkü, antlaşmanın 47. maddesinin birinci fıkrasında "... askeri vasıtalarla ilgili her hususu daimî surette Konseye tavsiyelerde bulunacak ve onu destekleyecek bir kurmay komitesi kurulmuştur ..." denilmektedir. Bu kurmay komitesi, Birleşmiş Milletler silahlı kuvvetlerinin idaresini ve teşkilatını düzenleyecek

genel prensipleri tespit maksadıyla 1947 şubatından beri çalışmakta olduğu halde, Sovyet delegesinin adet haline getirdiği engellemesi nedeniyle bugüne kadar karara varamamıştır. Bu nedenle, 43. madde pratik dayanaktan mahrum kalmıştır. Kaldı ki, kurmay komitesindeki engelleme sebebiyle oluşan çıkmazı anlamamazlıktan gelerek harekete geçilse bile 43. maddenin üçüncü fıkrası gereğince Güvenlik Konseyinin teşebbüsü ile Güvenlik Konseyi ile teşkilat arasında imzalanması gerektiğinden gerek Konsey tarafından teşebbüs aşamasında gerekse müzakere sırasında Sovyetlerin vetoları ile sonuçsuz bırakılacağı muhakkaktır.

Bu nedenle, Kore meselesinde tıkalı olan bir yoldan gidilmeyerek, Sovyetlerin Konseyde bulunmayışından istifade edilerek 27 Haziran tarihli karar çıkarılmış ve bu suretle üye devletlerden yardım talebine hukuki bir yol açılmıştır. Öyle ki Sovyetler bu kararı önceden sezinleyebilmiş olsalardı, o gün yapılan görüşmede yer alıp vetolarını kullanmak yoluyla bu hukuki yolun açılmasına engel olacakları muhakkaktı. Nitekim, bu karar sonrasında çıkabilecek benzer kararlara engel olmak maksadıyla Sovyetler şimdilik Konseye dönmüşlerdir. Esasen Konsey 43. maddeye göre hareket etmiş olsaydı, Sovyetleri toplantıya davet etmek zorunda kalacaktı. Biz, kurmay komitesi gibi işlemeyen bir mekanizmaya işlemediğini bile bile Konseyin bizimle bir anlaşmaya varmasını talep etmiş olsaydık, dünya kamuoyunu samimiyetimize inandıramazdık. Bu karara uyan 53 üye devletten hepsi bizim gibi yapmışlardır. Bunlardan hiçbirinin aklına 43. madde gereğince gerçekleşmesi imkânsız bir anlaşmaya varmak gelmemiştir. Şahsi kanaatimce Cumhuriyet Hükümetinin bu kararı, Birleşmiş Milletler Antlaşması hükümleri bakımından hukuken sağlam ve geçerli bir esasa dayanmakla birlikte siyaseten de tutarlıdır.

Washington Türk Büyükelçiliği tarafından Türk Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 07 Ağustos 1950 tarihli ve 464 sayılı belgede Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi tarafından Kore meselesi üzerine sunulan raporun bir kopyasının gönderildiği bildirilmektedir. Yaklaşık 70 sayfadan oluşan bu raporda yer verilen bir harita üzerinde Kore Savaşı'nın kilit noktaları gösterilmiştir. Buna göre, komünist güçlerin neredeyse hiç savaşımadan Güney Kore'nin merkezi Seul ve Kimpo Havalimanını ele geçirdiklerini yazmaktadır (TDA, 547.44864.216666.31).

07 Ağustos 1950 tarihli ve 394 sayılı Kahire Büyükelçiliği tarafından gönderilen telgrafta, Kahire'de yayın yapan El-Ahram gazetesinin 29 Temmuz tarihli nüshasının "*İnönü, Kore'ye Türk askerli gönderilmesine itiraz etti*" başlığı altında İnönü'nün, hükümetin bu kararı vermeden önce muhalefetle ve özellikle uzun süre iktidarda olan muhalefet başkanıyla istişare etmesi gerektiğini, Birleşmiş Milletler Kurulu'nun bugünkü vaziyeti ile herhangi bir tecavüzü durdurmaya gücünün

olmadığını Kore tecavüzünü engelleyememesinden anlaşıldığından bu kurulun düzeltilmesi ve iyileştirilmesi gerektiğini, genel güvenliğin bugün olduğu gibi sözler ve vaatlerle sağlanmasının mümkün olmadığı, bu iş için hakikatlere dayanmak ve bunları kuvvetlendirmek gerektiğini söylediğine yer vermiştir (TDA, 547.44874.216231.61).

10 Ağustos 1950 tarihli ve 99 sayılı Moskova Büyükelçiliği tarafından gönderilen telgrafta, 09 Ağustos tarihli Yeni Zamanlar dergisinde yer alan "Haydut Diplomatlar" başlıklı yazıda Kore'ye asker yollama kararımızın Amerika Senatörü Cain'in zorlaması ile verildiğini bildirerek, asker yollamayı reddeden memleketler listesinin büyümesinden korkan Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'nin katılımını temin etmek maksadıyla Senatör Cain'i Ankara'ya yolladığına ve Cain'in basın toplantısındaki açıklamaları üzerine hükümetimizin bu kararı aldığına yer vermiştir (TDA, 547.44874.216231.58).

4. SAVAŞ ÖNCESİ HAZIRLIK VE KORE'YE YOLCULUK

11 Ağustos 1950 tarihli ve 251 sayılı Washington Büyükelçiliği tarafından Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen telgrafta, Birleşmiş Milletler Başkomutanlığı adına hareket eden Amerika Hükümeti'nin Türkiye Hükümeti'nin Kore'de hizmet etmek üzere 4500 mevcutlu bir savaş birliğini Birleşmiş Milletler emrine verme hususundaki teklifini kabul ettiğini ve bununla birlikte Türk Birliğinin teçhizatı, yol hazırlıkları ve benzeri teknik müzakerelerin Türk Genel Kurmayı ile General McBride arasında Ankara'da yapılmasının işlerin hızlıca halledilmesi bakımından daha uygun olacağını bildirdiklerini ifade edilmiştir (TDA, 547.44874.216231.57).

Birleşmiş Milletler Birleşik Komutanlığı adına hareket eden Amerika Hükümeti, Türkiye Hükümeti'nin 4500 kişilik bir askeri birliği Kore'ye gönderme teklifini kabul etmiş ve bu konudaki görüşmelerin Ankara'da yapılmasının uygun olacağını belirtmişti. Bu kapsamda yapılan görüşmeler neticesinde Kore'ye gidecek olan birlik, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın 05 Ağustos 1950 tarihli ve 190246 sayılı emrine göre Kore Türk Tugayı adıyla aşağıdaki birliklerden oluşturulmuştu (Yazıcı, 1963:59):

- a) Tugay karargâhı, merkez kumandanlığı, inzibat takımı ve muhabere takımı
- b) Bir piyade alayı (üç taburlu), bir havan bölüğü, bir ikmal bölüğü, bir keşif takımı ve muhabere takımı
- c) Bir topçu taburu ve muhabere takımı
- d) Birer istihkam, uçaksavar, ordu donatım, sıhhiye, ulaştırma bölüğü ve bir tanksavar takımı
- e) Bir depo bölüğü
- f) Bir bando

Kore Türk Tugayı; 28. Tümen (Ankara), 5. Zırhlı Tugay (Ankara), 6. Kolordu (Kayseri), 2. Zırhlı Tugay (Ankara), 23. Tümen (İzmit), 39. Tümen (İskenderun) ve 66. Tümen (İzmir) birliklerinden alınacak olan erlerden oluşturulmuştur (Yazıcı, 1963:59).

1928 yılı doğumlu (22 Yaş) olan erlerin terhisine az bir süre kaldığı için Kore Türk Tugayı'nın 1929 doğumlu (21 Yaş) erlerden oluşturulmasına karar verilmiştir. 1. Tugay 241. Alay Ağustos Ayı Harp Ceridesinin 05 Ağustos 1950 tarihli notlarında, 241. Piyade Alayının Birleşmiş Milletler Türk Silahlı Kuvvetleri emrinde olarak Kore'ye 929 doğumlu erat ve bütün subay kadrosu ile gitmek emrini aldığından Alayın 08 Ağustos 1950 Salı günü Ayaş'tan hareketle Ankara'daki Sarı kışlaya intikal edeceği Alayca emrolundu ifadelerine yer verilmiştir. Fakat 1928 doğumlu erlerden gönüllü olarak Kore'ye gitmek arzusu içinde olup müracaat edenlerden de Kore Türk Tugayı'na alınanlar olmuştur (ATASE, 110-9-1-15.1.0.94).

Aynı harp ceridesinde 08 Ağustos 1950 tarihli notta hazırlıkların tamamlandığı ve Ayaş halkının er ve subayları Ankara'ya yayan göndermek istememesinden dolayı bütün otobüslerini tahsis ettikleri yazmaktadır. İçten bir uğurlama töreni ile saat 13:30 da hareket eden birliğin saat 16:30 civarında Sarı kışlaya ulaştığı ve bu süreçte insanca bir zayıat yaşanmadığı da notlarda belirtilmiştir. 09 Ağustos 1950 tarihli notta ise, Gülhane Hastanesinde er ve subayların genel kontrolden geçirildiği bilgisi yer almaktadır. Ertesi gün ise eğitimlere başlandığı; moral eğitimi, Kore hakkında coğrafi ve düşman güçleri hakkında tarihi bilgi dersleri ve yanaşık düzen hareketleri eğitimlerinin verildiği notlarda yer almaktadır (ATASE, A.g.e.).

15 Ağustos 1950 tarihli ve 190259 sayılı 2. Ordu Müfettişliği'ne gönderilen belgede Birleşmiş Milletler Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanlığı'na 2. Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı'nın seçildiği bildirilmiştir. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetlerini oluşturan birliklerin subay, gedikli ve erlerini eğitim okulları emrine kısa süre içinde yetiştirilmek üzere gönderecekleri belirtilmiştir. Eğitim okullarına gönderilen bu birliklerin Türk ve Amerikan uzmanları idaresinde eğitim ve atış tatbikatları ile temel eğitimleri pekiştirilecektir denilmiştir. Buna ek olarak, atışlara önem verileceği ve her erin attığını vurur hale getirileceği vurgulanmıştır (ATASE, 110-9-1-15.1.0.22).

1. Tugay 241. Alay Ağustos Ayı Harp Ceridesinin 16 Ağustos 1950 tarihli notlarında, eğitimlere 2. Zırhlı Tugay bölgesinde devam etmek üzere hareket emri alındığı ve 23 subay, 8 gedikli ve 968 erle birlikte saat 16:15'de 2. Zırhlı Tugay bölgesine hareket edildiği yer almaktadır (ATASE, 110-9-1-15.1.0.94).

16 - 17 Ağustos 1950 tarihli ABD Ordusu Kara Grubu Amerikan Askeri Yardım Kurulu adına 2. Zırhlı Tugay Topçu Taburu'nda yapılan denetlemede Topçu Albay Thomas Gunby raporunda özetle bu birliğin muharebe için tesirli ve etkileyici şekilde yetişmediğini ifade ederek birliğin Kore'ye gitmeden önce yoğunlaştırılmış bir eğitim alması için mutlak suretle Polatlı'ya gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Raporunda birliğin zayıf yönlerine dair Gunby, batarya hesaplayıcıları ve kayıtçıların iyi bir şekilde yetişmediğini, makineli tüfek eğitimlerinin zayıf olduğunu, ikmal usullerinin zayıf olduğunu, şoförlerin birinci kademe bakımına dair kontrolleri bilmediklerine ve araçların belli başlı parçalarının isimlerini bilmediklerine yer vermiştir. Buna ek olarak Gunby, subay ve erlerin mükemmel ve istekli ruh hallerine raporunda yer vermiştir (ATASE, 110-9-1-15.1.0.10).

19 Ağustos 1950 tarihli ve 194897 sayılı "*Kore'ye gidecek Türk silahlı kuvvetleri eğitimi*" konulu belgede, Amerikalı uzmanlarca hazırlanan eğitimlerin incelendiği, uygun görüldüğü ve uygulanması için emir verildiği, Kore'ye gidecek birliklerin eğitimlerine cumartesi ve pazar günleri de devam edileceği yalnız 30 Ağustos günü tatil yapılacağı, eğitimlere sabah saat 08:00 da başlanacağı, 12:00 - 14:00 saatleri arasında istirahat edileceği ve 14:00 - 17:00 saatleri arasında eğitime devam edileceği, gece eğitimlerine sıkça çıkılacağı ve erlerin gece muharebe yeteneklerinin arttırılacağı, eğitimlerin 25 Ağustos ile 15 Eylül 1950 tarihleri arasında yapılacağı ve eksik kalan eğitimlerin de 16 ile 23 Eylül 1950 tarihleri arasında yapılacağı bildirilmektedir. Ayrıca, her pazartesi günü bir önceki hafta boyunca yapılan eğitimlerde yaşanan zorluklar ve aksaklıklar üzerine bir rapor sunulacağı ve eğitimlerin uygulanmasında Amerikalı uzmanların en üst düzeyde yardımcı olacakları belirtilmiştir (ATASE, 110-9-1-15.1.0.22).

Eğitim programlarında göz önünde bulundurulacak hususlar şu şekilde sıralanmıştır (ATASE, A.g.e.):

- Her sınıftan birlikler muharebe eğitimine önem verecekler. Özellikle kapalı ve arızalı arazide muharebe, zırhlı araç ve hava kuvvetlerine karşı korunma, gece hareket ve muharebeleri üzerinde durulacaktır.
- Subay ve gedikli askerler pusula ile harekete ve haritanın araziye uygulanmasına alıştıırılacaklardır.
- Eğitimde muharebe atışları yaptırılacak ve bu kapsamda gece atışları da yapılarak hakiki atışlara tatbikatlarda yer verilecektir.

- Çeşitli tipte ordugahlar kurulması ve kullanılması uygulamalı olarak talim ve tecrübe ettirilecektir.
- Şoförlerin yetiştirilmesine önem verilecek ve özellikle geceleyin yol ve arızalı arazide hareket kabiliyetleri yükseltilmiş olacaktır.
- İstihkam Bölüğü her çeşit sulardan her türlü vasıta ile geçişe fazlaca yer verilecek.
- Sıhhiye Bölüğü çeşitli muharebe şekillerinde sargı yerleri, toplama yerleri, ayırma istasyonlarının kurulması ve buralarda yapılan bütün sıhhi ve teknik işler ile güç muharebe şartları altında da faaliyet ve yaralıların toplanması hususunda eğitilecek ve Bando erleri de ilk yardım işlerinde yetiştirilecektir.

1. Tugay 241. Piyade Alayı Komutanı olarak göreve getirilen Albay Celal Dora, 24 Ağustos 1950 tarihinde Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı tarafından alaya takdim edilmiştir. Akabinde 241. Alaya hitaben bir konuşma gerçekleştiren Albay Celal Dora şöyle demiştir (Dora, 1963:15-16):

Sulh ve hürriyet aşığı dünya milletlerine meydan okuyan ve onları esaret zincirine bağlayıp köle gibi kullanmak isteyen menfur komünizm rejimi karşısında Türk Milleti hür ve sulh sever milletler safında yer almış ve komünistlerin tecavüzlerine uğrayan masum Güney Korelilerin yardımına koşmak maksadıyla hükümetin aldığı kararla Kore'ye hareket etmek üzere burada toplanmış ve vazife almış bulunuyoruz. Kahraman askerler, yurdumuzun sınırları artık bizim tabii ve coğrafi sınırlarımız değildir. Yurdumuza yönelmiş komünist saldırısını Kore'den karşılayacak ve yurdumuzu denizler aşırı on binlerce mil uzakta Kore dağlarında savunacağız.

Değerli arkadaşlarım, dünya milletleri huzurunda büyük bir imtihan vermeye gidiyoruz. Türk Milleti'nin şeref ve namusunun mevzu bahis olduğu bu vazife uğrunda seve seve kanımızı akıtacağız, çekinmeden canımızı vereceğiz, ecdadımızdan miras kalan cesaret ve yiğitliğimizi her fırsatta gösterecek, onlar gibi birçok kahramanlıklar yaratacak ve menkıbelerini Türk Milleti'ne ve Türk Ordusu'na hediye edeceğiz. Türk'ün şan ve şerefini bir kat daha yükseltecek ve onu unutanlara Türk'ün ne demek olduğunu bir daha hatırlatacağız.

Kahraman arkadaşlarım, aldığımı bu kutsal vazife uğrunda savaşmak aşkıyla gönüllü olarak toplandığınızı biliyorum. Hepinizi toplu olarak gördüğüm şu anda kendinize inanışınızın bir ifadesi olan ateşin bakışlarınız, kabadayı duruşlarınız karşısında aldığımız vazifeyi başaracağımıza güveniyor ve inanıyorum. Aziz arkadaşlarım, Ulu Türk Milleti'nin alayımıza emanet ettiği en mukaddes varlığımız olan şanlı sancağımızı öperek huzurunuzda teslim almakla büyük gurur duyuyorum. Bu şanlı sancağımızı en büyük bir

emanet olarak muhafaza edeceğime ve buna bir leke getirmemek için canımı feda edeceğime huzurunuzda namusum üzerine and içiyorum.

Kahraman arkadaşlarım, başlıca düşüncem siz değerli silah arkadaşlarıma layık bir kumandan olabilmek ve sizleri en iyi biçimde sevk ve idare edebilmektir. Bu mukaddes vazife yolunda en büyük yardımcımız Allah'tır. Ulu Tanrım beni sizlere ve sizleri de bana hayırlı etsin. Yolumuz açık vazifemiz uğurlu olsun arkadaşlar.

1. Tugay 241. Alay Ağustos Ayı Harp Ceridesinin 28 ve 29 Ağustos 1950 tarihli notlarında, birliklerin sabah eğitiminde Gerilla subayı nezaretinde Gerilla eğitimine başladıkları, Alayın ve Taburların sıhhiye takımlarının eğitim görmek maksadıyla Ankara Gülhane Tıp Akademisine gönderildiğine yer verilmiştir. Ayrıca, Ağustos ayı boyunca birliğe katılan subay, gedikli ve erlerin sayıları bu harp ceridesinde gün gün kaydedilmiştir. Buna ek olarak, birliğe katılan subay ve gediklilerin isimleri de kayıt altına alınmıştır (ATASE, 110-9-1-15.1.0.94).

Eylül ayı boyunca da program dahilinde eğitimlere devam edilecekti. Fakat Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı'ya göre, birliğe bir kıvam ve disiplin ruhu verebilmek ve silahların birlikte hareket ve tesirlerini sağlayacak tatbikatları yapabilmek için daha iki aya ihtiyaç vardı.

Fakat, birliklere katılmaya devam eden er ve subaylar sebebiyle Tugay lazım olan birlik şartlarını layıkıyla yerine getirmek için zaman ve imkân bulamamıştır (Yazıcı, 1963:74).

Tarihler 19 Eylül 1950'yi gösterdiğinde Ankara'dan İskenderun'a hareket etmek için Etimesgut tren istasyonundan ilk birlik hareket etmiştir. Ertesi gün ise ikinci birlik yine aynı yerden İskenderun'a hareket etmiştir. Son kafile ise 21 Eylül tarihinde Ankara'dan İskenderun'a doğru yola çıkmıştır. 19 Eylül 1950 tarihli ve 190286 sayılı belgede 254 subay, astsubay, memur ve gedikli ile 1927 erin Etimesgut (Ankara) istasyonundan İskenderun'a hareket etmiş oldukları bildirilmiştir. 20 Eylül 1950 tarihli belgede ise 256 subay, astsubay, memur ve gedikli ile 1497 erin İskenderun'a hareket etmiş oldukları bildirilmiştir. Son olarak, 21 Eylül 1950 tarihli belgede 111 subay, astsubay, memur ve gedikli ile 751 erin Etimesgut (Ankara) istasyonundan İskenderun'a hareket etmiş oldukları bildirilmiştir (ATASE, 110-9-1-15.2.0.20).

24 Eylül günü 4796 mevcudu ile Tugay İskenderun'da toplanmıştır. İskenderun'da bir gün konaklayan Tugay'a sonradan katılan subay ve erlerle birlikte

toplamda 267 subay ve askeri memur, 4810 astsubay ve eriyle Tugay nihai mevcuda ulaşmış ve yolculuk için bütün hazırlıklar tamamlanmıştır. Yolculuk planına göre birer gün arayla yapılacak olan askeri sevkiyatta ilk grup 25 Eylül akşamı General J. H. McRae (James Henry McRae) gemisi ile yola çıkmıştır. Ertesi gün, ikinci grup General Haan (William George Haan) gemisi ile yola çıkmıştır. Bir sonraki gün de son birlik Private Johnson (Elden Harvey Johnson) gemisi ile Güney Kore'nin Pusan Limanı'na doğru yola çıkmıştır (Yazıcı, 1963:85).

Pusan Limanı'na yapılan bu uzun deniz yolculuğunda Portsait Limanı (Mısır) geçilerek Süveyş Kanalı'na girilecek, akabinde Kızıldeniz'de bir süre yolculuk edildikten sonra Hint Okyanusu'nda yolculuğa devam edilecek ve Colombo Limanı'nda (Sri Lanka) ikmal işleri için duraklanacaktı. Ardından, Güney Çin Denizi geçilerek Pusan Limanı'na ulaşılmış olunacaktı. Bütün bu rota boyunca erler gerek teorik gerekse uygulamalı olarak eğitimlere devam etmektedirler.

Örneğin, Kızıldeniz'e girildikten sonra atış eğitimleri yapılmaya başlanmıştır. Amerikan tüfekleri, hafif ve ağır makineli tüfekler ve makineli tabancalar ile subay ve erlere atış talimi yaptırılmıştır. Atışlar, üst güvertenin arka tarafından geriye doğru, alt güvertede ise yanlara doğru yapılmaktadır. Halatlara bağlanarak denize atılan tahta sandıklara ve tahta muharebe hedeflerine atış yapılmaktadır. Ayrıca, denize dökülmekte olan ambalaj sandıkları, tahta ve mukavva kutular, büyük meyve suyu şişeleri de atış hedefi olarak kullanılmaktadır. Bu vesileyle subay ve erlerin atıcılık yetenekleri arttırılmaktadır. Bununla birlikte askerlerin moral ve motivasyonlarını yükseltmek, deniz yolculuğunda geçen zamanı onlar adına daha eğlenceli hale getirmek maksadıyla "*Kore Yolu*" adıyla bir gazete çıkarılmıştır. 11 Ekim 1950'de ilk sayısı çıkan gazete kahramanlık hikayeleri ve latifelerden ibaret oluşmaktadır (Yazıcı, 1963:85-98).

17 Ekim 1950 tarihinde İskenderun Limanı'ndan ayrılan ilk gemi olan General McRae gemisi Pusan Limanı'na ulaşmıştır. Aynı günün akşamı General Haan gemisi de Pusan Limanı'na yanaşmıştır. Türk Tugayı'nın son birliklerini taşıyan Private Johnson gemisi de 18 Ekim günü Pusan Limanı'na ulaşmıştır. 18 Ekim 1950 tarihli ve 284 sayılı Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen yazıda, New York Times gazetesinin Kore'ye gönderilen Türk Tugayı'nın ilk birliğinin Pusan'a ulaştığını belirterek Birliğimizin Komutan Vekili Albay Natık Poyrazoğlu'nun Türkiye'nin 400 seneden beri Rusya'nın düşmanı olduğunu, Sovyet Rusya'nın da tıpkı Çarlık Rusya

gibi küçük komşuları üzerinde tecavüz emeli beslediğini belirttiği bir beyanatta bulunduğunu bildirmektedir. 19 Ekim tarihinde gemiler limana yanaşarak birlikleri indirmeye başlamışlardır. Buradan sonraki durak ise Amerikan Ordusu'nun lojistik kumandanlığının bulunduğu Taegu (Taygu) şehridir. Burası Amerikan makamlarınca ele alınarak düzenlenmiş ve yeni gelen birliklerin hazırlanma merkezi haline getirilmiştir. Türk Tugayı'nın bütün birlikleri ile Taegu şehrinde toplanması 22 Ekim tarihine kadar sürmüştür (Yazıcı, 1963:100-101).

25 Ekim 1950 tarihinde hem birlik hem de teçhizat bakımından hazır hale gelen Türk Tugayı eğitimlere başlamıştır. Teagu şehrinde 20 gün kadar kalan birlik bunun ilk 5 günü bakım ve hareket hazırlıklarıyla geçmiştir. Türk Tugayı burada 15 gününü eğitimle geçirmiştir ve spor, atış ve muharebe tatbikatları yapılmıştır. Teagu şehrindeki son gün, topçu ve piyade ağır silahlarının gerçek atışları altında bir taarruz eğitimi yapılarak eğitim tamamlanmıştır. Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı buradaki eğitimlerle ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir (Yazıcı, 1963:121-122):

"Hakikaten birliğin geniş ölçekli ve zamanlı bir eğitime, Kore muharebelerinde bilhassa ehemmiyet kazanan gece harekâtı ve muharebesi eğitimine şiddetle ihtiyaç vardı. Zaman buna vefa göstermedi. İki aylık bir eğitim birliğe daha çok kıymetler kazandırabilir, muharebe zayıtımızı daha azaltabilirdi."

5. KORE SAVAŞI'NDA TÜRK TUGAYI

5.1. Türk Tugayı'nın İlk Görev Emirleri

10 Kasım 1950 tarihinde Türk Tugayı harekât planları çerçevesinde bulunduğu Taegu şehrinden hareket ederek 25. Amerikan Tümeni emrine girmek üzere Kaesong bölgesine doğru yola çıkmıştır. Piyade bölükleri yayan olarak hareket etmiştir ve bölgeye varmak için birinci gün 30 km, ikinci gün 80 km, üçüncü gün 160 km ve son gün 70 km yol yürümüşlerdir. 14 Kasım günü bütün birlikler Kaesong bölgesine 20 km mesafede olan Chotan Kasabası'nda toplanmıştır. Kore Savaşı'nda Türk Tugayı'na verilen ilk vazife emirleri de burada verilmiştir. Türk Tugayı'na verilen ilk görevler; kasaba civarındaki birkaç demiryolu köprüsünün, bazı kara yollarının ve İmjın Nehri üzerindeki köprü'nün korunması olmuştur. Türk Tugayı bulunduğu bölgede 16 - 18 Kasım tarihleri arasında Kuzey Koreli Çetecilere karşı arama tarama faaliyetleri de yürütmüştür.

5.2. Türk Tugayı'nın Kunuri Muharebesi

18 Kasım akşamı alınan bir görevle muharebe hattında bulunan 9. Amerikan Kolordusu'nun yedeği olarak Kunuri'ye hareket için hazırlık yapılması istenmiştir. Türk Tugayı'nın bulunduğu bölgeye 350 km mesafede olan Kunuri'ye herhangi bir yerde konaklamadan gündüz ve gece yürünecekti. 23 Kasım tarihinde intikalin tamamlanması planlanmıştır.

Fakat yaşanan aksaklıklar neticesinde Türk Tugayı ancak 24 Kasım günü Kunuri'de toplanabilmiştir. Aynı gün Birleşmiş Milletler Ordusu'nun genel taarruzu başlamıştı. Türk Tugayı'nın uzun yolculuğu sebebiyle dinlenmeye ihtiyacı olsa da 26 Kasım günü silah başına emri verilmiştir.

Kunuri Muharebesi Wawon, Kunuri ve Sunchon arasında gerçekleşmiştir. Bu kasabalardan Kunuri, birçok yolun ve vadinin birleşim yeri olduğundan hareketin düğüm yeri olmuştur. Bu nedenle, buradaki muharebeye Kunuri ismi verilmiştir. 26 Kasım günü Türk Tugayı'na 8. Ordunun sağında yer alan 2. Güney Kore

Kolordusu'nun geri çekilmekte olduğu bildirilmiş, Tokchon Şehri'nin düşman tarafından işgal edildiği ve bu durumun kolordunun sağ tarafını tehdit ettiği ifade edilmiştir. Verilen bu bilgiler ardından Türk Tugayı'na, işgal altında olan Tokchon Şehri'ne taarruz etmesi ve düşmanı geri atması buradan da Chongchon vadisine geçerek 2. Tümen ile irtibat kurması ve bu tümenin yan ve gerilerine uzanan yolu emniyet altına alması emri verilmiştir (Yazıcı, 1963:148-149).

Türk Tugayı'na bu vazife için bir tank birliği verilmiş ve 60 km mesafede yer alan Tokchon Şehri'ne ulaşım için de yeter sayıda kamyon tahsis edilmiştir. Fakat bu kamyonların Wawon kasabasından ileri gitmesine izin verilmemesi sebebiyle Türk Tugayı Wawon'dan Tokchon'a yaklaşık 40 km'lik yolu yayan yürümek zorunda kalmıştır.

Türk Tugayı kendisine verilen emirle birlikte önce Wawon'a araçlarla oradan da yürüyüş kolları halinde Tokchan'a harekete başlamıştır. Fakat 27 Kasım günü Türk Tugayı'na ikinci bir emir verilerek daha fazla ilerlememesi ve bulunduğu bölgede yolu doğuya, kuzeye ve güneye karşı kapatması istenmiştir. Buna ek olarak, Chongsongni bölgesinde düşman alayı olabileceği bilgisi verilmiştir. Fakat Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı ve kurmaylarının değerlendirmesine göre, bulunulan noktada hiçbir dost birlik yoktu. Ayrıca 2. Tümenin bölgede olduğu dair herhangi bir iz de bulunamamıştı.

Bu halde alana yayılıp mevzilenmek çok uzun sürecekti ve havanın kararmasına az bir süre kalmıştı. Bütün yollar Wawon bölgesinde toplanıyor ve bölgenin sağ ve sol tarafı yüksek dağlarla çevriliydi. Bu düşüncelerle Wawon bölgesine çekilerek buranın emniyete alınması uygun görülmüş ve kararlaştırılmıştı (Yazıcı, 1963:159-161). Alınan karar telsiz yardımıyla kolorduya bildirilmek istense de kolorduya ulaşılammıştı. Bu nedenle bütün mesuliyeti üzerine alan Tugay, daha fazla vakit kaybetmeden Wawon bölgesine doğru yürüyüşe geçmiştir.

28 Kasım'ın ilk saatlerinde mevzilenme tamamlanmış ve bekleyiş başlamıştır. Saat 03:00 sularında ateş ve bomba sesleri ile birliğin keşif kolunun düşman kuvvetleri ile muharebeye başladığı anlaşılmıştır. Peş peşe ateşlenen işaret fişekleri düşmanın ilerleyiş halinde olduğunu bildirmektedir. Şafakla birlikte düşman artık ileri karakollara ulaşmıştır. Dalgalar halinde hücum eden düşmanın sayıca üstün olduğu anlaşılmaktadır. Düşman 9, 10 ve 11. bölüklerin mevzilerini yarmak için

saldırılarını şiddetlendirdiği esnada topçu birlikleri ve topçu uçakları muharebeye dahil olarak Tugay'a büyük ateş desteği vermiştir.

Düşman tarafından yapılan herhangi bir topçu atışı olamamakla birlikte en çok havan ve makineli tüfek sesleri duyulmaktadır. Taburun sol kanadını savunan 9. Bölük kumandanı Teğmen Orhan Özcan, birliğin savunma yaptığı mevziyi yetersiz bulduğundan birliğini hâkim bir tepeye çıkarma amacıyla harekete geçmiştir. Tepeye yaklaşan birliğe tepeden yapılan ateş sonrasında Teğmen Orhan Özcan askerlerine süngü hücumu için emir vermiştir. Süngü hücumuna kalkan 9. Bölük başarılı bir şekilde tepeyi ele geçirerek Kore Savaşı'nın ilk süngü hücumunu yapmıştır (Dora, 1963:111-120).

Sayıca üstün düşman birlikleri defalarca denemesine rağmen Türk Tugayı'nın mevzilerini aşmayı başaramamıştır. Öğle saatlerine doğru düşman taarruzu hafiflemiş ve muharebe hakimiyeti sağlanmıştır. Karşı taarruza geçen Türk Tugayı başarılı süngü hücumları ile düşmanı yıldırılmış ve ümitsizliğe sevk etmiştir. Düşmanın Kunuri bölgesine ulaşmak için Wawon boğazını geçmesi gerekmektedir. Düşman ilk teşebbüsünde bunu başaramasa da ani bir gece baskını ile tekrar denemesi ihtimal dahilinde görünmektedir. Bu nedenle, birliği bir gece tehlikesinden uzaklaştırmak maksadıyla Wawon'dan 7-8 km geride Sinnimni adı verilen yeni bir mevziye çekme kararı verilmiştir (Dora, 1963:124-127).

Çekilme için hazırlıklar devam ettiği esnada Kolordu'dan üçüncü bir emir gelmiştir. Emre göre Türk Tugayı, çekilmekte olan 2. Tümen'in sağ kanadı ile irtibatlı olarak 998 ve 1190 rakımlı tepelerden geçen mevziyi işgal edecek ve böylelikle düşman harekâtını geciktirecekti. Fakat verilen emir değerlendirildiğinde, her iki tepeden geçen mevzilerin işgali için 30 km'lik bir alana yayılmak gerekmektedir. Düşman yakındadır ve temas tam olarak kesilmeden mevzi değiştirmek tehlikelidir. Bu değerlendirme sonucunda Sinnimni mevzisinin işgal edilmesi uygun görülmüştür. Gece karanlığı ile birlikte birlikler peyder pey hareket ederek mevzilerini terk etmeye ve düşmana sezdirmeden çekilmeye başlamıştır. Çekilme ve Sinnimni'de yeniden mevzilenme işleri gece saat 23:00 sularına kadar sürmüştür (Yazıcı, 1963:174).

29 Kasım'ın ilk saatlerine kadar devam eden sükûnet durumu mevzi bölgesinde başlayan ateş sesleri ile sonlanmıştır. Mevzinin her tarafından gelmekte olan ateş sesleri ile gece muharebesinin başladığı anlaşılmıştır. Bu muharebede

karşılaşılan zorlukların başında düşmanın sayıca üstün olması ve yerli halkın içine sızarak mevzi gerilerinden birliğe saldırıyor olmasıdır. Böyle bir durum içinde birliğin birbiri ve Amerikan birliği ile irtibatı kopmuş, karanlığın ve paniğin de etkisiyle mevziler bozularak askerler muharebe idare yeri olan Kaechon köyüne dağınık şekilde girmişlerdir. Amerikan birliğinin habersiz şekilde çekilmesi neticesinde ise düşman unsurları birlikleri kuşatmış ve Türk Tugayı'nı çembere almıştır. Düşman birliklerinin aralıksız atışları ile baş kaldıramaz hale gelen Türk Tugayı karşı taarruz ve süngü hücumları ile düşman çemberini yarmaya çalışmıştır.

Bu esnada çok fazla zayıat veren Türk Tugayı, bütün zorluklara ve düşmanın sayıca üstün olmasına karşın kuşatma çemberini yararak Pyongyang'a çekilmeye başlamıştır. Bu çekilme esnasında birliklerin kendi başlarına ve parça parça gidiyor oluşu dağınık ve disiplinsiz bir görüntü oluşturmuştur. Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı şöyle ifade etmektedir (Yazıcı, 1963:196): *"Maalesef Amerikan makamlarının daha ilk muharebede vaziyeti bildirmemek, açık emir vermemek hatta hiç emir vermemek, mühim sorulara cevap vermemek (2. Amerikan Tümeni), muharebeden habersiz sınıışmak, kendilerini korutmak gibi hareketlere başvurmaları, kendilerinin kamyonlarla gidişı, bizimkilerin yaya bırakılışı çok üzüntü doğurmuştur. Bu bakımdan, kendi başlarına hareket eden birliklerimizin de bu itimatsızlıktan bu şekilde davrandıkları tahmin olunabilirdi."*

Dışışleri Bakanlığı'na Paris Büyükelçiliği tarafından gönderilen 01 Kasım 1950 tarihli ve 131 sayılı telgrafta, Türk askerinin maruz kaldığı tehlikeli duruma rağmen efsanevi kahramanlıklarının Fransa'da tüm dillere destan olduğu, Türklerden hiç bahsetmeyen gazeteler de dahil olmak üzere bütün mecmuaların derin bir hayranlık ifade ettikleri, Fransızlara göre şayet 8. Amerikan ordusu çemberden kurtulup güneye çekilebilirse bunu doğrudan Türk süngülerine borçlu oldukları ifade edilmiştir (TDA, 547.44874.216231.31).

Dışışleri Bakanlığı'na Madrid Büyükelçiliği tarafından gönderilen 30 Kasım 1950 tarihli ve 47 sayılı telgrafta ise, Ariba Gazetesi'nin ilk sayfasına Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın resmini basarak Türk askerinin süngü takarak en güç vazifelere karşı koyduğu, bir avuç cesur Türk piyadesinin çok müşkül bir durumda bulunduğu bir sırada nasıl harp edilmesini bilen asker bir milletin başkanının resmini basıyoruz ifadelerine yer verilmiştir (TDA, 547.44874.216231.34).

Bunlara ek olarak, 8. Amerikan ordusunun harekât şubesinde hizmet etmiş olan Tuğgeneral Samuel Lyman Atwood Marshall yazmış olduğu "*The River And Gauntlet*" adlı kitabında Kunuri Muharebelerini anlattığı kısımda Türk Tugayı, Kore topraklarındaki ilk görevinde ateş çemberinin ortasına düşmüş, umutsuz ve belirsiz bir durumda yalnız, yardımsız ve dolsuz kalmıştır ifadelerine yer vermiştir. Aynı kitapta Marshall, Türk Tugayının 8. Orduya üç altın gün kazandırdığını ifade etmektedir. 8. Amerikan ordusunun çekilmesi için gerekli olan zaman elde edilemeseydi Çin kuvvetleri tarafından kuşatma altına alınması ve imha edilmesi ihtimal dahilinde değerlendirilmektedir (Marshall, 1953:170).

Amerikan Ordusunun kıdemli çavuşlarından biri olan Anthony Herbert, Türk Tugayı ile birlikte Kunuri Muharebelerine katılmıştır. Savaş sonrası 1973 yılında yazmış olduğu kitabında (Herbert, 1973:45-48) ve aynı yıl Schenectady Gazetesine vermiş olduğu demeçte şöyle anlatmaktadır:³

Türkler yaklaşık bir bölük büyüklüğündeydi. Bulunduğumuz tepede bir güvenlik çemberi oluşturduk ve arkamıza yaslanıp yeni bir haber bekledik. Onların dilini bilmiyordum ve gruplarındaki hiç kimse İngilizce konuşmuyordu. Bu yüzden soğuk ve sessiz bir gece geçirdik ve ertesi sabah kendimizi Çinliler tarafından kuşatılmış bulduk.

Gergindim. Daha önce hiç çatışmaya girmemiş bir birlikteydim. Etrafımız sarılmıştı ve onlarla konuşamıyordum bile. Daha mutlu olamazlardı. Piknik yapıyorlardı. Baktıkları her yer cepheydi. Herhangi bir yöne ateş edebilir ve Çinlileri öldürebilirlerdi. Sabahın çoğunu bunu yaparak geçirdiler. Ben de oturup oradan nasıl çıkabileceğimi düşünmeye çalıştım.

Güneş yükseldiğinde herkesin cephanesi azalmıştı ama Türkler bu konuda çok sakindiler. Bir çatışma hattı oluşturdular. Süngülerini taktılar ve yüzlerinde sırtışlarla kuzeye baktılar. Baktıkları yönü gördüm ve gitmek istediğim yerin orası olmadığını hemen anladım. Ayağa fırladım ve yumruğumu güneye doğru salladım. Hatları döndü ve kendimi bir anda tüm Kore savaşının en başarılı ve eski moda süngü hücumlarından birinin içinde buldum.

Bundan bir ders çıkardım; Türkler asla tuzağa düşmezler. Başları belada olan onları kuşatanlardır. O gün süngülerini kullanırken onları izlemek bir keşifti. Derviş gibiydiler. Tuhaf bir tarzları vardı. Benning'de öğrenmediğim bir tarz. Hamle yapıyorlar, süngüyü karın bölgesine

³ Herbert, A. (1973, 26 Şubat). Soldier. *Schenectady Gazetesi*. Sayfa 14. Erişim adresi: <https://news.google.com/newspapers?nid=ziW8EwMpto0C&dat=19730226&printsec=frontpage>

saplıyorlar, dönüyorlar, sol elleriyle tüfeğin tepesine sertçe vuruyorlar ve sonuç olarak kurbanlarının bağırsaklarını deşiyorlardı.

Bu hücumla ilgili en canlı anım Tanrı'ya, Birleşmiş Milletlere ya da Türkleri bizim tarafımıza çeken her kimse ona duyduğum minnettarlıktır.

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 01 Aralık 1950 tarihli ve 382 sayılı telgrafta Tokyo'da yayın yapan bir radyonun Kore'de savaşıyan Türk Tugayı ile ilgili vermiş olduğu bir haberde, Türk Tugayı'nın da feci şartlar altında 500 kişi zayıat vererek geri çekildiğini ve güvenliğini sağladığını, Amerikan kuvvetlerinin kendilerini haberdar etmeden iki sefer çekilme hareketi yaptığını ve böylelikle cenahlarını açık bıraktıklarını, Türklerin malzeme, hava himayesi ve nakil araçları istemesine karşın hiçbir şey alamadıklarını bildirmektedir (TDA, 547.44874.216231.32).

Birleşmiş Milletler Daimi Delegeliği'nden Dışişleri Başkanlığı'na gönderilen 04 Aralık 1950 tarihli ve 144 sayılı telgrafta Selim Sarper, Kore'deki birliğimizin tamamen imha edildiği ve General Yazıcı'nın da esir düşmemek için intihar ettiği hakkında "Ajans France Press" in haber yaptığı fakat bunun teyit edilmediğini, bu haberin adı geçen ajansa nüfus etmiş olan solcu gruplar tarafından kasten yapıldığını, bu haber üzerine Tokyo ve Seoul'den doğru bilgi talep edildiğini ve gelen bilgilere göre birliğimizin 3000 er ve subayla birlikte güvende olduklarını, kalan 2000 kişilik grubun ise kesin bir bilgi olmamakla birlikte karışıklık içinde diğer birliklere dağılmış olabileceklerini, zayıatın şehit ve yaralı olarak 500 kadar olduğunu, birliğimizin Kore'deki kahramanlıklarından Amerikan basın ve radyolarının samimi bir takdir ve hayranlıkla bahsettiklerini bildirmiştir (TDA, 547.44874.216231.30).

Fakat bir gün sonra 05 Aralık 1950 tarihli ve 145 sayılı telgrafta Sarper, resmi Amerikan askeri makamlarından Amerikan Delegasyonu'na bu sabah verilen bilgiye göre Türk Tugayı'nın 4000 kadarının düşmanla temasının kesildiğini ve Seoul'un yaklaşık 30 km kadar kuzeyinde toplanan birliğin iki Amerikan tümenine eklendiğini, kalan 1000 kişinin ise şehit ve yaralı olmak üzere zayıat olarak kayıt altına alındığını bildirmiştir (TDA, 547.44874.216231.28).

Frankfurter Allgemeine Zeitung'un 09 Aralık 1950 tarihli nüshasından yapılan çeviride, Kore'deki mevcudu 5000'i bulan Türk Tugayı'nın son zamanlardaki muharebelerde on bir nispetinde şehit, kayıp ve yaralı verdiği, Kuzey Kore harp meydanlarında bulunan Türklerin efsanevi bir şöhret kazandığı, süngü takıp

kendilerine bir geri çekilme yolu açtıkları, büyük bir yiğitlikle harp edip Çinli'leri ürküttükleri, Tugay komutanının yalnızca bir avuç adamla güneye çekilmeye muvaffak olduğu fakat bundan önce müttefiklerin çekilmelerini mümkün kılmak için son dakikaya kadar Kunuri'deki geçidi kapattıklarına yer verilmiştir. Ayrıca, Amerikan Genelkurmay Başkanı General Omar Nelson Bradley'in ileri sürdüğü Türklerin Batı'nın müdafaası için yapılan stratejik planlarda ikinci derecede bir rol oynamaları hatta belki de bütün planların haricinde bırakılmalarına yönelik görüşlerinin de tekrar gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilerek, Kore'de harp eden askerlerinin yiğitçe şehit düştükleri haberinin yayılması üzerine Kore'ye gönüllü olarak gitmek isteyerek askerlik şubelerini dolduran Türkler gibi müttefiklerden kimsenin öyle kolayca vazgeçememesi icap eder denilmiştir (TDA, 547.44874.216231.21).

Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı'ya göre Türk Tugayı, Kunuri muharebeleri neticesinde 237 şehit, 387 yaralı ve 201 kayıp olmak üzere toplam 825 zayıat vermiştir (Yazıcı, 1963:199). Fakat, 26 Kasım ile 06 Aralık 1950 tarihleri arasındaki harp ceridesine göre Kunuri muharebelerinde 10 subay, 7 astsubay, 1 askeri memur, 1 sivil memur ve 199 er olmak üzere toplam 218 şehit, 7 subay, 2 astsubay ve 85 er olmak üzere toplam 94 kayıp, 5 subay, 10 astsubay ve 440 er olmak üzere toplam 455 yaralı zayıat verilmiştir (Seçer, 2008:172).

13 Aralık 1950 tarihinde 8. Amerikan ordusu kumandanı General Edwin Anderson Walker, Pyongyang'da toplanan Türk Tugayı'nı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin temel nedeni Türk Tugayı'nı Kunuri muharebelerinde göstermiş olduğu kahramanlıktan ötürü ödüllendirmektir ve bu sebeple bir tören de tertip edilmiştir. General Walker, törende yapmış olduğu konuşmada Türk Tugayı'na şu şekilde seslenmiştir (Seçer, 2008:181): "*Kahraman Türk evlâtları, sizlere şahsım, ordum ve Amerikan milleti adına teşekkür etmek için geldim. Ordunun sağ yanı korumasız kalmıştı. Düşmanın o yöndeki büyük kuvvetleri, orduyu sağ yanından ve gerisinden kuşatmak ve yok etmek amacıyla ilerlemekte idi. Elde başka kuvvet olmadığından o istikamete sizleri zorunlu olarak gönderdim. Sizin fedakâr ve kahramanca muharebe ve direnmeniz olması idi, ordum çok fena durumlarla karşılaşabilir, belki de yok edilebilirdi. Sekizinci Ordu, bu durumdan kurtuluşunu size borçludur. Sizi takdir ediyor ve ordumda varlığınızla gurur duyuyorum.*" Bu konuşma akabinde yapılan törende Türk Tugayı'na "Gümüş Yıldız" nişanı verilmiştir.

5.3. Türk Tugayı'nın Kimpo Yarımadasını Savunma Görevi

Törenin ardından Türk Tugayı'nın 25. Tümen emrine verildiği bilgisi ile tümenle temas kurulması istenmiştir. 25. Tümen ile kurulan temas neticesinde Türk Tugayı'na Kimpo Yarımadası'nın savunma vazifesi verilmiştir. Buna göre, muhtelif istikametlerden gelebilecek olan düşman taarruzlarına karşı yarımada'nın savulması istenmiştir. 14 Aralık 1950 tarihinde görevi yerine getirmek üzere harekete geçen Türk Tugayı, 15 Aralık günü Kimpo Yarımadası'nın Han Nehri kıyılarında mevzi almaya başlamıştır. Han Nehri bölgesinde üç cephede yaklaşık 30 km'lik bir alanı işgal eden Türk Tugayı mevzilerini güçlendirmeye başlamıştır.

Ottawa Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 16 Aralık 1950 tarihli ve 29 sayılı telgrafta, Kore'de vaziyetin ciddi ve zayıfın ağır olduğu, bire karşı on misli kuvvetle çarpışan müttefiklerin silah üstünlüğünün tesirsiz kaldığı ve buna sebep olarak harbin Avrupa'dan farklı iklim, vasıta ve şartlar altında gerçekleştiği, Kore'nin takviyesi ya da tahliyesi için bir muhasebenin şart olduğu, Birleşmiş Milletlerin bu defa da sonuca varamayacağından duyulan endişe bildirilmektedir (TDA, 547.44864.216666.5). 28 Aralık gecesi düşmanın muhtemel bir taarruz hareketine başlayacağı tümen tarafından bildirilmiştir. Bu nedenle, kara hedeflerine karşı ateş üstünlüğü sağlamak maksadıyla uçaksavar bataryası ileri alınmıştır. Türk Tugayı emrine verilen Amerikan tank bölüğü yerine İngiliz tank taburu Tugay emrine verilmiştir. Fakat bütün bu hazırlıklara karşın herhangi bir düşman taarruzu yaşanmamıştır (Yazıcı, 1963:247).

Londra Büyükelçiliği tarafından Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 29 Aralık 1950 tarihli ve 177 sayılı telgrafta, Tokyo'dan alınan habere göre toparlanan Çin kuvvetlerinin bir taarruza kalkacağı, elde edilen bilgilere göre Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin kurdukları savunma cephesinin sağlam olduğu, Çinliler taarruz ettiği takdirde hadisenin gelişimini izlemekle birlikte New York'ta derhal Çinlilere karşı daha zorlayıcı kararlar alınması gerektiği, Sovyet Rusya ile geniş ölçekli yapılması şartıyla dördü görüşme talebinin iletildiği ve henüz Rusya tarafından bir geri dönüş sağlanmadığı fakat buna rağmen Rusya'nın cevabının olumlu olacağını düşünüldü, bu nedenle de böyle bir siyasi havanın gelişimi arifesinde Çinlilerin taarruz etmeyecekleri ihtimalinin de değerlendirildiği bildirilmektedir (TDA, 547.44864.216666.2).

01 Ocak 1951 tarihinde Kimpo Yarımadası'ndan çekilmeye başlayan Türk Tugayı, 25. Amerikan tümeni ile birlikte 07 Ocak'ta Chonan bölgesinde toplanmıştır. Türk Tugayı, Chonan şehrinin 15 km kadar kuzeyinden geçen son çekilme hattının da gerisinde 1. Kolordu'nun yedeği olarak görevlendirilmiştir. Burada gerilla ve denizden sızma faaliyetlerine karşı keşif görevleri ve eğitimler yapılmıştır.

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 19 Ocak 1951 tarihli ve 18 sayılı telgrafta, Amerikan Dışişlerinde yapılan toplantıya Kore'deki teftiş seyahatinden emin olarak dönen General Joseph Lawton Collins'in de katıldığı, 8. Ordu komutanı tarafından Kore'de endişe gerektirecek herhangi bir durum olmadığı ve bugünkü şartlar altında Kore'yi tahliye etmenin mevzu bahis olamayacağı, kara, hava ve deniz kuvvetlerinin tam bir iletişim halinde harp ettikleri ve hava silahlarının kara muharebelerinde çok etkili olduğu, düşmanın ulaşım ve ulaştırma işlerinde oldukça güçlük çektiği, Güney Korelilerden çok Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin morallerinin yüksek olduğu, Güney Korelilerin Kuzey Korelilere karşı iyi harp ettikleri fakat Çinlilerden çekindiklerini bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.25).

5.4. Türk Tugayı'nın Kumyangjang-Ni Muharebesi

8. Ordu komutanı General Walker'ın ölümü üzerine ordu komutanlığına getirilen General Matthew Bunker Ridgway, düşman kuvvetlerinin muhtemel bir taarruzu neticesinde meydana gelebilecek durumlar karşısında Kore'nin tahliyesi için hazırlık planlarını yaptırmaktır. Diğer yandan Ridgway, düşmanın niyet ve hareketleri hakkında bilgi edinmek maksadıyla bir takım keşif taarruzları yaptırmaktadır. 23 Ocak 1951 tarihinde tümenden alınan emirle Türk Tugayı'na taarruz vazifesi verilmiştir. Bu vazife için Türk Tugayı'na iki tank bölüğü ve bir uçaksavar takımı eşlik edecektir. Tümenden gelen emre göre Türk Tugayı, 24 Ocak günü Chonan'dan hareket ederek 25 Ocak günü sabah saatlerinde bütün tugayca Kumyangjang-ni kasabasına bir keşif taarruzu yapacaktır (Yazıcı, 1963:259).

Planlanan gün ve saatte harekete geçen Türk Tugayı, 24 Ocak akşamı tam vaktinde mevzilere girmişlerdir. Türk Tugayı'na verilen taarruz cephesi 10 km'yi aşkın bir bölgedir. Bu taarruz Türk Tugayı'nın hazırlıklı ilk taarruzudur. Taarruz edilecek bölgenin orta kısmındaki arazi taarruz için uygun olmadığından Türk Tugayı iki grup halinde ayrılmıştır. Sağ gruba Binbaşı Ziya Aydemir komuta

edecektir ve emri altına bir piyade taburu, bir tank bölüğü ve bir topçu bataryası verilmiştir. Sol gruba ise Albay Celal Dora komuta edecektir ve emri altına iki piyade taburu, bir havan bölüğü, bir tank bölüğü ve bir uçaksavar takımı verilmiştir.

25 Ocak sabahı planlanan saatte başlayan taarruzu Türk Tugayı'nda İngilizce tercüman olarak görevlendirilen Pek Sank Ki (Sayılan, 1996:5) şöyle anlatmaktadır (Sayılan, 1996:105-109):

Tabur komutanı tarafından verilen emirle tank bölüğü ile birlikte keşif görevine katılacağım bildirilmişti. Kısa süre sonra Tank Bölük Komutanı Yüzbaşı Reksby ile aynı tankın içindeydim. Tanklar araziye yayılmış şekilde kasabaya doğru ilerlerken piyade birlikleri de tankların ardından yaya olarak gelmekteydi. Bir hayli yol alınmasına rağmen düşmanın bir direnişi ya da ateşi ile karşılaşmamıştık. Yüzbaşı Reksby, mazgal deliğinden dürbünle hedefimiz olan Kumyangjang-ni kasabasını ve 156 rakımlı tepeyi gözlüyordu. Bir anda büyük bir patlama ile düşmanla sıcak temas kurulmuştu. Yüzbaşı Reksby'nin emri ile tanklar ateş etmeye başlamıştı. Tank bölüğü kule mevziine girmişti böylelikle düşman tarafından tanklarımızın sadece top kısmı görülebilmekteydi. İlk izlenimlerime göre düşman gerek mevzi gerekse yolların engellenmesi işlerinde iyi hazırlık yapmıştı. Taburumuz engelleri ve barikatları yıkarak taarruzunu sürdürmekteydi ve ben de tankın mazgal deliğinden dürbünle düşman mevzilerini görebiliyordum. Tank bölüğünün bulunduğu hattı da geçen birlikler kasabanın güney sınırına kadar ulaşmış ve bazı binalara girmeyi de başarmıştı. Akşama doğru, düşman mevzilerine süngü hücumu ile ilk giren 5. Bölük olmuştu. Düşmanın yaptığı karşı hücumları da etkisiz hale getiren bölük, düşmanın savunma hattına yerleşmişti. Düşman kasabayı çok iyi tahkim ettiği gibi çok da iyi gizleniyordu. Savaş önümüzde cereyan ettiğinden bütün hücumları izleyebiliyorduk. Tank bölüğü atışlarıyla taburun taarruzunu destekliyordu. Üstü kapalı olan düşman mevzilerine yapılan top ve havan atışlarının etkisiz olduğu görüldüğünde uçak desteği istendi. Zaman zaman gelen dört uçak filosunun attıkları bombalar da etkili olamıyor, mevziini terk eden bir tek düşman eri görülmüyordu. Gece yarısından sonra tüm cepheyi sessizlik kapladı. Süngü hücumu sonunda alınan tutsakların verdikleri bilgiye göre karşımızdaki düşman Türk Tugayı'nı Kunuri'de kuşatan 38. Çin Ordusu'nun 150. Tümen'iydi. Bu bilgi bütün bölüklere ulaştırıldı ve Kunuri'de şehit düşenlerin öcünü almak için uygun bir fırsat doğduğu da ısrarla belirtildi.

26 Ocak sabahı, keşif taarruzunun ikinci günüdür. Birleşmiş Millerler Ordusu, karşısındaki Çin Ordusu'nun asıl mevzilerine taarruz edecektir. Bugünü Pek Sank Ki şöyle anlatmaktadır (Sayılan, 1996:110-115):

İleri yürüyüşün ilk saatlerinde bir çatışma olmadı. Tankımız ağır ağır ilerlerken bir pirinç tarlasının sınırına ulaştığımız sırada düşmanın atışları

başladı. Bundan sonra tanklarımızla birlikte ağır silahlarımız da atışlarını süresiz sürdürdüler. Her iki tarafta bütün güçleriyle ateş ediyorlardı. Düşman mevzilerine giren piyadelerimizin çetin ve kuvvetli bir direnme ile karşılaştıkları ve kanlı boğuşmaların yaşandığı bilgisi gelmeye başladı. Tank bölüğünün gerisinde hiçbir piyade eri yoktu ve Tank bölüğü düşmanın asıl savunma hattına henüz varamamıştı. Bir tank eri mazgalı göstererek "önümüzdeki birlik tekrar hücumla kalktı" dedi. Biraz ilerimizde hücumla kalkan o birlik 5. Bölük'tü. Her evden her tümsekten ateş yağdırdıkları halde 5. Bölük hücumlarını sürdürüyor, düşmanın direnme yuvalarını kırarak dünkü gibi başarıyla ilerliyordu. Aradan geçen zamandan sonra artık kasabanın hiçbir yerinden ateş edilmiyordu. Kumyangjang-ni Kasabası tümüyle ele geçirilmişti. Taburun diğer bölükleri de kasabaya girmeyi başarmıştı. Kasabanın kuzey sırtlarına dayanan birliklere tekrar düşman mukavemeti ve ateşleri başladı. Taburun diğer bölükleri ile birlikte hücumla geçildi. Akşam olmadan sol yanımızda bulunan 156 Rakımlı Tepe'ye yapılan taarruzun başarılı olduğu haberi geldi. Sol yanımız ormanlarla kaplı olduğu için taburun yaptığı taarruzu göremiyordum. Fakat, karşımızda bulunan düşmanın kayıpları inanılmayacak kadar çok olduğu telsizden bildirilmişti. Tank Bölük Komutanı Yüzbaşı Reksby bana bakarak "bu rakamlar gerçek dışı uydurulmuş rakamlardır. Taarruz başarıyla sonuçlandı. Fakat bu sayılara siz de inanmıyorsunuz öyle değil mi Mr. Pek" dedi. Ertesi gün Amerikalıların savaş alanında yaptıkları sayımda, düşman ölüsünün 1735 olduğu, sağ ve yaralı olarak ele geçirilen tutsakların sayısının da 82 olduğu bildirilmişti. Bu savaşta Türk Tugayı'nın kaybı ise 12 şehit, dördü ağır olmak üzere 30 yaralıdan ibaretti. 27 Ocak sabahı saat 06:00'da taburumuz tekrar taarruza geçti. Kalan bazı ufak direnmeleri kırarak ilerlemesini sürdürmüştü.

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 30 Ocak 1951 tarihli ve 35 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin kısa hedefli taarruzlarının devam ettiği, düşmanın daha fazla dayanamayarak 38. paralel müdafaa hattına çekilmesinin muhtemel olduğu, Çinlilerin tekrar taarruza geçmelerinin mümkün olmakla birlikte ihtimalinin az olduğu, ihtimalin azalmasında düşmanın lojistik hatlarının uzamasının, kışa karşı Çin askeri birliklerinin iyi derecede hazırlıklı bulunmayışının ve tifo salgınının artmasının etkili olduğu, Türk birliklerinin ev ev muharebe ederek Kumyangjang şehrini ele geçirdikleri, Türk birliklerinin bu muharebelerde düşmana 825 kişi zayıat verdirdikleri, Türk birlikleri karşısında bozularak kaçan düşman için Tokyo radyolarında ilk defa "firari" tabirinin kullanıldığı bildirilmiştir (TDA, 547.44874.216231.23).

Bu muharebe sonrasında üstün bir başarı sergileyen Türk Tugayı için Amerikan Kongresi kararı ile bugüne kadar başka yabancı milletlere verilmemiş olan

"*Mümtaz Birlik Nişanı*" verilmiştir. 11 Temmuz 1951 tarihinde Amerikan Başkanı Harry Truman tarafından imzalanan nişanın beratında, Türk Birleşmiş Milletler Tugayı 25-27 Ocak 1951 tarihleri arasında Kore'nin Kumyangjang-ni bölgesinde muharebede olağanüstü hizmet performansı gösterdikleri için takdir edilmiştir. Türk Tugayı ve bağlı birlikler, I. ve IX. Kolordular arasında 7 millik bir cephe boyunca, hayati ikmal yollarını ve Han Nehri'nin güneyindeki ana direniş hattını savunan sayıca üstün düşman kuvvetlerine karşı konuşlandırılmıştı. Düşmanın elinde bulunan 185 ve 156 numaralı tepeler ile Kumyangjang-ni şehri, Türk Tugayı'nın sert ve amansız saldırılarına karşı azimle ve inatla savunulmuş, ancak sonunda inatçı ve sert göğüs göğse çarpışmalarda düşmüştür. Şiddetli süngü hücumunun başarısı, düşman kuvvetlerine bu süre zarfında verilen 1.734 kayıptan da anlaşılmaktadır. İyi konumlanmış komünist birliklerin katı savunması, çatışmaya katılan cesur ve gözü pek Birleşmiş Milletler personeli tarafından nihayet çökertilmiştir. Bu harekât, 10 mil derinliğe kadar tüm güçlü noktaları ele geçirmiş ve bölgedeki savunmayı kırmıştır. Türk Tugayı ve bağlı birliklerinin bu çetin saldırıda gösterdikleri sadakat, yılmaz mücadele ruhu ve üstün kahramanlık, kahraman savaşçıların en iyi ve en asil geleneklerine uygundur ve Birleşmiş Milletler Kuvvetleri, Birleşik Devletler askeri hizmeti ve Türk vatani için en yüksek itibarı yansıtmaktadır ifadelerine yer verilmiştir (Denizli, 2010:181).

5.5. Amerikan Tümeni Emrindeki Görevler

24 - 28 Ocak 1951 tarihleri arasında gerçekleşen Kumyangjang-ni Muharebesi ardından Türk Tugayı tekrardan 25. Amerikan Tümeni emrine girmiştir. Türk Tugayı, 25. Tümen emrinde bazen taarruz ya da savunma birliklerinin yedeği bazen de bizzat Tugay'a verilen emirler doğrultusunda görev alarak taarruz ve savunmalara katılmıştır.

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 09 Mart 1951 tarihli ve 91 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin 07 Mart 1951 tarihinde başlayan taarruzlarının devam ettiği fakat yavaş bir ilerleme kaydedildiği, düşman kuvvetlerinin alışılan sertlikte mukavemet göstermediği ve bu nedenle henüz düşmanın esas savunma hattı ile temas edildiğinin düşünülmediği, taarruzun ilk iki gününde düşmana 17 bin kişilik zayıat verildiği, Çin kuvvetlerinin karşı taarruza geçebileceği, Türk Tugayı'nın "Punvon" mevkiinin doğusunda 25. Amerikan

Tümeni'nin yedeği olduğu ve siyasi cephede herhangi bir gelişme olmadığı bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.12).

13 Mart 1951 tarihli ve 96 sayılı telgrafta ise, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin taarruz hareketlerinin temkinli şekilde devam ettiği, bu hareketin düşmanı devamlı olarak baskı altında tuttuğundan Çin kuvvetlerinin derhal karşı taarruza geçebileceğinin sanıldığı, Türk Tugayı'nın durumunda herhangi bir değişiklik olmadığı bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.11).

Buna ek olarak 30 Mart 1951 tarihli ve 125 sayılı telgrafta, Çin kuvvetlerinin bugünlerde karşı taarruza geçmesinin muhtemel olduğu, 25. Amerikan Tümeni yanında cephe hattında yer alan Türk Tugayı'nın son üç günde düşmanın beş taarruzunu engellediği ve mevzilerini başarıyla muhafaza ettiği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.8).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 13 Nisan 1951 tarihli ve 147 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler hava kuvvetlerinin devamlı olarak müdahale etmesi sebebiyle düşmanın ikmal konusunda güçlük yaşadığı ve bunun da karşı taarruzunu geciktirdiği, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin ise düşmanın karşı taarruzunu bozmak için ileri hareketine devam ettiği fakat gittikçe şiddetlenen düşman mukavemeti ile karşılaşıldığı, düşmanın bu ileri hareketi durdurmak için elinden geleni yapacağının anlaşıldığı aksi takdirde aylardan beri yapmış olduğu taarruz hazırlığının boşa gideceği ve cephe hattına güçlkle yığıldığı malzemeyi yitireceği, Türk Tugayı'nın 38. paralelin hemen kuzeyinde düşman mevzilerinin en kuvvetli olduğu cephede yer aldığı, dün gerçekleşen çetin çarpışmalarda süngü ve alev atma makinesi (Flamethrower) kullanılarak düşmanın mevzilerden başarıyla atıldığı, Yalu nehri etrafında da hava muharebelerinin şiddetlendiği, düşmanın jet uçakları ile Birleşmiş Milletler uçaklarını durdurmaya çalıştıkları ve bu esnada 29 düşman uçağının hasara uğratıldığı ancak kaçının düştüğünün tespit edilemediği, düşmanın ise 3 adet B-29 bombardıman uçağını düşürdüğü ve 6 uçağa da hasar verdiği bildirilmiştir (TDA, 547.44779.215606.68).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 24 Nisan 1951 tarihli ve 153 sayılı telgrafta, beklenen Çin taarruzunun pazar günü başladığı, Birleşmiş Milletler cephesinin batısından 337 bin, merkezinde 149 bin ve doğu kısmından da 67 bin Çinlinin taarruza katıldığı, General Ridgway'ın durumu endişeye mahal verecek bir durum olarak görmediği, merkez kısımda bulunan 6.

Kore Tümeni'nin insan ve malzeme olarak çok zayıf verdiği ve 16 mil kadar geri çekildiği, diğer cephelerde zayıfın hafif olduğu, Türk Tugayı'nın 25. Amerikan Tümeni ile birlikte 38. paralelin kuzeyinde ilerlemekte iken düşman taarruzuna maruz kaldığı ve bir süre mukavemet gösterdikten sonra daha önce hazırlanan mevzilerine geri çekildikleri, 6. Kore Tümeni'nin geri çekilmesi sonucunda cephenin ortasında bir çöküntü olduğu ve düşmanın burayı geçmesi mümkün olursa batıdaki Birleşmiş Milletler cephelerinin geri kaymasının gerektiği, 38. paralelin güneyinde daha önceden hazırlanan mevzilerin olduğu ve şiddetli bir düşman baskısı halinde bu mevzilere çekilmenin her zaman mümkün olduğu, düşmanın lojistik sevkiyatları gündüz yapıp geceleri ay ışığından istifade ederek taarruz ettikleri, düşmanın henüz bütün kuvvetlerini muharebeye sokmadıkları ve topçu birliklerini eskiye nazaran ciddi derecede takviye ettikleri, düşman hava kuvvetlerinin muharebeye katılmadığını bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.65).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 27 Nisan 1951 tarihli ve 155 sayılı telgrafta, Çin taarruzunun ağırlık merkezinin cephenin batı bölümüne kaydığı, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin batı cephesi hariç diğer cephelerde 38. paralelin yaklaşık 21 mil kadar güneyine geri çekildikleri, bütün cephe sathı boyunca birlikler arasında irtibat olduğu ve birliklerin cephenin yarılmasına imkan vermeyeceklerinin umulduğu, Seoul istikametinde gerçekleşen düşman taarruzunun kuvvetlenmesi durumunda birliklerin bir miktar daha geri çekilmek mecburiyetinde kalabileceği, Türk Tugayı'nın cephenin batı bölümünde 25. Amerikan Tümeni'nin gerisinde yaklaşık olarak 38. paralelin 12 mil kadar güneyinde bir mevkiye yeniden tertiplenmekle meşgul olduğu, düşman hava kuvvetlerinin müdahalede bulunmadığı şayet yoğun bir müdahale olması durumunda Amerikalıların Kore Harbi'ne iştirak eden diğer hükümetlerle ne gibi tedbirler alınması gerektiği hususunda görüşeceği fakat düşmanın hava kuvvetleri müdahalesi çok ani olduğu takdirde Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin emniyetini sağlamak endişesi ile Başkomutanlığın istişareye gerek duymadan karşı hareketlere başlayabileceğinin de bilinmesi gerektiği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.64).

Ayrıca 155 sayılı yukarıdaki telgrafa ek olarak gönderilen 02 Mayıs 1951 tarihli ve 161 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin topçu ateşi ve hava kuvvetlerinin müdahalesi neticesinde Çin kuvvetlerinin Seoul istikametindeki taarruzunun durduğu, düşmanın taarruz ağırlığını merkeze kaydırmakta olduğu

düşüncesiyle bu cephedeki Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin takviye edildiği, düşmanın taarruza başladığı 22 Nisan tarihinden 30 Nisan tarihine kadar toplam 53 bin 676 zayıat verdiği, Kore Savaşı'nın başından itibaren Amerikalılar hariç olmak üzere Güney Kore ve Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin 210 bin 949 zayıat verdiği, Güney Kore ve Amerikalılar dışında aynı süre zarfında Birleşmiş Milletler birliklerinin toplam 4500 zayıat verdiği, Nasrollah Entezam başkanlığındaki Uzlaştırma Komitesi'nin şu ana kadar Çin tarafıyla yapmış olduğu girişimlerden hiç bir netice alınamadığı ve bu nedenle Birleşmiş Milletlerin Şubat ayında aldığı ek tedbir tavsiyelerini komiteye bildireceği, Amerikalıların harp malzemesi üretimine yarayan maddelerin Çin'e ihracını sonlandırmak için Birleşmiş Milletlerin ambargo yapmasını talep ettikleri ve diğer hükümetlerin de hiç olmazsa buna uymalarını umdukları ve bunun Çin'e özellikle yeni bir taarruza giriştiği bu sıralarda Birleşmiş Milletlerin işlevsiz bir organizasyon olmadığını ve saldırıların fayda getirmeyeceğini anlatmak için önemli olduğu bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.62).

161 sayılı yukarıdaki telgrafa ek olarak gönderilen 04 Mayıs 1951 tarihli ve 164 sayılı telgrafta, Uzak-Batı Komutanlığı'nın görüşüne göre Çin taarruzunun öncekilere nazaran çok daha esaslı şekilde hazırlandığı, Çin'in bu taarruzlara iki ay süre ile devam etmek ve üç safhada netice almak üzere hazırlandığı, düşmanın her safhada ancak üçte bir oranında kuvvet kullanmayı planladığı, Çin ordularının üç safhalık taarruz planlarının hedefinin Pusan olduğu, düşmanın henüz hava kuvvetlerini harbe sokmadığı, hava hücumlarına karşı şimdilik hava savunma silahları ile karşılık vermekle yetindiği ve uçaksavar bataryalarının eskiye nazaran bir hayli arttığı, düşmanın Kuzey Kore'deki hava sahalarını her zaman kullanıma hazır bulundurduğu ve bu durumun hava kuvvetlerini harbin en kritik anında savaşa sokarak kullanma niyetinde olduğu gösterdiği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.61).

08 Mayıs 1951 tarihli ve 168 sayılı telgrafta ise, 22 Nisan'dan beri Seoul - Inchon istikametinde devam eden taarruzun durduğu ve düşmanın yeniden taarruza hazırlanmak için savunmaya geçtiği, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin müsait mıntikalarda keşif maksadıyla ilerlemekte olduğu ve bu hareketle birlikte doğuda 2. ve batıda 1. Kuzey Kore Tümeni'nin imhasına çalışıldığı, düşmanın son taarruzu zarfındaki zayıatının 63 bin 35 olduğu ve taarruzun bazı cephelerde durması ve düşmanın geri çekilmesinin Birleşmiş Milletleri iyimserliğe sevk etmemesi gerektiği,

son iki gün içinde Kuzey Kore'de hareket halinde 9 bin düşman vasıtasının tespit edildiği ve bunun 5 bininin güneye yani cepheye mühimmat ve yiyecek taşıdığının değerlendirildiği, Çin orduları kuvvetlerinin ağırlık merkezlerini batıdan doğuya kaydırıldığı, düşmanın bütün cephe boyunca taarruza geçeceği ancak asıl hareketin cephenin merkezinde olacağı, batı ve doğudaki taarruzun oyalama mahiyetinde kalacağının düşünüldüğü, düşman esirlerinden elde edilen bilgilere göre ikinci taarruzun 9 ya da 10 Mayıs'ta başlamasının mümkün olduğu bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.60).

5.6. Türk Tugayı'nın Taegyewonni Muharebesi

Türk Tugayı, Nisan 1951 sonlarında aldığı görev ve vazifeleri Mayıs 1951 ortalarına kadar yerine getirmiştir. 12 Mayıs 1951 tarihinde ise Türk Tugayı'na yeni bir görev tevdi edilmiştir. 25. Amerikan Tümeni emrinde olan 7. Amerikan Piyade Alayı ileri mevzilere sürülmüştür. Türk Tugayı'na verilen yeni görev ise bu alayın yerini alarak vazifelerini devam ettirmekten ibarettir. Bu kapsamda, 13 Mayıs 1951 tarihinde 7. Amerikan Piyade Alayı değiştirilerek vazifeleri devir alınmıştır. Böylelikle Türk Tugayı, Seoul'ün 15-20 km kadar kuzeydoğusunda bulunan Taegyewonni bölgesine yerleşmiştir. Türk Tugayı'nın bu bölgedeki vazifeleri, çevre savunma düzeni olarak kuvvetli keşif unsurlarıyla düşman ile temas sağlamak ve böylelikle düşmanın durumunu keşfetmek, düşmana azami zayıat verdirmek, 25. Amerikan Tümeni'nin asıl muharebe sahasını örtmektir.

Bütün bu vazifeler için Türk Tugayı, bir tank bölüğü, bir keşif bölüğü ve bir taktik hava irtibat grubu ile takviye edilerek güçlendirilmiştir. Ayrıca, bir muharebe durumunda Amerikan Topçu Taburu da Türk Tugayı'na yardım edecektir (Yazıcı, 1963:304). Hazırlıklar tamamlandıktan sonra ilk günler düşman ile temas kurulmamış ve sessiz geçmiştir. 17 Mayıs 1951 tarihinde hazır bulunan keşif kolları ileri hatlara doğru ilerlemeye başladıklarında kısa bir ilerleyiş ardından düşman ile temas kurdurmuş. Bir müddet muharebe edilerek düşmanın ağır silahlarının konumları belirlenmiş ve düşman kuvvetlerinin bölgeye yayılmış bir şekilde Türk Tugayı'nın mevzilerine yaklaşmakta olduğu tespit edilmiştir. Akşama doğru düşman kuvvetleri Türk Tugayı'nın mevzilerine iyice yaklaşarak açık bir muharebeye başlamıştır. Düşman kuvvetlerinin gece muharebelerini tercih ettiği bilindiğinden gecenin ilerleyen saatlerinde topyekûn bir taarruza kalkılabileceği

değerlendirilmiştir. Böyle bir durumda üstün kuvvetli düşman taarruzunun meydana getireceği muhtemel kötü neticeler göz önüne alınarak Türk Tugayı tarafından karanlık bastıktan sonra ciddi bir muharebeye girilmeden asıl muharebe sahasına çekilme teklifi 25. Amerikan Tümeni'ne telefonla iletilmiştir. Teklifi alan Tümen kumandanı bir karar vermeden önce durumu kolorduya bildirmiştir. Kolordudan alınan cevaba göre, Türk Tugayı'nın bulunduğu yerde kalması emredilmiştir.

Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı şöyle ifade etmektedir (Yazıcı, 1963:306): *"Üst makamların bir taarruz halinde dahi tugayın yerinde kalması hakkındaki düşünceleri kati olarak anlaşıldıktan sonra o gün piyade alayına kumanda etmekte olan alay kumandan muavini Yarbay Gafur Önen'e telefonla şu emir verildi: Bu gece düşmanın ciddi bir taarruzu gerçekleştiği halde, geri çekilme düşünülmezsizin mevzi son nefer, son mermiye kadar savunulacaktır. Bu emir en küçük birliklere kadar yayınlanacaktır."* Kore Savaşı boyunca Türk Tugayı'nda İngilizce tercüman olarak görev alan Pek Sang ki şöyle ifade etmektedir (Sayılan, 1996:273-274):

Yemek sessizlik içinde yendi. Tabur Komutanı Binbaşı Miktat Uluönlü'nün bu kadar sessiz kaldığını görmemiştim. Yemek esnasında bile ya bir emir verir ya da bir subaya takılır ama arası sıra da olsa konuşurdu. Suskunluğu hepimizi etkilediğinden hiç kimse konuşmuyordu. Yemeğin sonunda Tabur Komutanı konuştu: Arkadaşlar, bugün arazi gezisinde söylediğim gibi, düşman ne kadar üstün kuvvetle gelirse gelsin, yalnız kendi gücümüzle karşı koyacağız. Düşmanın bizleri aşarak ilerlemesini kesinlikle ve ne pahasına olursa olsun önleyeceğiz. Ancak şunu unutmayalım. İçinde bulunduğumuz savaş, yalnız Kore'nin kurtuluş savaşı değildir. Biz Türklerin olduğu gibi, savaşa katılan bütün Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin tarihinde yer alacak bir savaştır. Bizler Kore'ye haksız bir saldırıyı önlemek ve savaşı durdurmak için geldik. Burada hücumlarımızla ün saldık. Savunmada da ne kadar başarılı savaşçılar olduğumuzu başkent Seoul'ü kurtarmamızla tanıyacaklarından hiç kuşku yoktur. Hepimiz savaşın ne olduğunu, ne kadar acımasız sürdüğünü burada öğrenmiş olduk. Bizler, savaş eğitimi gördük ama savaş görmemiştik. Allah düşmanıma bile savaşı göstermesin dedi.

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 15 Mayıs 1951 tarihli ve 173 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin keşif hareketinin devam ettiği, keşif kıtalarının batıda az bir temas ve mukavemetle karşılaştığı buna karşın merkezin doğu kesiminde kuvvetli bir mukavemetle karşılaşıldığı, Türk Tugayı'nın batı bölümünde 25. Amerikan Tümeni 7. Alayının yerini aldığı, düşmanın halen savunmada olmakla beraber beşinci safha taarruzu için hazırlandığı, cepheye

giden Çin ikmal araçlarının sayısının arttığı ve son taarruza hazırlandığı zaman yaptığı gibi suni duman yaydığı ve bu hareketlerin düşmanın yakın zamanda taarruza geçeceğinin belirtisi olduğu, halen güney Kore'de bulunan Birleşmiş Milletler kara kuvvetlerinin sayısının; 168.410 Amerika Birleşik Devletleri, 138.792 Güney Kore ve 21.664 diğer Birleşmiş Milletler kuvvetleri olduğu bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.59).

Savunma hazırlıkları tamamlanmış, karanlık bastıktan sonra düşman taarruzu beklenmektedir. 17 Mayıs 1951 saat 22:40 sularında duyulan patlama ile Taegyewonni savunma muharebesinin başladığı anlaşılmıştır. Bütün gece boyunca aralıklarla süren taarruzlar ara sıra hafiflese de durmamıştır. 173 sayılı yukarıdaki telgrafa ek olarak gönderilen 18 Mayıs 1951 tarihli ve 180 sayılı telgrafa, düşmanın cephenin doğu kısmında 4 ila 5 ordu ile taarruza geçtiği ve 2 ordunun daha bu harekate katılmasının muhtemel olduğu, en kuvvetli baskının doğudaki Güney Kore kuvvetleri üzerinde olduğu, taarruzun hedefinin Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin gerilerine ulaşan Injo-Wanju ve Çunçan-Hançan bölgelerinin ele geçirilmesi olduğu, en az 5 düşman ordusunun harekate katıldığı fakat asıl taarruzun başlayıp başlamadığının anlaşılması için bir iki gün gözetlemenin gerektiği, düşmanın doğuda yaptığı yarma hareketinin ise bir oyalama taktiği olduğu, Türk Tugayı'nın bir alayına mensup olan birliklerin 17 Mayıs günü keşif taarruzu amacıyla ilerlediği anda düşman tarafından yarılıp kuşatılmak istendiği fakat geriden yetişen diğer birliklerin yardımı ile kurtarıldıkları bildirilmiştir (TDA, 547.44874.216232.136).

18 Mayıs 1951 sabahı saat 05:00 civarı Çin saflarından duyulan paydos borusu neticesinde düşman kuvvetlerinin geri çekilmeye başladığı anlaşılmıştır. Türk Tugayı da 25. Amerikan Tümeni'nden aldığı izinle aynı gün saat 16:30'dan itibaren asıl muharebe mevzilerine çekilmek için harekete geçmiş ve saat 20:30 civarında en son birlik de geri çekilmeyi sorunsuz gerçekleştirmiştir. Taegyewonni çevre savunması muharebesinde Türk Tugayı'nın kayıpları; 2 subay ve 9 er şehit, 4 subay, 2 astsubay ve 18 er yaralı, 1 er de kayıp olarak kayıtlara geçmiştir. Düşman kuvvetlerine ise binden fazla zayıat verdirilmiş ve birkaç esir alınmıştır. 19 Mayıs 1951 tarihinde Birleşmiş Milletler ordusu, Türk Tugayı'nın başarılı savunma muharebesini değerlendirerek genel bir taarruz kararı almıştır. Buna göre Türk Tugayı'nın yeni hedefi, bir gece evvel son er son kurşun parolasıyla savunduğu cephe hattına taarruz etmektir.

20 Mayıs 1951 sabaha güneş doğmadan başlayan ilerleyiş ile asıl muharebe hattı geçilmiştir. Düşman bölgedeki hâkim tepelerde direnmeye çalışsa da bu tepeler kısa sürede ele geçirilmiştir. Taarruz aynı gün güneş batımından önce sona ermiştir. Bütün alayda sadece 2 şehit ve 30'a yakın yaralı olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın düşmanın kayıplarının 500 civarında olduğu belirtilmiştir. Taarruz boyunca ele geçirilen 100'e yakın esir ile yapılan soruşturmada kayıplarının yüksek olduğu doğrulanmıştır. 21 Mayıs 1951 günü devam eden taarruz hareketi de başarıyla sonuçlanmıştır. Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı şöyle ifade etmektedir (Yazıcı, 1963:316): *"O iki günlük taarruzla düşman hayli hırpalanarak oldukça ağır zayıyata uğratılmış, maddi kuvvetiyle beraber manevi kuvveti de kırılarak selameti uzun bir çekilmeye girişmekte bulmuştur. Bundan sonra 25 Mayıs'a kadar düşmanın mühim bir mukavemetine uğramaksızın Tugay, her gün 5-6 km mesafeli bir günlük hedeften diğerine ilerlemiştir."*

5.7. Türk Tugayı'nın Amerikan Tümeni Altındaki Günleri

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 22 Mayıs 1951 tarihli ve 185 sayılı telgrafta, düşmanın batıda geri çekilmekte ve doğuda da baskısının azalmakta olduğu, 17-20 Mayıs arasında düşman zayıyatının 36 bin ölü, 32 bin yaralı ve 800 esir olmak üzere toplam 69 bin civarında olduğu, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin topçu ve hava kuvvetlerinin bu başarıda başlıca unsur olduğu, Güney Koreliler hariç bütün Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin toplam zayıyatının 1000 kişi olduğu, batı ve doğudaki düşman baskısını hafifletmek için kısa hedefli karşı taarruza devam edildiği ve Türk Tugayı'nın da 25. Amerikan Tümeni ile birlikte ilerlemekte olduğu, düşman taarruzunun şimdilik durdurulmuş olduğu görülse de cephe hattı gerisinde mühim Çin kuvvetlerinin toplandığı ve her an yeni bir taarruza kalkabilecekleri, Komünist taarruzunun kesin şekilde başarısızlığa uğratılmasının mümkün olduğu ve uygun bir zemin oluşması durumunda yeniden uzlaşma teşebbüsünde bulunulması gerektiği bildirilmiştir. Buna ek olarak 29 Mayıs 1951 tarihli ve 196 sayılı telgrafta, düşmanın mühimmat ve erzakını cepheye bırakarak süratle geri çekilmekte olduğu ve ilerleyen Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin esaslı bir mukavemetle karşılaşmadığı, bu taarruzda Birleşmiş Millet kuvvetlerinin hedefinin Imjin Nehri ilerisine kadar uzatıldığı, Türk Tugayı'nın cephe gerisinde yedekte beklediği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.57).

196 sayılı yukarıdaki telgrafta ek olarak gönderilen 01 Haziran 1951 tarihli ve 200 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin taarruz hareketine devam ettiği, cephenin merkez kısmında ve Injin mevkiinde düşman direncinin arttığı ve düşmanın Injin nehri ilerisinde malzeme ve kuvvet ikmalı yaptığının düşünüldüğü, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin taarruz hedefi olan bu bölgenin düşman kuvvetlerince takviye edildiğinin düşünüldüğü, Türk Tugayı'nın kolordunun yedeği olarak Uijeongbu şehrinin kuzey doğusunda bulunduğu bildirilmiştir. 200 sayılı telgrafta ek olarak gönderilen 05 Haziran 1951 tarihli ve 205 sayılı telgrafta ise, düşmanın özellikle merkez kısmında direncini arttırdığı, tabur ve bölük kuvvetindeki birliklerle taarruza geçtiği, düşmanın bu taarruzunun Birleşmiş Milletler kuvvetlerini esas savunma bölgelerine sokmamak olduğunun anlaşıldığı, düşman faaliyetlerinin daha çok savunma, ikmal ve birlikleri yeniden düzene sokma üzerine olduğu ve yeni bir taarruz hareketine kalkışma ihtimalinin azaldığı, Türk Tugayı'nın kolordunun yedeğinden alınarak 25. Amerikan Tümeni gerisinde yer aldığı ve şimdiye kadar harekate katılmamış olsa da her an harekate katılabileceği, düşmanın uzlaşma belirtilerine rastlanmadığı ve aksine Çin hükümetinin harbe devam edebilmek maksadıyla harp malzemesi almak için ülke genelinde kampanyalar başlattığı, buna rağmen Kore anlaşmazlığında bir uzlaşma yolu bulmak amacıyla gayret sarf edildiği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216666.54).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 09 Haziran 1951 tarihli ve 210 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin ileri hareketine devam ettikleri ve düşmanla fazla temas kurulmadığı, Türk Tugayı'nın 25. Amerikan Tümeni'nin sağ kanadında yer alan 35. Alay'ın yerini aldığı ve bu bölgede düşman mukavemetinin nispeten hafif olduğu, Kore anlaşmazlığında uzlaşma yollarının araştırılması adına devlet temsilcilerinden resmi olmayan görüş beyanında bulunmaları ve gerçekleşecek müzakerelerin gizli tutulması gerektiği bildirilmiştir. 210 sayılı telgrafta ek olarak gönderilen 13 Haziran 1951 tarihli ve 214 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin merkezi cephede düşmanın direniş merkezi olan iki noktayı ele geçirdiği, düşman mukavemetinin Yanggu ve Inje bölgelerinde şiddetli olduğu, Türk Tugayı'na mensup bir tank ve bir piyade kolunun Kimhwa'ya ilk giren kuvvet olduğu ve hafif mukavemet karşısında 25. Amerikan Tümeni ile ileri harekate devam ettiği, istihbarat raporlarına göre düşmanın 16 Mayıs ile 01 Haziran arasında cephedeki kuvvetlerinin %25'ini kaybettiği ve toplam

düşman kuvvetlerinin 505 bin kadar olduğunun tahmin edildiği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216665.86).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışışleri Bakanlığı'na gönderilen 19 Haziran 1951 tarihli ve 228 sayılı telgrafta, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin keşif hareketleri sırasında ciddi mukavemetle karşılaştığı, en ağır çarpışmanın Kimhwa şehrinin kuzeyinde olduğu ve Türk Tugayı'nın düşmanın mukavemetini yenecek tepeleri ele geçirdiği, düşmanın hava faaliyetlerini arttırdığı ve iki uçak ile Suwon ve Inchon bölgelerindeki havalimanlarını bombaladığı, Çin sınırında yapılan hava muharebesinde düşmanın 3 jet uçağının düşürüldüğü ve 1 tanesine de hasar verildiği, Çin kuvvetlerinin Kore Savaşı yıldönümü olan 25 Haziran tarihinde bir taarruz deneyebileceği fakat yapılan değerlendirmeler neticesinde düşmanın geniş ölçekli bir taarruz yapabileceğinin sanılmadığı bildirilmiştir (TDA, 547.44874.216231.104). Ayrıca gönderilen 23 Haziran 1951 tarihli ve 236 sayılı telgrafta, Türk Tugayı'nın Seoul'un 6 ila 8 mil kadar kuzey doğusunda bir mevkiye Kolordu yedeği olduğu bildirilmiştir (TDA, 547.44874.216231.102).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışışleri Bakanlığı'na gönderilen 03 Temmuz 1951 tarihli ve 253 sayılı telgrafta, son günlerde düşmanın ikmal ve kuvvet toplama hareketlerini arttırdığı ve Çin kuvvetlerinin istedikleri takdirde Mayıs'ta giriştikleri çapta bir taarruza hareketine kalkabilecekleri, Türk Tugayı'nın Kolordu yedeği olma durumunda bir değişiklik olmadığı, Birleşmiş Milletler müsteşarının Kore'deki düşmanlığı durdurmak adına yapılan girişimler hakkında bilgi verdiği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216665.66). Ayrıca gönderilen 17 Temmuz 1951 tarihli ve 266 sayılı telgrafta ise, daha önce kesintiye uğrayan ateşkes görüşmelerinin tekrar başladığı, düşman ile üç maddenin müzakere konusu olacağı ve bunların ateşkes hattının belirlenmesi, yabancı kuvvetlerin Kore'yi terki ve düşmanlığın durdurulmasına dair anlaşma hükümleri olduğu, yabancı kuvvetlerin Kore'yi terki konusuna Birleşmiş Milletler olarak Güney Kore'nin emniyetini ihlal eden konuların tamamen ortadan kalktığına ikna oluncaya kadar adım atılmayacağı bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216665.56).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışışleri Bakanlığı'na gönderilen 23 Ekim 1951 tarihli ve 394 sayılı telgrafta, düşmanın bütün cephe boyunca geniş bir taarruza geçme imkanını kaybettiği fakat Türk Tugayı'nın da dahil olduğu 9. Kolordu'nun karşısında bulunan 67. Çin ordusunun tamamen mağlup edilmediği takdirde

kaybettiği hakim noktaları ele geçirmek için kısa hedefli taarruzlar yapabileceği, ateşkes görüşmelerine tekrardan başlanması hususunda irtibat heyetleri arasında mutabakat sağlandığı fakat komünistlerin ikna olmasının beklendiği bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216665.27).

Washington Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 25 Ağustos 1952 tarihli ve 238 sayılı telgrafta, Çin ve Kuzey Kore kuvvetlerinin 955 bin civarında olduğu, düşmanın elindeki top ve havan topu adedinin oldukça arttığı ve küçük bir bölgeye 21 bin mermi depoladıkları, bölük ve tabur çapında bazı yerel hareketler hariç cephenin sakin olduğu, ateşkes görüşmelerinde hiç bir yenilik olmadığı, harp esirlerinin iadesi konusunda komünistlerin aslen Koreli olan esirler konusunda tavizde bulunabileceklerinin anlaşıldığı fakat memleketlerine dönmek istemeyen 13 bin Çinli esir ile ilgili her iki tarafında eski durumlarını koruduğu bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216664.36). Ayrıca Washington Büyükelçiliği'nden gönderilen 06 Eylül 1952 tarihli ve 262 sayılı telgrafta, düşman kuvvetlerinin 960 bin civarında olduğu, Türk Tugayı'nın iki haftadan beri Yangu mevkiinde 25. Amerikan Tümeni'nin yedeği olarak beklediği, ateşkes görüşmelerinde yeni bir gelişme olmadığı bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216664.31).

07 Kasım 1952 tarihli ve 335 sayılı telgrafta, Türk Tugayı'nın cephenin merkez kısmına gönderilen 25. Amerikan Tümeni'nin yedeği olarak Taegong-ni mevkiinde bulunduğu, düşman kuvvetlerinin tertibindeki gelişmelerden hareketle genel taarruz ihtimalinin olmadığı fakat düşmanın bir buçuk seneden beri cepheye yığıdığı malzeme ve mühimmat sayesinde Eylül ayından beri giriştiği taarruz hareketlerini uzunca bir müddet daha sürdürebileceği, düşmanın kalkıştığı son taarruzun sebeplerinin; Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin hava bombardımanından rahatsız olmadıklarını göstermek, düşmana fazla zayıat verildiği propagandası ile Çin ve Kuzey Kore kuvvetlerinin maneviyatını desteklemek, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin taarruza geçmelerini engellemek ve özellikle denizden cephe gerilerine baskın yapılmasını engellemek, ateşkes görüşmelerine tesir etmek, askeri birlikleri sevk ve idare etme bakımından önemli olan noktaları ele geçirmek olduğu bildirilmiştir (TDA, 547.44864.216664.12).

5.8. Türk Tugayı'nın Wegas Muharebesi

Türk Tugayı, Mayıs 1951'den Mayıs 1953'e kadar geçen süre zarfında ağırlıklı 25. Amerikan Tümeni ve Kolordu yedeği olarak görev almıştır. Türk Tugayı, verilen görev icabı diğer birliklerle birlikte hareket ederek keşif hareketlerine katılsa da bu hareketler kısa mesafeli ve sert düşman mukavemetinin olmadığı hareketlerdir. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler Uzlaştırma Komisyonu ile Kuzey Kore ve Çin arasında gerçekleşen ateşkes görüşmeleri de cephede savaşın daha hafif geçmesinin etmenlerinden olmuştur. Buna ek olarak, her ne kadar taraflar ateşkes için görüşmeler de cephe gerisinde hazırlık yapmayı da ihmal etmemektedirler.

Türk Tugayı bu hazırlıklar kapsamında Wegas, Elka ve Karsan bölgelerindeki muharebe ileri karakol mevzilerini ve asıl savunma mevzilerini teslim etmemecesine savunma görevini almıştır (Sayılan, 1996:443).

08 Mayıs 1953 tarihinde Türk Tugayı, aldığı emir kapsamında Wegas Muharebe İleri Karakolu'nu devir almıştır. 14 Mayıs 1953 tarihinde Tugay Karargahı'nda yapılan düşman sorguları neticesinde düşmanın büyük bir taarruz hareketi için yoğun bir hazırlık içinde olduğu öğrenilmiştir. 14 Mayıs'ı 15 Mayıs'a bağlayan gece saat 01:00 civarında düşmanın şiddetli topçu atışları başlamıştır. Diğer yandan düşmanın iki koldan Wegas'ı kuşatmak için harekete geçtiği bilgisi Wegas Muharebe İleri Karakolu'na bildirilmiştir ve akabinde saat 03:00 sularında düşman kuvvetleri hücumu kalkmıştır. Türk Tugayı'nda İngilizce tercüman olarak görevlendirilen Pek Sank Ki şöyle anlatmaktadır (Sayılan, 1996:445-451): "*Düşman 15 Mayıs'tan itibaren 14 gün mevzilerimizi yoğun top ve havan atışına tutarak yapacağı taarruzun hedefinin Türk Tugayı'nın savunması altında olan Wegas olduğunu göstermişti. Düşmanın ilk hedefi Muharebe İleri Karakollarının bulunduğu tepelerdi. Düşman 7 topçu taburu ile desteklenen bir tümen kuvvetle taarruz etme kararı almıştı. Düşmanın bir saat içinde 1400 top ve havan mermisi sarf ettiği tespit edilmişti. 29 Mayıs 1953 tarihinde düşman, taarruzu neticesinde Wegas'ı almıştı. Fakat Türk Tugayı karşı hücumu geçerek Wegas'ı tekrar geri almıştı. Bu şekilde karşılıklı taarruzlar sonucunda Wegas 9 kez el değiştirmişti.*"

Aynı gün saat 21:30 civarında Wegas Muharebe İleri Karakolu'ndaki birlikler şehit ve yaralıları alarak düşmana sezdirmeden asıl savunma mevzilerine çekildiler. Türk Tugayı, yapmış olduğu savunma ve karşı taarruzlardaki kahramanlığı ile yine

adından söz ettirmiştir. Düşman kuvvetleri saatlerce aralıksız gerçekleştirdiği taarruzlara rağmen Wegas ve Elka bölgelerine girmeyi başaramamıştır. Fakat Karsan bölgesini zapt ederek buradaki taarruzda başarılı olmuştur.

Türk Tugayı, Kunuri muharebelerinden sonra en çok zayıtı 151 şehit ve 450 yaralı ile Wegas muharebelerinde vermiştir. Düşman zayıtı ise şehit ve yaralı toplam 3000 bin civarındadır. Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Harry Truman adına Ordu Komutanı Orgeneral Ridgway tarafından Türk Tugayı'na ikinci kez "*Mümtaz Birlik Nişanı*" verilmiştir.

Türk Tugayı'na verilen bu nişanın beratında şu ifadeler yer almaktadır (Denizli, 2010:232-233):

Düşman görünüşte sonsuz sayıda geliyordu ve dost tanklar yakın mesafeden ateş etmek için son derece savunmasız pozisyonlara geçtiler. Dost kayıpları ağırdı ama düşman ölümlerinin sayısı muazzamdı. Kararlı düşman binlerce kayıp vermesine aldıış etmiyor ve hedeflerine ulaşmak için binlercesini daha feda etmeye hazır görünüyordu. Bu dost karakolların bitmek tükenmek bilmeyen düşman birlikleri karşısında dayanamayacağını anlayan dost komutanlık, karakol savunucularına ana direniş hattına çekilmelerini emretti. Üçüncü Türk Tugayı mensuplarının ve bağlı birliklerin bu kritik muharebe boyunca sergiledikleri olağanüstü kahramanlık ve muhteşem savaş ruhu, düşmanın ana direniş hattını yarma planlarının boşa çıkarılmasıyla sonuçlanmış, böylece kendilerine ve askerlik mesleğine en büyük övgüyü kazandırmıştır.

Wegas muharebeleri, Türk Tugayı'nın Kore topraklarında katıldığı son muharebedir. Dışışleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivlerine giren zayıat telgrafları tarafımca derlenmiş ve Türk Tugayı'nın Mayıs 1951 ile Ocak 1954 arasındaki zayıatları detaylı şekilde EK 2'de gösterilmiştir.

6. KORE SAVAŞI ATEŞKES ANTLAŞMASININ İMZALANMASI

Wegas Muharebeleri neticesinde Kuzey Kore ve Çin devletleri savaşıarak bir şey elde edemeyecekleri kanaatine ulaşarak ateşkes antlaşmasının imzalanması için gerekli adımları atmışlardır. 27 Temmuz 1953 günü Panmunjon'da imzalanan ateşkes antlaşması ile ilgili Tokyo Türkiye Büyükelçiliği tarafından Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen 29 Temmuz 1953 tarihli ve 170 sayılı telgrafta, imzalanan antlaşmanın dünya siyasetine ve sulhuna hazırlık bakımından yeni bir safha başlattığı, doğrudan komünist Çin işgal veya tehdidi altında bulunanların (Güney Kore, Tayland, Hindi Çini ve Milliyetçi Çin) Kore harbinin devam etmesini ve harbin silah zoruyla neticelendirilmesini kendi emniyetleri bakımından lüzumlu gördüklerinden anlaşmadan ziyade harbin devamında fayda gördüklerini, Güney Kore'nin anlaşma aleyhine görüş ve itirazlarının son ana kadar devam etse de çetin geçen görüşmeler sonunda; Amerikalıların, Güney Kore isteklerine karşı vermiş oldukları teminatların Güney Kore tarafını tatmin etmediği, Güney Korelilerin tüm soruları açıkça cevaplanmadan Amerikalı heyetler tarafından Kuzey Kore isteklerine olumlu yanıtlar verildiği ve Güney Kore tarafının tam bir rıza ve uyum göstermemesi durumunda mali ve iktisadi yardımın kesilmesi ile tehdit edildikleri, Birleşmiş Milletler Başkomutanlığı'nın anlaşmayı Güney Kore olmadan da imzalama niyetinde olduğu ve yeni uzlaşmazlıklardan kaçınmak için anlaşmanın Tokyo ve Kuzey Kore'de ayrı ayrı imzalanarak Panmunjon'da tarafların anlaşmayı birbirlerine karşılıklı olarak vermesinin düşünüldüğü buna karşın Seoul'de yapılan görüşmeler neticesinde Güney Kore Cumhuriyeti'nin şimdilik anlaşmaya tam riayet edeceği fakat 90 günlük süre zarfında Kuzey Kore'den komünist Çin kuvvetlerinin tahliyesi sağlanmazsa Güney Kore için karar verme hakkının saklı kalacağı garantisi ile anlaşmanın yapılmasının mümkün olduğu bildirilmiştir (TDA, 547.44853.216582.28).

7. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN NATO'YA KABUL SÜRECİ

7.1. Kore Savaşı Öncesindeki Sürecin Gelişimi

Genç Cumhuriyet dönemi, Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde hem ülkenin sağlam temeller üzerine inşa edilmesi hem de geleceğinin dizayn edilmesi açısından yoğun çaba sarf edilen dönemdir. Bu dönemde Atatürk, ülkenin dış işlerinde ortaya koyduğu "*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*" vizyonu ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin dünyada barıştan yana olduğunu göstermiş ve ülkenin bekasını korumak adına diğer ülkelerle bir dizi barış antlaşmalarına imza atmıştır. Bu antlaşmalar, bir taraftan güvenliğin sağlanmasını amaç ederken diğer taraftan da ülkeler arasındaki yardımlaşmaya olanak sağlamıştır. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti, 1934 yılında Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya ile Balkan Paktı'nı imzalamıştır. Böylelikle, Balkanlarda bir güvenlik ve yardımlaşma çemberi kurulmuştur. Hemen akabinde, 1937 yılında ise İran, Irak ve Afganistan ile Sadabad Paktı imzalanmıştır. Bu sayede de Orta Doğu'da bir güvenlik ve yardımlaşma çemberi kurulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin güvenlik ve yardımlaşma alanlarında attığı barışçıl adımlara karşılık Avrupa'da bir işgal ve istila süreci başlamıştı. Bu kapsamda, Mart 1939'da Çekoslovakya Almanya tarafından istila edilirken diğer taraftan Nisan 1939'da Arnavutluk İtalya tarafından işgal edilmiştir. Ayrıca Almanya, Polonya ile imzaladığı saldırmazlık antlaşmasını sonlandırdığını ilan etmiştir.

Almanya ve İtalya'nın ortaya koyduğu yayılmacı politika Türkiye Cumhuriyeti tarafından önlem alınması gereken endişe verici bir durum olarak görülmüştür. Öyle ki; dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, İtalya ve Almanya'yı olası bir savaş durumunda Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğini tehdit edebilecek ülkeler olarak görmektedir.

Benzer şekilde İngiltere ve Fransa da bu iki ülkenin yayılmacı politikalarından endişe duymaktadır. Bunun bir sonucu olarak, içerisinde İngiltere ve Fransa'nın da yer aldığı Batılı Müttefik Güçler tarafından Polonya, Yunanistan ve

Romanya'ya güvence verilmiştir. İngiltere ve Fransa, benzer bir teminatı Türkiye'ye de vererek Batılı Müttefik Güçler saflarına katılmasını istemiştir. Türkiye ise Arnavutluk'un İtalya tarafından işgal edilmesinden sonra bu oluşuma girmek üzere "*Barış Cephesi*" ile görüşmelere başlamak istemiştir. Fakat Almanya, Türkiye'yi vazgeçirmek ve görüşmeleri engellemek üzere Ankara Büyükelçisi Von Papen'i görevlendirmiştir. Almanya'nın Von Papen aracılığıyla yaptığı tüm engelleme çalışmalarına rağmen Türkiye ile İngiltere görüşmelere başlamıştır.

15 Nisan 1939'da başlayan müzakere süreci bir ay kadar sürmüş ve 12 Mayıs 1939'da Türkiye'nin Barış Cephesi'ne katıldığını bildiren karşılıklı Yardım Deklarasyonu'nun ilanı ile sonuçlanmıştır. İlan edilen bu antlaşma ile ulusal güvenlik alanında bir ittifak kurulduğu açıklanmıştır. İttifaka yönelik açıklanan Türk - İngiliz deklarasyonu esasen Doğu Akdeniz ve Balkanların savunmasında hayati önem arz etmektedir. Öyle ki, Akdeniz ve Balkanlarda güvenliğin sağlanması gerektiği taraflarca da ifade edilmektedir. Bu antlaşma, iki ülkeden herhangi birine bir saldırı gerçekleşmesi durumunda birbirlerine mümkün olan her alanda yardım edeceklerinin beyanıdır. Antlaşmanın savunma maksadıyla yapıldığı ve hiçbir ülkeye karşı kullanılmayacağı özellikle belirtilmektedir. Aynı zamanda İngiltere, bu antlaşmaya Fransa'nın da dahil olmasını ve antlaşmanın üçlü bir deklarasyona dönmesini arzu etmektedir. Fakat o sıralar çözüme kavuşmamış olan Hatay sorunu nedeniyle Türkiye ile Fransa arasında böyle bir antlaşmanın imzalanması olası değildir.

Nitekim Türkiye, Hatay sorunu olarak adlandırılan Sancak sorununun 1937'den beri çözüme kavuşturulamamış olmasını sebep göstererek İngiltere'nin teklifini ilk başta reddetmiştir. Mihver Devletler (Almanya, İtalya ve Japonya'nın başını çektiği koalisyon), Batı'yı tehdit altına almaya başlamıştır. Buna karşın Fransa, Hatay sorunu özelinde Türkiye ile görüşmelerini arttırarak Türkiye ile acilen ittifak kurulması yönünde çalışmalarını hızlandırmıştır.

23 Haziran 1939'da Ankara'da yapılan son görüşme neticesinde Türkiye ve Fransa ortak bir demeç yayınlamışlardır. Bu kapsamda Türkiye, İngiltere ile benzer nitelikte olan bir savunma ve yardımlaşma antlaşmasını 23 Haziran 1939'da Fransa ile de imzalamıştır. Fransızlar ile yapılan antlaşmanın önemli iki maddesi şunlardır:

"1. Akdeniz Bölgesinde meydana gelebilecek tüm savaşlarda, Fransa ve Türkiye birbirine yardımcı olacaktır.

2. Balkan 'larda güvenliği de içeren, kesin bir anlaşma hazırlanacak.

*Tekrar hatırlatmak isteriz ki, hiçbir ülke hedef alınmamıştır. Barışı koruma amacıyla Paris, Londra ve Ankara ortak olarak hazırlamıştır."*⁴

Çekoslovakya ve Arnavutluk'un işgal ve istilası dolayısıyla dünyada yeni bir savaşın ayak sesleri duyulmaya başlamıştır. Bu esnada Sovyetlerin nasıl bir pozisyon alacağı Türkiye tarafından da yakından takip edilmektedir. Dönemin liderleri Stalin ve Hitler, iki ülke arasında bir saldırmazlık antlaşması imzalamışlardır.⁵ Türkiye, her ne kadar Sovyetlerin de İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket edeceğini düşünse de Sovyetlerin Almanya ile yaptığı bu antlaşma sebebiyle tedirgin olmuştur. Bu sebeple ve antlaşmaya tepki olarak Türkiye, Almanya ile Ağustos 1939'da yenilemesi gereken ticaret antlaşmasını askıya almıştır. İngiltere ise Almanya'nın işgal ettiği Polonya'yı her konuda destekleyerek tepkisini ortaya koymuştur.

Takvimler 1 Eylül 1939'u gösterdiğinde, Polonya'ya saldıran Almanya bir savaşın fitilini ateşlemiş ve buna karşı olan İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya karşı savaş ilanı ile savaş büyük bir bölgeye yayılmış ve 2. Dünya Savaşı'na evrilmiştir. Aynı zamanda İtalya, Akdeniz bölgesindeki geçmişten süre gelen emelleri doğrultusunda Arnavutluk'u işgal etmiştir.

Buna ek olarak Sovyetlerin, Almanlar ile birlikte Polonya'yı paylaşmak istemesi ve aynı zamanda boğazların savunulması konusunda rol almak istemesi Türkiye'yi bir seçim yapmaya zorlamıştır. Bu gelişmeler karşısında Türkiye, İtalyan ve Rus tehdidini İngiltere ve Fransa ile anlaşarak bertaraf etmek amacındadır.

Fransa Büyükelçisi Massigli, İngiltere Büyükelçisi Knatchbull-Hugessen ve Türkiye Dışişleri Bakan Vekili Saydam arasında 19 Ekim 1939 tarihinde gerçekleştirilen toplantı neticesinde "*Ankara Antlaşması*" olarak bilinen Karşılıklı Yardım Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre, Türkiye'nin önce İngiltere daha sonra Fransa ile yapmış olduğu antlaşma hükümleri tamamen korunarak bu antlaşmaya aktarılmıştır. Fakat önceki antlaşmalarda yer almayan maddelere göre, İngiltere ve Fransa'ya bir Avrupa devleti tarafından saldırı yapılması halinde

⁴ Yamaç, M. (2019). Fransız Arşiv Belgelerinde 23 Haziran 1939 Tarihli Türk - Fransız Antlaşması. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 99, Sayfa 226

⁵ Erdoğan, M. (2023, 31 Mart). Sovyet-Alman Saldırmazlık Pakti (23 Ağustos 1939). *Atatürk Ansiklopedisi*. Erişim Linki: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sovyet-alman-saldirmazlik-pakti-23-agustos-1939/?pdf=6005>

Türkiye'nin tarafsız kalabilmesine olanak sağlanmıştır. Buna ek olarak, yeni antlaşmada üçlü ittifaka Balkanların da eklenmesi sağlanmıştır. Ayrıca, İngiltere ve Fransa'nın Yunanistan ile Romanya'ya vermiş olduğu sözler nedeniyle bir savaşa katılması durumunda Türkiye de bu devletlerle birlikte savaşa dahil olacaktır.

İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında yapılan üçlü antlaşmanın Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş olan maddelerinde özetle şunlar yer almaktadır (Antlaşmanın tamamı EK 3'de verilmiştir) (BCA, 30-10-0-0.235.582.16):

Türkiye'ye karşı bir Avrupa Devletince girişilecek bir saldırı sonucunda, Türkiye bu devletle savaş durumuna girdiğinde, Fransa ve Birleşik Krallık, edimsel olarak, Türkiye ile işbirliği yapacaklar ve ona ellerinden gelen tüm yardım ve desteği göstereceklerdir.

Fransa ve Birleşik Krallık, birine ya da ötekine karşı, 2. ve 3. maddeler hükümlerinin uygulanması gerekmeksizin, bir Avrupa devletince yapılan bir saldırı sonucunda, bu devletle savaşa girilirse, Bağlı Yüksek Taraflar hemen danışmalarda bulunacaktır. Ancak, şurası da kararlaştırılmıştır ki, Türkiye böyle bir durumda Fransa ve Birleşik Krallık karşısında, hiç değilse, anlayışlı (bienveillant) bir tarafsızlık güdecektir.

Bu antlaşma hiçbir devlete karşı yöneltilmiş değildir. Onun amacı, saldırıya karşı koymak için, Türkiye'ye Fransa'ya ve Birleşik Krallığa, gerektiğinde, karşılıklı bir yardım ve destek sağlamaktır.

Bağlı Yüksek Taraflar bu antlaşmanın uygulanması sonucu olarak savaşa girişmiş bulunurlarsa, silah bırakışımı ya da barış için birlikte karar vereceklerdir.

Bu antlaşma onaylanacak ve onay belgeleri olanaklı en kısa sürede ve eşzamanda Ankara'da sunulacaktır. Antlaşma bu sunuş günü yürürlüğe girecektir.

Bu antlaşma 15 yıllık bir süre için bağlanmış. Bağlı Yüksek Taraflardan hiç biri antlaşmaya son vermek isteğinde olduğunu, bu sürenin bitiminden 6 ay önce öbür iki tarafa bildirmezse, antlaşma 5 yıllık yeni bir süre için kendiliğinden uzamış olacak ve böylece gidecektir.

19 Ekim 1939 yılında Ankara'da üç ülkenin temsilcilerinin hazır bulunduğu toplantıda Türkiye'nin antlaşmanın tarafı diğer iki ülke tarafından Sovyetler ile silahlı bir çatışmaya zorlanmayacağına dair ek bir protokol yapma gereği duyulmuştur. Bu protokolda aşağıdaki bilgilere yer verilmiştir (Soysal, 1982:367-414):

Protokol No.2: Aşağıda imzası bulunan ve yöntemine göre bu konuda yetkili kılınmış olan temsilciler, Fransa, Birleşik Krallık ve Türkiye arasındaki antlaşmayı imza ettikleri sırada şunu kararlaştırmışlardır:

Yukarıda adı geçen antlaşma uyarınca Türkiye tarafından üstlenilmiş olan yükümlülükler, bu ülkenin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile silahlı bir uyuşmazlığa sürüklenmesine neden olacak ya da böyle bir sonucu verecek bir eyleme onu zorlayamayacaktır.

İşbu protokol, Fransa, Birleşik Krallık ve Türkiye arasında bugünkü antlaşmanın ayrılmaz bir parçası sayılacaktır.

Ankara'da, 19 Ekim 1939'da üç örnek olarak yapılmıştır.

İmzalanan antlaşma sonrasında 20 Ekim 1939 tarihli Vakit gazetesinde Dışişleri Başkan Vekili Refik Saydam şunları ifade etmiştir: "*Türkiye, Fransa ve Büyük Britanya arasında mevcut görüş ve menfaat birliğini gösteren bu mühim vesikayı imza etmekle fevkalade bahtiyarım.*" Bu açıklamaya ek olarak dönemin Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu TBMM'de yapmış olduğu konuşmada şu ifadelere yer vermiştir: "*Fransız ve İngiliz Devletleri ile yapılan ahenkli ve anlayışlı ve muvazi çalışmalar üç devleti dünya tarihinin esaslı bir dönüm noktası teşkil edecek olan bu üçlü yardımlaşma muahedesi içinde sözleri, şerefleri ve imzaları ile birleştirdi. Kim ne derse desin bu muahede sulha hadimdir ve tamamen hüsnü niyet eseridir ve bundan sonra üç devletin sulh için çalışmaları daha müessir ve müsmir olacaktır.*"⁶

Buna ek olarak, yerel gazetelerde de imzalanan antlaşma dolayısıyla haberler yapılmıştı. 20 Ekim 1939 tarihli Cumhuriyet gazetesi antlaşmayı "*İttifakın mahiyeti sadece tedafüidir*" başlığı ile sunarken 20 Ekim 1939 tarihli Akşam gazetesi "*Türkiye, herhangi hududunda, bir Avrupa devleti tarafından tecavüz neticesi harbe tutuşursa İngiltere ve Fransa bilfiil yardıma gelecekler*" başlığı ile sunmuş, aynı tarihli Anadolu gazetesi ise "*Hiçbir devlet aleyhine olmayan muahede, sadece sulhu kurtarmak ve tecavüzleri durdurmak içindir*" başlığı ile sunmuştur.

Ayrıca, Sovyetlerin üçlü antlaşmaya bakışını ortaya koyan haber ise, 20 Ekim 1939 tarihli Son Telgraf gazetesinde "*Sovyetler Ankara Paktını müsait karşıladı*" manşeti ile verilmiştir. Son Telgraftaki başlıkta "*Sovyetler bu muahedede aleyhlerine müteveccih hiçbir şey görmüyorlar*" denilmiştir. Ayrıca, gazetenin üçüncü sayfasında daha detaylı bilgiler ve dış basında antlaşmanın değerlendirilmesine yönelik gazete haberleri verilmiştir.

⁶ Saraçoğlu, Ş. (1939, 08 Kasım). [Müzakere Edilen Maddeler]. (Cilt 6, İçtima 1). TBMM Zabıt Ceridi, Ankara.

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na katılmamış olsa da bütün gelişmeleri yakından takip etmiş ve savaş sürecinde kendi topraklarının savunmasına yönelik diğer ülkeler ile ikili antlaşmalar yaparak kendini güvence altına almaya çalışmıştır. Bu minvalde Türkiye, Bulgaristan'ın savaş ortamından istifa ederek hem Birinci Dünya Harbinde kaybettiği toprakları geri alma hem de geçmişten beri var olan "*Büyük Bulgaristan*" hayali için harekete geçmesinden endişe duyarak saldırmazlık antlaşması imzalamayı teklif etmiştir. İki ülke arasında görüşmeler olumlu seyrederken ve Bulgar Hükümeti (Bogdan Filov) ile antlaşma metni üzerinde mutabık kalınmışken 20 Ocak 1941'de görüşmelere müdahil olan Almanya antlaşmanın imzalanmasını geciktirmiştir. 17 Şubat 1941'de Türk ve Bulgar hükümetleri ortak bir açıklama ile antlaşmayı duyurmuşlardır. Böylelikle Türkiye, Bulgaristan tarafından topraklarına yapılması muhtemel bir saldırıyı bertaraf etmiştir.

Dönemin Dışişleri Bakanı Saraçoğlu ile Bulgaristan'ın Ankara Büyükelçisi Kirof arasında imzalanan antlaşmanın metni şöyledir:⁷

Türkiye ve Bulgar Hükümetleri, karşılıklı çıkarları ve iki ülke arasında güvene dayalı dostluğun bütünüyle korunması bakımından kendi dış politikalarının niteliğini belirlemek ve açıklamak üzere birçok kez yapmış oldukları görüş alışverişinden elde ettikleri mutlu sonuçları görmüş bulundukları için Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Krallığı arasında bozulmaz barış, içten ve sonsuza dek dostluk olacağını belirleyen Dostluk Antlaşmalarına bağlı bulunarak birbirlerinin güvenlik ve dokunulmazlığına (toprak bütünlüğüne) saygılı olmakla, en güç zamanlarda barış ve esenliğin sağlanmasına yararmış olan bu güven verici politikayı sürdürmek isteğiyle olayların ışığında yeniden görüş alışverişinde bulunmaya karar vermişler ve başka ülkelerle yapılmış bağitları zedelemeksizin, aşağıdaki noktalar üzerinde anlaşmışlardır:

1- Türkiye ve Bulgaristan her türlü saldırıdan kaçınmayı dış politikalarının değişmez bir ilkesi sayarlar.

2- İki Hükümet, birbirlerine karşı en dostça niyetler beslediğinden, iyi komşuluk ilişkilerinde, karşılıklı güveni korumak ve onu daha da geliştirmek istegindedirler.

3- İki Hükümet, ülkeleri arasındaki ticaret ilişkilerinde, ekonomik durumlarına uygun olarak, en büyük gelişmeyi sağlayacak olanakları araştırmaya hazır olduklarını açıklar.

⁷ Özalper, M. (2023, 26 Ocak). 1941 Türk-Bulgar Saldırmazlık ve Dostluk Deklarasyonu (17 Şubat 1941). Erişim Linki: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/1941-turk-bulgar-saldirmazlik-ve-dostluk-deklarasyonu-17-subat-1941/>

4- İki hükümet, kendi basınlarında çıkacak yazıların, işbu demecin konusunu oluşturan dostluk ve karşılıklı güvenden esinleneceğini umut etmek isterler.

Ankara'da, 17 Şubat 1941 günü, iki örnek olarak düzenlenmiştir.

Bu antlaşma yerel basında da geniş yer bulmuştu. 18 Şubat 1941 tarihli Anadolu gazetesinde, bu antlaşmanın her iki devletin daha önceki taahhütlerini etkilemeyeceği manşeti ile şu ifadeler yer verilmiştir: "*Taarruzdan içtinap, iki taraf harici siyasetinin değişmez icabıdır.*" Yine aynı tarihli Cumhuriyet gazetesinde ise, "*Bozulmaz sulh ve ebedi dostluk cari olacak*" denilmiştir.

Son Telgraf gazetesinin sahibi ve başyazarı Etem İzzet Benice, 18 Şubat 1941 tarihli ve Türk - Bulgar Beyannamesi başlıklı yazısında "*Türkiye, dünyanın ve Balkanların yeni yeni buhranlara maruz tutulduğu bir anda bir kere daha Balkan sulhunu mahfuz tutmak hususundaki azmini göstermiş ve eserini ortaya koymuştur*" ifadelerine yer vermiştir.

Güvenlik ve saldırmazlık konularındaki bir diğer ikili anlaşma ise Türkiye ile Sovyetler arasındadır. Savaşın Balkanlar'a doğru kayması sebebiyle Sovyetler ile Almanya arasında aşılabilir sorunları da beraberinde getirmiştir. Almanya ile Sovyetler arasındaki antlaşmanın yapaylığı daha da gün yüzüne çıkarken, ikili ilişkiler de bir çatışmaya dönüşür. Bu durum ise Sovyetlerin Türkiye ile olan ilişkilerinde değişime neden olmuş, Balkanlara yerleşen Almanya karşısında Türkiye ile daha dostane ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. 26 Şubat 1941 tarihinde Ankara'ya gelen İngiliz heyeti içerisinde Moskova Büyükelçisi Sir Richard Stafford Cripps de yer almaktaydı. 28 Şubat'ta Cripps, Türkiye'nin Sovyetler hakkındaki görüşlerini öğrenmek maksadıyla Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ile bir görüşme gerçekleştirmiş ve Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı esnasında bir saldırıya uğrayarak topraklarını savunmak zorunda kalması durumunda, Sovyetler'in bunu fırsat bilerek Türkiye'ye saldırı başlatacağı endişesinin Türk tarafında hâkim olduğu bilgisini edinmiştir. Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi Haydar Akay, Türk tarafının bu düşüncesini değiştirmek ve duyulan endişeyi yok etmek maksadıyla 09 Mart 1941 tarihinde Sovyet Dışişlerine çağırılarak Dışişleri Bakan Yardımcısı Andrey Vışinskiy ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede Vışinskiy, Türkiye'nin Sovyetlere güvenebileceğini aktarmak üzere "*Bu endişelerin Sovyet Hükümetinin tutumuyla hiçbir şekilde uyummadığını ve tam tersine, Türkiye'nin herhangi bir yabancı güç*

*tarafından gerçekten saldırıya uğraması ve topraklarının dokunulmazlığını silahla savunmak zorunda kalması halinde, Türkiye'nin, SSCB ile arasında mevcut 1925 Türk Sovyet Paktı gereği Sovyetler Birliği'nin tam anlayışına ve tarafsızlığına güvenebileceğini beyan etmeye yetkiliyim"*⁸ demiştir.

Sovyetler, Almanların Ortadoğu'ya mutlak erişim sağlayabilmesi için Türkiye'ye saldırma çekincesi içindeyken Türkiye ise, Sovyetlerin Avrupa cephesindeki dikkatini başka bir yöne çekmek maksadıyla Almanların kendilerine saldıracağı düşüncesindedir. Bu nedenle 15 Mart tarihinde Akay ve Vişinskiy bir görüşme daha gerçekleştirmiş ve bu görüşmede Akay, 09 Mart tarihinde Vişinskiy tarafından beyan edilen ifadelerin resmi olarak açıklanmasını istemiştir. Türkiye'nin bu talebi üzerine Sovyetler, 24 Mart 1941 tarihinde beş yıl geçerliliği olan Türk - Sovyet Ortak Deklarasyonu'nu açıklamıştır. Deklarasyon metninde şunlar ifade edilmiştir: *"Türkiye'nin sıkıntılı durumundan yararlanarak, ona saldıracağı yolunda yabancı basında çıkan haberler üzerine bu konuda bilgi edinme teşebbüsünde bulunan Türk Hükümeti'ne, Sovyet Hükümeti şunları bildirmişti:*

1- Bu gibi haberler Sovyet Hükümeti'nin tutumuna kesinlikle uymamaktadır.

*2- Eğer Türkiye gerçekten saldırıya uğrar ve topraklarını korumak için savaşa girmek zorunda kalırsa, o zaman Türkiye, Sovyetler Birliği ile arasındaki saldırmazlık antlaşmasına dayanarak, Sovyetler Birliği'nin en geniş ölçüde tarafsızlığına güvenebilir."*⁹

Duyurulan bu deklarasyon yerel basında da yer almıştır. 25 Mart tarihli Anadolu gazetesinde *"Türkiye; harbe girmeye mecbur olduğu takdirde, Sovyetler birliğinin bitarafılığına güvenebilir"* ifadesine yer verilmiştir. Aynı tarihli Cumhuriyet gazetesinde ise *"Türkiye herhangi bir taarruza uğradığı takdirde Sovyet Rusya bitaraflığını muhafaza edecektir"* ifadelerine yer verilmiştir. Yine aynı tarihli Son Telgraf gazetesinde ise *"Şayet harbe girersek, Sovyetler bitaraf kalacaklarını temin ettiler"* ifadeleri yer almaktadır.

Türkiye, Bulgaristan'ın Almanlar tarafından işgali ile başlayan güvenlik endişeleri neticesinde Sovyetler ile açıkladığı deklarasyon sonrasında Almanya ile de

⁸ Güngör, L. (2023, 13 Ekim). Türk-Rus Ortak Deklarasyonu (24 Mart 1941). Erişim Linki: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-rus-ortak-deklarasyonu-24-mart-1941/>

⁹ Güngör, L. A.g.e.

görüşmelere başlamıştır. Bu süreçte Almanların hedefinin Rusya olduğunu ifade eden Hitler, Türkiye ile bir antlaşma yapmayı teklif etmiştir. Türk tarafı da endişelerini giderecek olan bu saldırmazlık antlaşmasına sıcak bakmaktadır. Böylelikle 18 Haziran 1941 tarihinde, Türkiye'nin daha önce yapmış olduğu antlaşmalara zarar vermemek koşuluyla 10 yıl süreli bir antlaşma imzalanmıştır. Türkiye adına Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ile Almanya adına Büyükelçi Franz von Papen'in imza altına aldığı saldırmazlık antlaşmasının maddeleri şu şekildedir (TDA, 501.32048.126113.5):

Madde 1: Türkiye Cumhuriyeti ve Alman Reich'i, arazilerinin masuniyetine ve tamamıyeti mülkiyesine müteakabilen riayet ve doğrudan doğruya veya dolayısıyla yekdiğeri aleyhine müteveccih her türlü harekattan tevakki etmeyi taahhüt ederler.

Madde 2: Türkiye Cumhuriyeti ve Alman Reich'i, müşterek menfaatlerine taalluk eden bütün meselelerde, bunların halli için mutabakatı temin etmek üzere aralarında atiyen dostane temasta bulunmayı taahhüt eder.

Madde 3: İmzası günü mer'iyet mevkiine girecek olan bu muahede on sene müddetle muteberdir. Yüksek akid taraflar, muahedenin temdidini hususunu vakti merhununda aralarında kararlaştıracaklardır. Bu muahede tasdik olunacak ve tasdiknameler süratı mümkün ile Berlin'de teati edilecektir. Türkçe ve Almanca lisanlarında, her iki metin de aynı veçhile muteber olmak üzere, iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Ankara, 18 Haziran 1941

Türkiye'nin önceki antlaşmalarında olduğu gibi Almanlar ile yapılan saldırmazlık antlaşması da yerel basında geniş bir şekilde yer bulmuştur. 19 Haziran 1941 tarihli gazetelerde bu antlaşmaya yer verilmiştir. Anadolu gazetesinde "*Türk - Alman dostluk muahedesi imzalandı*" manşeti altında "*Muahede, mevcud taahhütlerimize halel getirmemektedir*" denilmiştir. Aynı tarihli Cumhuriyet gazetesi ise Türk - Alman dostluk paktı imzalandı manşeti altında "*Doğrudan doğruya veya dolayısıyla yekdiğeri aleyhine müteveccih her türlü harekattan içtinap edecekler*" ifadesine yer vermiştir. Son Telgraf gazetesinde ise Londra tarafından Türk - Alman paktının Türkiye'nin tabii bir hakkı olarak karşılandığı manşeti ile "*Türk - Alman paktının imzasıyla, Türk - İngiliz paktının kıymeti azalmamıştır*" denilmektedir. Akşam gazetesi, Türk - Alman dostluk muahedesi dün Ankara'da imza edildi manşetinden verdiği haberde "*Muahede 3 maddelidir. Hükmü on sene muteber olacaktır*" ifadelerine yer vermiştir.

Son olarak 19 Haziran 1941 tarihli İkdam gazetesinde, Türkiye ile Almanya arasında dün gece dostluk muahedesi imzalandı manşeti ile hem antlaşmanın tam metnine hem de Dışışleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun "*Türk ve Alman milletleri bu muahede ile yeni ve kati bir emniyet havası içinde yekdiğerine bir kere daha el uzatmış oluyorlar*" beyanına yer verilmiştir.

7.2. Kore Savaşı Sırasındaki Sürecin Gelişimi

Kore Cumhuriyeti ABD Askeri Danışma Grubu'nun 25 Haziran 1950 tarihli raporuna göre, Kuzey Kore askeri birliklerinin sabah saat 04:00 civarında Ongjin bölgesine başlattıkları topçu atışı ve bu saldırının ilerleyiş biçiminden hareketle bunun topyekûn bir saldırı olduğu değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, Kuzey Kore'nin başkenti Pyongyang'da yayın yapan radyo da "*Kore'de bu sabah harp başlamıştır. Kuzey Kore, Güney Kore'ye resmen harp ilan etmiştir*" (Yazıcı, 1963:22) açıklaması yapılmıştır. Kore Savaşı'nın başlamasına sebep olan bu hadiselerden sonra yapılan yardım çağrılarına Amerika Birleşik Devletleri ardından cevap veren ikinci ülke Türkiye Cumhuriyeti olmuştur.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygve Lie, 27 Haziran 1950 tarihinde BM üyesi ülkelere çağrıda bulunarak Güney Kore'ye askeri yardım verilmesini istemiştir. 22 Temmuz 1950 tarihinde Türk Dışışleri Bakanı Fuad Köprülü, ABD'nin Türkiye Büyükelçisi George Wadsworth'u Türk Hükümetinin cevabını iletmek üzere görüşmeye davet etmiştir. Wadsworth ve Köprülü arasında gerçekleşen bu görüşmenin önemli noktaları şu şekildedir (Görüşmenin tamamı EK 4'de verilmiştir):¹⁰

Dışışleri Bakanı Köprülü bana Lie'nin 50 BM üyesi ülkeye Kuzey Kore saldırganlığına direnmek için etkili yardım (kara kuvvetleri dahil) sunmayı düşünmeleri yönünde çağrıda bulunan genelgesine Türkiye'nin vereceği bir yanıt olacağını söyledi. Dışışleri Bakanı, Türk Hükümetinin cevabının "BM'ye ve Türk - ABD işbirliğine olan bağlılığını pratik eylemlerle ortaya koyan samimi arzusuna tanıklık etmesini" istediğini açıkladı. "Cevabımızın ABD politikasına ve kamuoyuna uygun olmasını özellikle diliyoruz" dedi. İlk tepkim, kara kuvvetlerinin derhal gönderilmesini teşvik

¹⁰ 123 Wadsworth, George: Telegram [Document 715]. (1950, 24 Temmuz). The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State (Volume V 1950, Korea). FRUS

etmem gerektiği; ancak General McBride ile istişarede bulunuluncaya kadar genel takdir ifadeleri dışında bu şekilde yanıt vermekten kaçındım.

General McBride ve Senatör Harry P. Cain ile görüşükten sonra Türk Hükümeti'nin BM politikalarına desteğini en iyi şekilde tam teçhizatlı bir alayın muharebeye derhal gönderilmesiyle gösterebileceği yönünde Türk Hükümetine yanıt vermeye karar verdim. General McBride, böyle bir alayın bir ay içinde bir Türk limanından yola çıkmak üzere toplanabileceğine inanıyor yani 4.000 ile 4.500 arasında subay ve savaş gücünün yaklaşık yüzde 10 üzerinde askerden oluşan tamamen bağımsız bir savaş birimi olacaktı.

Bu sabah bu “tamamen kişisel öneriyi” Genel Sekreter Akdur'a sundum. Kendisi de bunu sıcak bir şekilde karşıladı. Dışişleri Bakanı Köprülü'nün deyiimiyle, BM ve Türk - ABD işbirliğine olan bağlılığını en iyi şekilde böyle bir eylemle gösterebileceği ve aynı zamanda kendi çıkarlarına da en iyi şekilde hizmet edebileceği konusunda hemfikir olduk.

Büyükelçi Wadsworth'un aktardığı bu görüşme sonrasında, Dışişleri Bakanı Köprülü'nün talebi ile 29 Temmuz 1950 tarihinde ve Başbakan Menderes'in talebi ile de 30 Temmuz 1950 tarihinde her ikisi ile de telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Her iki görüşmede de askeri, ekonomik ve siyasi alanlarda Türk - ABD işbirliğinin temel hedefleri ele alınmıştır. Wadsworth ile gerçekleştirilen bu görüşmenin önemli noktaları şu şekildedir (Görüşmenin tamamı EK 5'de verilmiştir):¹¹

Bu iki görüşmede son talimatlar ve Senatör Cain'in açıklamaları doğrultusunda Türk Hükümeti tarafından yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebileceği endişesi doğmuştur. Yani Bakanlığın Kore'ye yardım teklifinin, Türkiye'nin Atlantik Paktı'na dahil olması ve ekonomik yardımın artmasıyla sonuçlanabileceğine inanmasına yol açacağı yönündeki endişesi üzerine, Bakanlık bu açıklamaların Türk politikasının oluşturulmasında hiçbir rol oynamadığını temin etmiştir. Bu teminat, Senatör Cain gelmeden önce Dışişleri Bakanı tarafından Cumhurbaşkanı ve Başbakan ile istişarede bulunularak verilmiştir.

Senatör Cain ve Başbakan Menderes'in karşılıklı beyanatları ardından 18 Ağustos 1950 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Faik Zihni Akdur ve ABD Türkiye Büyükelçisi George Wadsworth arasında Türkiye'nin NATO'ya

¹¹ 782.5/7-3150: Telegram [Document 718]. (1950, 31 Temmuz). The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State (Volume V 1950, Korea). FRUS

katılması hususunda değerlendirmelerin yapıldığı bir görüşme gerçekleşmiştir. İkili arasında gerçekleşen görüşmeyi Büyükelçi Wadsworth şu şekilde aktarmaktadır:¹²

Genel Sekreter Akdur'a, Türkiye'nin NATO'ya bağlanma talebinin değerlendirilmekte olduğuna dair ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen mesajı bildirmiştım. Akdur, mesajın umut verici olmamasından dolayı açıkçası hayal kırıklığına uğramıştı. Türkiye'nin moralinin Yakın Doğu'nun morali ve istikrarı, Akdeniz ve Avrupa'nın güvenliği ve şu anda kritik Sovyet tehdidi altında olan dünya barışı için hayati önem taşıdığını savundu. Bakanlığın mesajının, çok kısa olduğu göz önünde bulundurulduğunda; sadece talebin alındığını ve Türk başvurusunun derhal ciddi bir şekilde incelendiğine dair güvence olarak görülmesi gerektiğini düşünerek cevap vermeyi politik buldum.

Ankara'da gerçekleşen bu görüşmeler akabinde 19 Ağustos 1950'de ABD Dışişleri Bakanı Dean Gooderham Acheson, Kore'de görev yapacak 4.500 kişilik bir Türk muharip gücünün Birleşmiş Milletlerin emrine verilmesi teklifine yönelik kararı Büyükelçi Erkin'e iletmiştir. Acheson, *"Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi Ekselanslarına saygılarını sunar ve 11 Ağustos 1950 tarihinde Türkiye'nin geçici Maslahatgüzarı (Melih Esenbel) ile Bakanlığın bir memuru arasında yapılan görüşmeyi teyit ederek, Birleşik Komutanlık sıfatıyla hareket eden Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin, Türk Hükümetinin Birleşmiş Milletlere Kore'de görev yapacak bir muharip kuvvet teklifini kabul ettiğini bildirir. Türk Hükümeti tarafından kabul edildiği üzere teklifin uygulanmasına ilişkin görüşmelerin Ankara'da Türk Hükümeti, Amerikan Büyükelçiliği ve Türkiye'deki Amerikan Yardım Misyonu yetkilileri arasında yapılacağı bildiririm"*¹³ demiştir.

Aynı zamanda 19 Ağustos'ta Başbakan Menderes'in isteği üzerine Büyükelçi Wadsworth, General McBride ve Tümgeneral William H. Arnold ile Başbakan Menderes ve Genelkurmay Başkanı Yamut'un katılımı ile dört saatlik bir konferansta ABD askeri yardım programının temel sorunları gözden geçirilmiştir. Burada, Türklerin eksikliklerin farkına varma ve mevcut silahlı kuvvetleri acil durumlara karşı mümkün olan en iyi şekilde hazır hale getirmek üzere tasarlanmış kısa vadeli bir programla çözüm arama konusundaki gerçekçi tutum vurgulanmak istenmiştir. Bu toplantının sonunda Dışişleri Bakanı Köprülü, Strazburg'daki konuşmaları ve

¹² 782.022/8-2250: Telegram [Document 723]. (1950, 22 Ağustos). The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State (Volume V 1950, Korea). FRUS

¹³ 795B.5/8-1950 [Document 722]. (1950, 19 Ağustos). The Secretary of State to the Turkish Ambassador (Erkin) (Volume V 1950, Korea). FRUS

Akdur'la yaptığı görüşme ışığında Türklerin NATO'ya bağlanma talebini görüşmek üzere Büyükelçi Wadsworth'un kendisini 21 Ağustos'ta aramasını istemiştir. Büyükelçi Wadsworth'un aktardığına göre 21 Ağustos günü yapılan toplantının önemli noktaları şu şekildedir (Toplantının tamamı EK 6'de verilmiştir):¹⁴

Dışişleri Bakanı Köprülü ve Başbakan Menderes Türk pozisyonunu yeniden özetlemek istediler. Avrupa'nın savunmasında doğal bir ortak ve askerî açıdan güçlü bir unsur olan Türkiye, uzun zamandır bu savunmaya resmi olarak dahil edilmesi ve katkıda bulunmasına izin verilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Türkiye'nin yaklaşımı esasen gerçekçiydi; Avrupa savunmasının bütünleştirilmesi için daha yapılması gereken çok şey olduğunun farkındaydı; Türkiye'nin Rusya tarafından saldırıya uğraması halinde Avrupa'dan gelebilecek yardıma ilişkin mevcut kısıtlamaları anlayışla karşılamıştır.

Türkiye'de, NATO'ya kabulün ahlaki etkisi, daha fazla hazırlık çabası için teşvik edici olacaktır; oysa daha fazla ertelemenin kamu morali üzerindeki etkisi sadece moral bozucu değil, en iyi ihtimalle bir aldatmaca olarak kabul edilecektir.

Türkiye'nin bugünkü politikası açık, net, dürüst ve gerçekçidir; ihtiyatı elden bırakmamak için değil, uluslararası barışa daha etkin bir şekilde katkıda bulunabilmek için kabul istemektedir. Öncelikle kendi silahlı kuvvetlerine güvenmekte ve bunları JAMMAT ile daha etkin işbirliği yaparak güçlendirmek istemektedir. Saldırıya uğrarsa, Batı'nın yardımı olsun ya da olmasın direnecektir; ancak Türk Hükümeti ve halkı böyle bir yardımın geleceğine inanmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'nin, olumlu ortak eylem için öngörülen mekanizmasıyla birlikte pakta kabul edilmesi tüm Türklere son derece mantıklı görünmektedir.

Türkiye'nin temel pozisyonunu etkili bir şekilde ortaya koyduğuna inandığım yukarıdaki açıklamalar ışığında, Sovyetlerin Türkiye'ye saldırması durumunda NATO güçlerinin önemli güçler taahhüt etme konusundaki mevcut yetersizliğini kabul ederek, Türkiye'nin dahil olmasının zararlı değil yararlı net etkisine açıkça işaret ediyor gibi görünmektedir.

Öte yandan, Türkiye'nin talebi reddedilirse, Türkiye'nin halihazırda yüksek olan moraline ve mevcut Türk - ABD işbirliği ilişkilerine zarar verilmiş olacaktır, zira Dışişleri Bakanı Köprülü'nün bana ifade ettiği üzere, Türk Hükümeti, ABD karşı çıkmadığı sürece diğer imzacı ülkelerin Türkiye'nin katılımını memnuniyetle karşılayacağına ikna olmuştur.

¹⁴ 782.022/8-2250: Telegram [Document 723]. (1950, 22 Ağustos). The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State (Volume V 1950, Korea). FRUS

Fransa'nın yanı sıra Kanada, İtalya ve Norveç'in de prensipte desteklerini belirttiklerini söyledi.

21 Ağustos tarihinde gerçekleştirilen yukarıdaki görüşmenin ardından taraflar 25 Ağustos 1950 tarihinde "*Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşmasına Bağlılık Arzusu ve Türkiye'ye Yapılan ECA Fonu Tahsisatlarının Yetersizliği*" konularını görüşmek üzere Büyükelçi Erkin'in talebiyle toplanılmıştır. Sekreter Yardımcısı George C. McGhee, Büyükelçi Erkin ile gerçekleştirmiş olduğu görüşmenin önemli noktaları şu şekildedir (Görüşmenin tamamı EK 7'de verilmiştir):¹⁵

Büyükelçi, Türk Hükümetini acil olarak ilgilendiren iki konuyu görüşmek istediğini söyledi. Bunlardan ilki Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na bağlı kalma arzusuydu. Büyükelçi Erkin, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na bağlılığı konusunda Bakanlık yetkilileriyle daha önce yaptığı görüşmeleri ayrıntılı olarak gözden geçirdi. Türkiye, antlaşma henüz imzalanmadan önce üyeliğin kendilerini de kapsamasını talep etmişti. Türkiye'nin talep, ısrar ve itirazına rağmen pakt Doğu Akdeniz ülkelerini dışarıda bıraktı ve Türkiye'nin müteakip talepleri, NATO'nun örgütsel aşamalarının tamamlanmasını beklemek istediği gerekçesiyle ABD tarafından reddedildi.

Büyükelçi, ülkesinde bulunduğu son dönemde, Türk liderler ve halk arasında Türkiye'nin Avrupa kolektif güvenlik düzenlemesine dahil edilmesi gerektiği yönünde artan bir duygu gözlemlediğini söyledi. Bu dönemde meydana gelen Kore gelişmesi, bu duyguyu, sorunun artık Türkiye'de önemli bir mesele haline geldiği ölçüde yoğunlaştırmıştır. Türkler, Batı Avrupa'nın kolektif gücüne maddi katkıda bulunabileceklerini düşünmekte ve diğer yandan da Türkiye'nin dahil edilmesinin kendi güvenliğini arttıracığına inanmaktadırlar. Büyükelçi, bugün Avrupa'da üç önemli örgüt olduğunu söyledi: OEEC, Avrupa Konseyi ve Kuzey Atlantik Antlaşması. Türkiye'nin ilk ikisine dahil olduğunu ve coğrafi temelde üçüncüsünden dışlanmasının tutarsızlık olacağı görüşünde olduğunu belirtti.

Büyükelçi Erkin'e konunun geçmişini gözden geçirdiği ve Türk Hükümetinin görüşlerini özetlediği için teşekkür ettim. Kendisine Türk talebinin ABD Hükümeti tarafından ciddiyetle ele alındığını ve Eylül ayında İngiliz ve Fransızlarla bu konuyu görüşmeyi planladığımızı ifade ettim.

Yukarıdaki görüşmede de belirtilen Eylül ayındaki toplantı 09 Eylül 1950 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Toplantının gündemi, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşmasına katılması idi. Toplantı sonrasında Genelkurmay Başkanları tarafından

¹⁵ 740.5/8–2550 [Document 725]. (1950, 25 Ağustos). Memorandum of Conversation, by the Secretary of State (Volume V 1950, Korea). FRUS

Savunma Bakanı Louis A. Johnson'a bir muhtıra gönderilmiştir. Bu muhtıra, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne kabul edilmesiyle ilgili siyasi hususları özetleyen mektup hakkında Genelkurmay Başkanlığı'nın görüşünün istendiği talebe cevap niteliğindeydi. Muhtırada Genelkurmay Başkanları adına imzası bulunan kişi Tuğamiral Arthur C. Davis idi ve muhtıranın önemli noktaları şu şekildedir (Muhtıranın tamamı EK 8'de verilmiştir):¹⁶

Genelkurmay Başkanları, söz konusu mektubun Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne kabulüne ilişkin spesifik sorunun mükemmel bir analizini içerdiğini düşünmektedir.

Genelkurmay Başkanları, Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne tam üye olarak dahil edilmesinin, Kuzey Atlantik Antlaşması düzenlemelerinde şu anda belirgin olan ilerlemeyi olumsuz etkileyebileceğine inanmaktadır.

Genelkurmay Başkanları, Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne katılımının faydalarını elde etmenin ve aynı zamanda bu iki ülkeye Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde ortak bir statü vererek dezavantajlarını en aza indirmenin mümkün olabileceğini düşünmektedir. Böyle bir statü, temsilcilerinin Sovyet saldırganlığına karşı eşgüdümlü planlamaya katılmalarına izin verecektir.

Aşağıdaki üç madde sırasıyla Dışişleri Bakanı'nın mektubunda önerilen diğer alternatiflerle ilgilidir:

- Yunanistan ve Türkiye'ye Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde istişare statü verilmesi
- Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgesinde bölgesel bir paktın kurulması
- Yunanistan, Türkiye veya İran'a karşı silahlı saldırıya müsamaha gösterilmeyeceğini açıkça belirtmek üzere ABD tarafından tek taraflı, karşılıklı olmayan bir deklarasyon veya muhtemelen Birleşik Krallık ve Fransa ile birlikte çok taraflı bir deklarasyon.

Genelkurmay Başkanları, ABD'nin Birleşik Krallık ve Fransa ile birlikte Türkiye'ye karşı bir Sovyet saldırısının muhtemelen küresel bir savaşın başlaması anlamına geleceği ve ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'nın buna göre hareket edeceği konusunda gayri resmi olarak güvence vermesinde askeri açıdan bir sakınca görmemektedir.

¹⁶ 740.5/9–1150 [Document 730]. (1950, 09 Eylül). Memorandum by the Joint Chiefs of Staff to the Secretary of Defense (Johnson) (Volume V 1950, Korea). FRUS

Özellikle Türkiye'nin statüsünün açıklığa kavuşturulması gerektiği kabul edilmektedir. Buna göre, Genelkurmay Başkanları, Türkiye'ye, Kuzey Atlantik Antlaşması bölgesinde gerekli savunma gücünün geliştirilmesinin, şu anda Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne tam üyeliğine izin verecek kadar ilerlemediğini; Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne üye ülkelerin savunması makul ölçüde güvence altına alınır alınmaz, Türkiye'nin dahil edilmesi konusunun yeniden ele alınacağını; ve bu arada, Birleşik Devletlerin, temsilcilerinin eşgüdümlü planlamaya gecikmeden katılabilmeleri için Türkiye'ye Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde ortak statü verilmesini destekleyeceğini bildirmesini tavsiye etmektedir.

Çok yönlü ve çok taraflı olarak yürütülen görüşmeler çerçevesinde Türk Hükümeti halen istediğini alabilmiş değildir. Bir taraftan Büyükelçilikleri vasıtasıyla konunun önemi tekrar tekrar ilgililere aktarılırken diğer yandan ABD Hükümeti'nden de artık olumlu bir cevap alınarak istenen garantinin verilmesi beklenmektedir. Bu minvalde yapılan bir görüşme de 11 Eylül 1950 tarihinde Büyükelçi Feridun Cemal Erkin ile Dışişleri Bakan Yardımcısı Vekili Berry Burton arasında gerçekleşmiştir. Görüşmenin konusu, NATO'ya kabulün Türkiye için önemi ve NATO görüşmelerinde Amerikan tutumunun belirlenmesinde dikkate alınmasıydı. Burton ile Erkin arasında gerçekleştirilen görüşmenin önemli noktaları şu şekildedir (Görüşmenin tamamı EK 9'de verilmiştir):¹⁷

Türk Hükümeti'nin, Bay Schuman'ın Atlantik Antlaşması grubuna üyeliğin yerine geçecek bölgesel bir pakt oluşturulması önerisine kesinlikle katılmadığı belirtiliyordu. Aksine, Türk Hükümeti NATO üyeliğine olan ihtiyacı konusunda güçlü ve kesin bir şekilde ısrar etmektedir. Bu ihtiyacın karşılanıp karşılanmayacağı küçük uluslara değil, büyük güçlerin, yani Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ve hepsinden önemlisi Amerika Birleşik Devletleri'nin tutumuna bağlı olacaktır

Büyükelçi daha sonra Türkiye'nin neden Antlaşmaya dahil edilmesi gerektiğine dair bilinen gerekçelerin üzerinden geçti. Konunun, Türkiye'nin dahil edilmesini istediği geçen yıldan daha acil olduğunu ekledi. Aradan geçen süre zarfında Türk halkı, Avrupa toplumunun ikinci sınıf üyeleri olarak muamele görmekten dolayı büyük bir memnuniyetsizlik duymaya başlamıştı. Truman Doktrini'ne ve Amerika'nın Türkiye'de yaptığı onca şeye rağmen,

¹⁷ 740.5/9–1150 [Document 731]. (1950, 11 Eylül). Memorandum of Conversation, by the Deputy Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian, and African Affairs (Berry) (Volume V 1950, Korea). FRUS

bugün Amerikan çıkarlarının merkezinin Batı Avrupa'ya kaydığını gördükçe kendilerini terk edilmiş hissetmeye başlıyorlar. Bir öfke dalgası büyümektedir.

Hükümet, Antlaşmaya dahil edilmeyi talep ederek durumu düzeltmeye çalışmıştır. Bu kamuoyunca bilinmektedir. Eğer reddedilirse, Türkiye'deki terk edilmişlik duygusu teyit edilmiş olacaktır. Acı ve hayal kırıklığı artacaktır. Büyükelçi, Rusya'nın bu durumdan sonuna kadar faydalanacağına güvenileceğimizi ifade etti. Ancak, Türkiye'nin güvenlik sorunu Atlantik Paktı ülkeleriyle aynı düzeye çıkarılırsa böyle bir gelişmeyle asla karşılaşmayız.

Washington Türkiye Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin'in görüşmesinden bir gün sonra bu sefer Amerikan Büyükelçisi George Wadsworth tarafından Dışişleri Bakanı Dean Acheson'a İstanbul'dan bir telgraf iletilmiştir. Büyükelçi Wadsworth, Türk Hükümetinin NATO'ya katılma konusundaki isteğini ve halkın bu konuda kendilerine gösterdiği desteği bir kez daha gördüğünü ve bu konudaki talebin karşılanmaması dolayısıyla oluşabilecek olumsuz durumları içeren fikirlerinin önemli noktaları şu şekilde belirtmektedir (Telgrafın tamamı EK 10'da verilmiştir):¹⁸

İki gün boyunca tek yabancı sivil konuk olarak Türk ordusunun yıllık talimlerini yakından takip ettim. Bu tatbikatlar, etkin modern müşterek harekât ve iletişim merkezi de dahil olmak üzere deniz ve hava kuvvetleri ile ortak operasyonları içeren ilk tatbikatlardı. Gün boyunca Cumhurbaşkanı Bayar bize katıldı ve akşam yemeğine başkanlık etti. Masada yanında Milli Savunma Bakanı, ben, Genelkurmay Başkanı ve eski bir kurmay albay olan Ulaştırma Bakanı vardı.

Daha sonra özetle şunları söyledi: Ben sadece Cumhurbaşkanı olarak değil, özellikle bir Türk olarak konuşuyorum. Atlantik Pak'tına katılmak ve kendimizi gerçekten bir parçası hissettiğimiz Batı demokratik dünyasının karşılıklı savunması için tam işbirliğimizi getirmek istiyoruz. Cumhurbaşkanı bir an tereddüt etti ve devam etti: Hükümetiniz, biz Türklerin, Atlantik Pak'tı güçleri tarafından talebimize olumlu yanıt verilmesinin daha fazla ertelenmesini bir ret ve herhangi bir saldırı tehdidini ortaklaşa karşılamada bizi eşit ortaklar olarak kabul etme isteksizliği olarak göreceğimizin farkında

¹⁸ 740.5/9–1250: Telegram [Document 732]. (1950, 12 Eylül). The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State (Volume V 1950, Korea). FRUS

değil mi? Kore krizinin çözümüne yönelik samimi adımlar atarak iyi niyetimizi gösterdik.

Akşam yemeğinden sonra eski Amiral Rıfat Özdeş, Milli Savunma Komisyonu Komitesi'nin endişelerini şu şekilde dile getirdi: Talebimizi geri çevirirseniz, Türk halkının sürekli Sovyet propagandasından etkilenmemesini, istemeden de olsa sert iç siyasi muhalefetten etkilenmemesini nasıl bekleyebilirsiniz? Çünkü şimdiden siz Amerikalıların bizi sadece piyon olarak kullandığınızı ve gençlerimizi Kore'de sizin için ölmeye göndermememiz gerektiğini iddia ediyorlar.

Tam da bu tür propagandalara karşı koymak üzere tasarlanan iki haftalık bir bölgesel konuşma turundan yeni döndüğünü; Türklerin anlayamadığı nedenlerle taleplerinin reddedilmesi ya da ertelenmesi halinde başarıya ulaşma konusunda iyimser olmadığını ve endişeli olduğunu söyledi.

19 Eylül 1950 tarihinde Birleşik Krallık Büyükelçiliği'nde hazırlanan bir bilgi notu, Amerikan Büyükelçi Wadsworth'un endişelerinde ne denli haklı olduğunu gösterir nitelikteydi. Bu bilgi notunda, George C. McGhee'nin Londra ziyareti ile bağlantılı olarak ABD ve İngiltere arasında gerçekleştirilen gayri resmi görüşmelere ilişkin bilgiler yer almaktaydı. Bilgi notunda Yunanistan ve Türkiye için güvenlik sorunlarının ele alındığı kısmın önemli noktalarında şu değerlendirmelere yer verilmiştir (Bilgi notunun tamamı EK 11'de verilmiştir):¹⁹

Deniz Kuvvetleri Bakanlığı'nın resmi organı Kızıl Filo'da yayınlanan Sir Anthony Rumbold Dışişleri Bakanlarının Türkiye'nin Atlantik Paktı'na tam üyelik başvurusunu reddetmesi konusunu gündeme getirdi. Bay Acheson'un, Örgüt'ün üyeliğini genişletmek için henüz yeterince gelişmiş ya da içerik olarak yeterince dolu olmadığını açıklamayı planladığını söyledi.

Sir Anthony, Türkiye'nin tam üye olarak kabul edilmeye içten içe önem verdiğini ve askeri planlamaya katılma hakkının Türklerin yaşadığı hayal kırıklığını gidermek için muhtemelen yeterli görülmeyeceğini belirtti.

Sir Anthony, Hükümetinin başlangıçta, Türklerin tam üye olarak kabul edilmesi halinde, dolabın aslında ne kadar boş olduğunu

¹⁹ 780.00/9-1850 [Document 735]. (1950, 19 Eylül). Memorandum Prepared in the Embassy in the United Kingdom (Volume V 1950, Korea). FRUS

göreceklerinden korktuğunu belirtti. Ancak, eğer sadece Akdeniz'deki planlamayla ilgileniyorlarsa, o zaman güç eksikliğimizin tümüyle ortaya çıkması gerekmeyecektir. Bay Wright İngiliz Hükümetinin Türkiye ile mevcut anlaşma taahhütleri olduğunu ve acil bir durum ortaya çıkması halinde Hükümetinin mutlaka müdahale edeceğini belirtti.

Bay McGhee, Türkiye'nin düşmesi halinde tüm Orta Doğu'nun parçalanacağı konusunda hemfikir; ancak şu anda daha fazla taahhüt altına giremeyeceğimizi yineledi. Ayrıca Türkler için yaptıklarımızın Yunanlılar için de yapılması gerektiğini belirtti.

Bakan Yardımcısı Webb şu değerlendirmelere yer vermekteydi:

Türkiye'ye karşı olağan Sovyet propagandası dışında, incelenen dönemde Türkiye'ye karşı Sovyet baskısının özel bir örneği yaşanmamıştır. Olası küçük bir istisna, 19 Nisan'da Sovyet ve 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin hükümlerinin "ulusların çıkarlarıyla artık uyumlu olmadığı" gerekçesiyle revize edilmesini öneren bir makaleydi.

Yine bu tarihte Dışişleri Bakanı Acheson ile Büyükelçi Erkin arasında gerçekleşen bir başka önemli görüşme gerçekleşmiştir. Amerikan Dışişleri Bakanı tarafından yapılan davet ile gerçekleşen görüşmede Büyükelçi Erkin'e NATO Konseyi'nin Türkiye'nin üyeliği konusunda almış olduğu karar iletmiştir. Acheson ile Erkin arasında gerçekleşen görüşmenin önemli noktaları şu şekildedir (Görüşmenin tamamı EK 12'de verilmiştir):²⁰

Konsey, Türkiye'nin özgür dünyada ve hayati önem taşıyan Yakın Doğu bölgesindeki rolünün önemini kabul etti. Konsey oybirliğiyle, mevcut organizasyon çerçevesinde hayati derecede önemli bir güç geliştirmenin ve dolayısıyla bu sefer ek taahhütlerde bulunmanın veya anlaşma düzenlemelerini genişletmenin imkânsız olduğu sonucuna vardı. Konsey, Türk Hükümeti isterse, kendisini Akdeniz bölgesinin savunmasıyla ilgili NATO'nun askeri planlama çalışmasının uygun aşamalarıyla ilişkilendirmeye davet etmesi yönünde talimat verdi.

Büyükelçi, siyasi taahhüt olmaksızın Türkiye'nin Akdeniz bölgesinin savunmasına nasıl katılabileceğini anlamadığını söyledi. Bakan, Konsey'in Türkiye'nin "planlamaya" katılmasını önerdiğini belirterek, bunu bir

²⁰ 740.5/9-1950: Telegram [Document 737]. (1950, 19 Eylül). The Secretary of State to the Acting Secretary of State (Volume V 1950, Korea). FRUS

güçsüzlük olarak görmediğini söyledi. Genel savaşa yol açmayacak koşullar altında Sovyetlerin Türkiye'ye saldırmasını düşünmek çok zor, hatta neredeyse imkansızdır. Bakanın görüşüne göre SSCB, ABD'ye de saldırmadan büyük bir saldırı düzenlemeyecektir.

Büyükelçi, Türk halkının vereceği tepkiden büyük rahatsızlık duyduğunu söyledi. ABD'nin Türkiye'ye herhangi bir taahhütte bulunmadığını SSCB ve herkes biliyor. NATO Konseyi'nin Türkiye'nin talebini reddettiği bilindiğinde kamuoyunun tepkisi çok kötü olacak. SSCB'yi, NATO güçlerinin Türkiye'de hiçbir temel çıkarı olmadığına inanmaya teşvik edilebileceğinden ve bu nedenle SSCB'nin Türk dostluğu için güçlü bir girişimde bulunabileceğinden çok korkuyordu.

Bakan, Türklerin Fransızlar gibi tedirgin olmamalarını ve taahhütlerden bahsetmelerini önerdi. Türklerden istenen, yüzyıllardır olduğu gibi güçlü kalması ve bağımsızlığını korumasıdır. Bakan, önümüzdeki on iki ila on sekiz ay içinde Batı Avrupa'da entegre bir komuta ve entegre bir kuvvet kurmaya çalışmamız gerektiğini ve ek taahhütler üzerinde düşünmeden önce mevcut düzenlemeler çerçevesinde yeterli gücü geliştirmemiz gerektiğini ekledi. Şu anda yeni taahhütlerin dayanacağı güç henüz mevcut değil. Kapanışta Bakan, Konsey önerisinin iyi olduğunu ve Türk Hükümetinin kabul edeceğini umduğunu yineledi.”

25 Eylül 1950 tarihinde C. Robert Moore tarafından Yakın Doğu, Güney Asya ve Afrika İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Burton Y. Berry, Yunan, Türk ve İran İşleri Ofisi Direktörü William M. Rountree ve Yakın Doğu, Güney Asya ve Afrika İşleri Bürosu Bölgesel Planlama Danışmanı John B. Howard'a gönderilen bilgi notunda General McBride'in Türkiye ile ilgili yorumu yer almaktadır. General McBride, Türkiye'nin NATO'ya dahil olma konusundaki asıl isteğinin ABD'den resmi bir güvenlik taahhüdü alma arzusuna dayandığını ve bunun da ancak bu şekilde elde edilebileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bu konunun yerel parti politikaları açısından çok önemli bir hale geldiğini ve Türklerin Pakta dahil edilmedikleri için büyük hayal kırıklığına uğrayacaklarını düşünüyordu.²¹

24 Ocak 1951 tarihinde, yani savaştan 4 ay sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ABD Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin, George C. McGhee ve C. Robert Moore arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Büyükelçi Erkin'in talebi doğrultusunda gerçekleşen görüşmenin konusu, 1939 yılında İngiliz ve Fransızlar ile imzalanan Karşılıklı Yardım Antlaşması'na ABD'nin de bağlı kalmasına yönelik öneridir. Bu

²¹ 782.00/9-2550 [Document 738]. (1950, 25 Eylül). Memorandum by the Officer in Charge of Turkish Affairs (Moore) (Volume V 1950, Korea). FRUS

görüşmede Büyükelçi Erkin, ABD'nin 1939 yılındaki antlaşma çerçevesinde Türkiye'ye karşı güvenlik taahhüdünü arttırmasını istemiştir. Büyükelçi Erkin'in önerisinin önemli noktaları şu şekildedir (Önerinin tamamı EK 13'de verilmiştir):²²

Büyükelçi Erkin, Türkiye'de vurgunun NATO üzerinde olduğunu ve Dışişleri Bakanı'nın Türkiye'nin dahil olacağı yeni bir bölgesel grup oluşturulması için baskı yapmaktansa Türkiye'nin zaten var olan bir oluşum olan NATO'ya dahil edilmesi üzerinde yoğunlaşmayı tercih ettiğini gördü. Bu durum, Türkiye'nin Ağustos 1950'de NATO'ya dahil olmak için yaptığı resmi talebin daha sonra reddedilmesiyle sonuçlandı.

Büyükelçi Erkin, ABD tarafından kabul edilebilecek bir güvenlik düzenlemesi üzerinde yeniden düşünmeye başladı ve Kasım 1950'de Türk hükümetine, daha önceki NATO önerisinin birçok zorluğunu ortadan kaldırdığını düşündüğü yeni bir temele dayanan bir Akdeniz formülü önerdi.

Büyükelçi Erkin, Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı'nın önerisinin temel fikrini anlamış olsalar da nüansları kavrayamamış olmalarından korkuyordu. Bunun üzerine Büyükelçi Erkin, ABD'nin Türkiye'ye yönelik bu tür bir güvenlik taahhüdünün bir dizi avantajı olduğunu düşünüyordu:

- Düzenleme geniş anlamda bölgesel olmayacaktı; bu nedenle başka hiçbir ülke dahil olma talebinde bulunma hakkını kendinde görmeyecekti.
- Düzenlemenin kapsamı ve amacı sınırlı olacaktır; Türkiye'nin (ve Yunanistan'ın) güvenliği dışında hiçbir yeni taahhüt söz konusu olmayacaktır.

McGhee, ABD'nin Türklerin askeri gücünü geliştirmelerine yardımcı olma konusunda hiçbir zaman ilgisizlik göstermediğini fakat bir güvenlik taahhüdünün aslında çok da pratik bir öneri olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, önerinin kesinlikle dikkate alınacağını Büyükelçi Erkin'e belirtmiştir. Ayrıca McGhee, ABD'nin taahhüdü olmaksızın Türkiye'nin bölgesel anlaşmalara girme olasılığı konusunda Büyükelçi Erkin'in görüşlerini sorup, Türkiye'nin bu tür anlaşmalara katılmasına şiddetle karşı çıkacağı cevabını almıştır. Buna ek olarak Büyükelçi Erkin, 1939 yılında imzalanan antlaşmanın reddedilene kadar yürürlükte olduğunu ve reddedildiğine dair herhangi bir kanıt bulunmadığını ifade etmiştir.

Yaşanan bu görüşme sonrasında 5 Şubat 1951 tarihinde Politika Planlama Personeli Henry S. Villard tarafından Dışişleri Bakanlığı Politika Planlama Direktörü Paul H.Nitze'ye bir bilgi notu paylaşılmıştır. Bu bilgi notunun konu başlığı

²² 740.5/1-2451 [Document 637]. (1951, 24 Ocak). Memorandum of Conversation, by the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian, and African Affairs (McGhee) (Volume V 1951, Korea). FRUS

"Türkiye'ye Güvenlik Taahhüdü" idi. Villard, Genel Kurmay'ın uygun çevrelerle olasılıkları araştırmak amacıyla konuyu tartışması gerektiğini tavsiye etmiştir. Villard'ın maddeler halinde sunduğu bilgi notunun önemli noktaları şu şekildedir (Bilgi notunun tamamı EK 14'de vermiştir):²³

- Son üç yıldır Türkler, bir saldırı durumunda ABD'nin yardımlarına koşacağına dair şu ya da bu şekilde güvence istediklerini belirtmişlerdir. Şu anda Türk Büyükelçisi, ABD'nin 1939 tarihli İngiliz-Fransız-Türk Karşılıklı Yardım Anlaşması'na bağlı kalması önerisini kabul ederek bu tür güvenceler vermesi için Bakanlığa baskı yapmaktadır.
- Türkiye'ye yönelik askeri yardım programımıza o kadar önem verdik ve prestijimiz bu sürece o kadar dahil oldu ki, Türkiye'ye yönelik bir Sovyet saldırısı durumunda harekete geçmememiz düşünülemez. Eğer yardımda başarısız olursak, sadece Türklerin morali bozulmakla kalmayacak, aynı zamanda Türkler, Sovyetler Birliği'ne karşı bir ön cephe savunması kurmaları için ABD tarafından haksız yere teşvik edildiklerini ve bizim nihai bir hesaplaşmada onlara destek verme niyetimizin olmadığını düşüneceklerdir. Bunun sonucunda ABD'ye karşı derin ve kalıcı bir kızgınlık oluşacaktır.
- Genelkurmay Başkanlığı'nın tutumu, bir çatışma durumunda ABD kuvvetlerinin bölgeye gönderilmesini ima edebilecek herhangi bir anlaşmaya karşıdır. Ancak Türkler, ABD veya müttefik hava ve belki de deniz desteğinin sınırlı bir garantisiyle tatmin olacaktır. Bu, her halükarda atabileceğimiz asgari adım gibi görünmektedir ve çatışmalar başladığında Akdeniz'de en azından bu türden bazı kuvvetlerimizin bulunması mantıklıdır.
- Olumsuz açıdan bakıldığında Türkiye, ABD'nin herhangi bir yazılı güvenlik taahhüdünde bulunmak istememesinin, Türkiye'yi birincil savunma alanında görmediğimizi göstermesinden korkmaktadır. Bu da doğal olarak Türkiye'nin moralini ve kendi planlamalarımıza karşı tutumunu etkilemektedir. Örneğin, Deniz Kuvvetleri Boğazlarda mayınlama yapmak istemekte, Hava Kuvvetleri ise hava meydanları konusunda Türkiye'nin geniş kapsamlı taahhütlerde bulunmasını istemektedir; ancak Türkler, saldırı durumunda ABD'nin yardım edeceğine dair bir güvence verilmediği için bunu kabul etmekte yavaş davranmaktadır.
- Türkiye, NATO'ya katılmasına izin verilmesi halinde tamamen tatmin olacaktır. Bu örgüte ortak üyeliği, bunun tam ortaklığa giden yolun yarısı

²³ PPS Files: Lot 64 D 563 [Document 641]. (1951, 05 Şubat). Memorandum by Henry S. Villard to the Director of the Policy Planning Staff (Nitze) (Volume V 1951, Korea). FRUS

olacağı umuduyla kabul etmiştir. Türkiye'yi NATO'ya dahil etmenin zorlukları ortada olsa da olasılıklara bir kez daha bakmamız gereken zaman yaklaşıyor olabilir.

- Türkiye'ye yönelik bir güvenlik taahhüdü için dört olasılık var gibi görünmektedir:

(a) ABD'nin 1939 tarihli İngiliz-Fransız-Türk Antlaşmasına bağlılığı;

(b) Türkiye'nin (ve Yunanistan'ın) NATO üyeliğine kabul edilmesi;

(c) ABD'nin desteğiyle Türkiye'yi de kapsayacak bir Akdeniz güvenlik paktının geliştirilmesi

(d) Türkiye ile ABD arasında doğrudan bir karşılıklı savunma yardımı anlaşması (Yunanistan ile eş zamanlı olarak benzer bir anlaşmanın müzakere edilmesi)

Henry S. Villard tarafından maddeler halinde sunulan bilgi notundan sonra 26 Şubat 1951 tarihinde Dışişleri, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Bakanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı'nın istihbarat örgütlerinin katıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantının başlığı "*Doğu-Batı Mücadelesinde Türkiye'nin Konumu*" ve toplantının konusu ise; "*Türkiye'nin Batı ile uyumunu sürdürme iradesini, yeteneğini ve savaş durumunda Türkiye'nin izleyebileceği hareket tarzlarını tahmin etmek*" idi.

Bu toplantıda gündeme gelen tartışmalar ve ortaya çıkan sonuçlar 23 Şubat'ta mevcut olan bilgilere dayanmaktadır. Tartışma konuları ve bu konular üzerinde sunulan raporun önemli noktaları şu şekildedir (Raporun tamamı EK 15'de verilmiştir):²⁴

Türkiye'nin Batı Yanlısı Hizalanmasının Güvenilirliği

Türkler Sovyet yayılmasına direnmeye ve bağımsızlıklarını korumaya karardır. ABD ve müttefikleriyle yakınlaşmanın, Türkiye'ye İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri aralıksız devam eden Sovyet baskılarına karşı etkili bir şekilde direnmek için tek umut olduğunu düşünmektedirler.

Türkler, Sovyet ve uydu ülkelerin baskısına karşı sağlam durmuşlardır. Sovyetlerin Türkiye'nin bağımsızlığına veya toprak bütünlüğüne tecavüz etme girişimlerine direnmeye kararlı olduklarını açıkça belirtmişlerdir.

²⁴ INR Files NIE-9 [Document 642]. (1951, 26 Şubat). National Intelligence Estimate (Volume V 1951, Korea). FRUS

Türkler, ABD'nin Türkiye'yi savunmak için kesin bir taahhütte bulunması karşılığında ABD'ye üs olanakları sağlayacaklardır. Bugüne kadar ABD'den kesin bir taahhüt alamayan Türkler, NATO üyeliği arayışına girerek ya da ABD'nin doğrudan katılacağı bir Doğu Akdeniz güvenlik paktını savunarak dolaylı ABD garantileri elde etmeye çalıştılar.

Türkiye'nin Hizalanmasında Değişim Olasılıkları

Türkler, Batı'nın daha fazla diplomatik veya askeri gerileme yaşayabileceğini düşünmekte, ancak ABD ve müttefiklerinin Sovyet emperyalizmini nihai olarak kontrol altına alabileceğine veya savaş durumunda SSCB'yi yenebileceğine inanmaktadır. Sovyetlerin Türkiye'ye saldırması durumunda ABD'nin silahlı desteğinin kesin güvencesini verdiği sürece Türkiye'nin temel hizalanmasını değiştirmeyecektir.

ABD'nin yarım kürede izolasyon politikasını benimsemesi, Türkiye'nin otomatik olarak ABD yanlısı tutumunu terk etmesine neden olacaktır. Ancak, Türkiye bu şekilde Batı'dan izole edilse bile, Türkler Sovyet baskısına direnmeye devam edecek ve tarafsızlık politikasını sürdürmeye çalışacaklardır. Zamanla SSCB ile uzlaşma ve yatışma yanlısı bir görüş oluşabilir ve bu görüş eninde sonunda Türk politikasına hâkim olabilir, ancak şu anda Türklerin gerekirse bağımsızlıkları için savaşmaları daha muhtemel görünmektedir, böyle bir yol ne kadar intihara meyilli olursa olsun.

Türkiye'nin Konumunun Güçlü ve Zayıf Yönleri

Türkiye, SSCB'nin çevresindeki en güçlü antikomünist ülkelerden biridir ve Yakın Doğu'da Sovyet saldırganlığına karşı önemli bir direniş gösterebilecek tek ülkedir. Türkiye'nin gücü önemli ölçüde ulusal birliğinden ve nüfusunun homojenliğinden kaynaklanmaktadır. Türklerin Ruslara karşı temel ve uzun süreli düşmanlığı güçlü bir şekilde devam etmektedir.

Türkiye'nin gücünün bir diğer önemli kaynağı da ordusudur. ABD'nin yardımıyla Türk Ordusu son zamanlarda yaklaşık 280,000 kişilik kompakt ve modern bir güç haline gelmiştir. Teorik olarak 1.500.000 kişilik bir seferberlik potansiyeline sahiptir, ancak bu sayıyı donatamaz veya lojistik destek sağlayamaz.

Türkiye'nin pozisyonu aşağıdaki açılardan zayıftır:

ABD askeri ve ekonomik yardım programlarının mümkün kıldığı önemli gelişmelere rağmen, Türk silahlı kuvvetleri yetersiz ikmal hizmetlerine sahiptir, teknik açıdan kalifiye astsubay sayısı kritik derecede yetersizdir ve hala etkili bir hava gücünden yoksundur.

Türkiye'nin ekonomisi ağır bir savunma yükünü kaldırabilecek durumda değildir. Ekonomi büyük ölçüde tarıma dayalı olduğundan, Türkiye hem tüketim malları hem de askeri malzeme açısından büyük ölçüde dışa bağımlıdır.

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Sovyet baskısına özellikle maruz kalmaktadır. Sovyet periferisinde, Batı'nın güç merkezlerinden uzakta ve doğu ile güneyde, kendileri de Sovyet saldırganlığına karşı son derece savunmasız olan zayıf ve istikrarsız ülkeler tarafından kuşatılmış durumdadır.

Silahlı kuvvetlerinin eksikliklerine, ekonomik zayıflıklarına ve coğrafi kırılganlığına rağmen Türkiye, Uydu veya Sovyet saldırganlığına karşı önemli bir direnç gösterebilecek kapasitededir. Boğazlar'da ve hatta muhtemelen Doğu Trakya'daki hazır savunmalarda Bulgar kuvvetlerinin bir istilasını durdurabileceğine inanıyoruz.

Türkiye'nin Stratejik Önemi

Türkiye'nin siyasi ve askeri gücü ve coğrafi konumu nedeniyle Türkiye'nin Batı'ya yakınlaşması ABD için birincil stratejik öneme sahiptir. Türkiye, Sovyet ve Sovyet Uydusu topraklarına bitişiktir ve Sovyetlerin Orta Doğu'nun zayıf ve istikrarsız ülkelerine sızma hatlarından birinin üzerinde yer almaktadır. Türk Ordusu, Sovyetlerin Türkiye üzerinden Orta Doğu'ya ilerlemesinin önünde büyük bir engel olacaktır.

Genel bir savaş durumunda Türkiye, ABD hava kuvvetleri için bir ileri hava üssü haline gelebilir. Şu anda Türkiye hava saldırılarına karşı son derece savunmasızdır ve hava tesisleri orta bombardıman operasyonlarını desteklemekten ya da avcı veya hafif bombardıman operasyonlarını sürdürmekten acizdir.

Türkiye Boğazları kontrol ettiği sürece, Sovyet denizaltılarının ve su üstü gemilerinin Karadeniz'den Boğazlar yoluyla Akdeniz'e geçişini engelleyebilir. Türkiye'nin ABD yanlısı tutumundan vazgeçmesi durumunda, bunun ABD'nin Yakın Doğu'daki çıkarları üzerindeki etkisi son derece ciddi olacaktır.

Savaş Durumunda Türkiye'nin Muhtemel Hareket Planı

Dışarıdan yardım gelsin ya da gelmesin Türkiye'nin topraklarına yönelik herhangi bir saldırıya inatla direneceğine inanıyoruz. Saldırı durumunda Türkiye'nin askeri yardım için ABD'ye, 1939 Üçlü Antlaşması uyarınca yardım için İngiltere ve Fransa'ya ve verebileceği destek için BM'ye başvuracağı neredeyse kesindir. BM ya da ABD, karşı önlemler almak için Türk üslerinin kullanılmasını talep ederse, Türkiye'ye yönelik bir saldırı durumunda ABD'den kesin bir yardım taahhüdü alması halinde Türkiye muhtemelen buna uyacaktır.

Kore çatışması ABD ile Komünist Çin arasında tam ölçekli bir savaşa yol açarsa, Türkiye'nin tepkisi ikircikli olacaktır. Bir yandan Türkiye, Sovyet emperyalizminin tehdidi altındaki tüm ulusların bir arada durması gerektiğine olan inancı ve ABD'ye bir müttefik olarak güvenilirliğini tam olarak gösterme arzusu nedeniyle Çinli Komünistlere karşı eylemi desteklemeye itilecektir. Öte yandan Türkler, SSCB karşıındaki kendi durumlarıyla giderek daha

fazla ilgilenecek ve ABD'nin Uzak Doğu'daki askeri gücünün artırılmasına olumsuz bakacaklardır.

Türkiye'nin kendisinin saldırıya uğramadığı bir genel savaş durumunda, Türkler muhtemelen başlangıçta savaşmayan bir statü benimseyeceklerdir. Sonuç olarak, Türkiye saldırıya uğramasa bile, Türkler Batı ile işbirliği yapacak ve Batı'nın zaferini kolaylaştırmak için savaşmayan ülke statüsüne uygun her şeyi yapacaklardır.

26 Şubat 1951 tarihinde geniş bir katılımı ile gerçekleştirilen ve katılımcılarının tamamının sonuçlar üzerinde hemfikir olduğu bu toplantı sonrasında 01 Mart 1951 tarihinde Villard tarafından Dışişleri Bakanlığı Politika Planlama Direktörü Paul H. Nitze'ye bir bilgi notu daha gönderilmiştir. Bu notun konusu "*İngiliz-Fransız-Türk Karşılıklı Yardım Anlaşması*" idi. 1939 yılında imzalanan antlaşmayı 4 madde halinde değerlendiren Villard'a göre bu antlaşma mevcut haliyle Doğu Akdeniz'in savunulmasında oldukça zayıf kalacaktı ve bu sebeple antlaşmaya bağlı kalınmasından ziyade Türkiye Cumhuriyeti'nin talep ettiği garantinin ABD tarafından verilmesinin daha uygun olacağına değerlendirmesinde yer vermiştir.

Nitze'ye paylaştığı bilgi notunda Villard'ın değerlendirmelerinin önemli noktaları şu şekildeydi (Bilgi notunun tamamı EK 16'da verilmiştir):²⁵

Büyük Britanya, Fransa ve Türkiye arasında 19 Ekim 1939'da imzalanan ve 1949'da Britanya ve Fransa tarafından yeniden teyit edilen Karşılıklı Yardım Antlaşması, esas olarak Britanya ve Fransa'nın, bir Avrupa gücünün Türkiye'ye saldırması halinde Türkiye'ye "ellerinden gelen her türlü yardım ve desteği" sağlayacaklarının garantisidir. Ancak gerçekte, NATO gibi daha büyük bir düzenlemenin parçası olmadıkça Türkiye'nin İngiltere ya da Fransa'ya yardım etmek için herhangi bir şey yapacağından ciddi olarak şüphe duyulabilir.

"Avrupalı bir güç" Sovyet Rusya'yı da kapsayacak şekilde yorumlanabilir, ancak anlaşmaya ekli bir protokol, Türkiye'nin üstlendiği yükümlülüklerin Türkiye'yi "Sovyetler Birliği ile silahlı çatışmaya girme etkisi veya sonucu olan" eylemlerde bulunmaya zorlayamayacağını öngörmektedir. Bu durum Türklere açık bir kaçış kapısı veriyor gibi görünmektedir. Ancak, ABD'nin anlaşmaya bağlı kalması halinde bu protokolü ortadan kaldıracak şekilde anlaşmayı revize etmeye istekli olduklarını belirtmişlerdir.

²⁵ PPS Files: Lot 64 D 563: "Turkey" [Document 643]. (1951, 01 Mart). Memorandum by Henry S. Villard to the Director of the Policy Planning Staff (Nitze) (Volume V 1951, Korea). FRUS

Genel olarak bakıldığında 1939 Antlaşması, Doğu Akdeniz'in savunulması için, büyük ölçüde eskimiş olmasa da, oldukça zayıf bir dayanak olarak görünmektedir. ABD, bu antlaşmaya bağlı kalmaktansa Türklerin istediği garantiyi vermeye karar verdiğinde muhtemelen Türkiye'ye (ve Yunanistan'a) başka bir taahhütte bulunmayı daha uygun bulacaktır.

Şubat ayında gerçekleşen toplantı sonrasında Türkiye'nin ABD Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin'in talebi üzerine 27 Nisan 1951 tarihinde Washington'da bir görüşme gerçekleştirildi. Görüşmenin konusu, Büyükelçi Erkin'in istişarede bulunmak üzere Türkiye'ye çağırılması üzerine ABD tarafı ile Türkiye için önemli olan iki konuyu görüşmek istemesidir. Bu konulardan ilki, Türkiye'nin ABD'den güvenlik taahhüdü talebinin durumu idi. İkincisi ise, Türkiye'ye yapılacak olan mali yardımdı. ABD tarafı adına toplantıya Dışişleri Bakanı Dean Acheson ve Yunanistan, Türkiye ve İran İşleri Ofisi Yetkilisi C. Robert Moore katılmıştı. Görüşmede konuşulan "*Türkiye'nin ABD'den güvenlik taahhüdü*" konusunun önemli noktaları şu şekildedir (Görüşmenin tamamı EK 17'de verilmiştir):²⁶

Büyükelçi Erkin, İran'daki ve diğer ülkelerdeki gelişmeler ışığında, Türkiye'nin ABD'ye karşılıklı güvenlik düzenlemelerine ilişkin olarak yaptığı önerilere kesin bir yanıt verilmemiş olmasının Türk halkını giderek daha fazla rahatsız ettiğini ve kafasını karıştırdığını belirtti. Olumsuz da olsa böyle bir yanıtın verilmesinin ortamı netleştirmek açısından çok yararlı olacağını ifade etti.

ABD olarak Türkiye'yi 1947'de olduğundan çok daha farklı bir konumda görüyoruz. Türk Hükümeti'nin Kore'ye asker gönderme kararı ve oradaki iyi performansı, ABD'de Türkiye'ye yönelik olumlu havayı büyük ölçüde arttırmıştır. Bu gibi gelişmeler, Kongre'yi ve Amerikan halkını, alınması arzu edilebilecek yeni politika önlemlerine hazırlamak açısından çok yararlıdır.

Türkiye'ye bir güvenlik taahhüdü verme kararının birçok yönü vardır. Türkiye boyutuna ek olarak aşağıdakiler de var:

- 1) Avrupalı müttefiklerimizin tutumu
- 2) Benzer düzenlemeleri isteyebilecek olan İran ve Mısır'ın yaratabileceği sorunlar
- 3) Olası bir Dışişleri Bakanları Konferansı ile ilgili ortaya çıkabilecek sorunlar

²⁶ 601.8211/4-2751 [Document 656]. (1951, 27 Nisan). Memorandum of Conversation, by the Secretary of State (Volume V 1951, Korea). FRUS

4) Yeni bir politika kararının ülke içinde kabul görmesine ilişkin genel sorunlar

Bu bağlamda, General Mac Arthur'un dönüşünün yarattığı heyecanın yatışacağına ve kısa süre içinde politikalarımızı geliştirme ve yürütme konusunda ilerleyebileceğimize inandığımı söyledim.

Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na dahil edilmesi konusunun en son tartışıldığı Eylül 1950'den bu yana koşulların önemli ölçüde değiştiğinin Dışişleri Bakanlıkları tarafından genel olarak bilindiğini ifade ettim.

Özetle, sorunu ve Türkiye için önemini anladığımı söyledim. Bu soruna bir çözüm bulma arzunuzu anlayışla karşılıyoruz ve şu anda en önemli meşguliyetlerimizden birinin de bu olduğunu ifade ettim. Şu anda kesin bir karar verilememekle birlikte, bu durumun ümit kırıcı olmadığını belirttim.

11 Mayıs 1951 tarihinde, Milli Güvenlik Konseyi üyelerine, Hazine Bakanına ve Savunma Seferberlik Direktörüne, "*ABD'nin Türkiye'ye İlişkin Tutumu*" konulu NSC (National Security Council) 109 numaralı belge değerlendirmeleri için dağıtılmıştır. Harry Truman ve James Lay, Milli Güvenlik Konseyi tarafından önerilen politikaların yer aldığı bu belgede Türkiye ile ilgili önerilerin yer aldığı kısmın önemli noktaları şu şekildedir (Belgenin tamamı EK 18'de verilmiştir):²⁷

Türkiye, SSCB'nin çevresindeki en güçlü anti-komünist ülkedir ve Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgesinde Sovyet saldırganlığına karşı önemli bir direnç gösterebilecek tek ülkedir. Bu nedenle Türkiye'nin uluslararası komünizme karşı mücadelede özgürlükçü dünyanın bir müttefiki olarak kalması ABD'nin çıkarına olmaya devam etmektedir.

Türkiye'nin askeri gücü ve siyasi bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruma konusundaki kesin kararlılığı, Türkiye'ye yönelik Sovyet veya uydu saldırganlığına karşı etkili bir caydırıcı unsur olmaya devam etmektedir.

Türkiye, ABD'nin güvenlik çıkarları için hayati önem taşıyan stratejik öneme sahip Türk Boğazlarını kontrol etmektedir. Türkiye, şu anda Kuzey Atlantik Antlaşması'nın kapsadığı alanın bir kanadında bir siperdir.

Birleşik Devletler, Türk askeri kuruluşuna, aşağıdaki yetenekleri kazandırmak için uygun desteği verecektir:

- İç güvenliğin sürdürülmesi
- Türkiye'ye yönelik bir uydu saldırısının püskürtülmesi

²⁷ S/S-NSC Files: Lot 63 D 351: NSC 109 Series [Document 659]. (1951, 11 Mayıs). Statement of Policy Proposed by the National Security Council (Volume V 1951, Korea). FRUS

- Türkiye'ye karşı doğrudan ya da dolaylı bir Sovyet saldırısına mümkün olan azami ölçüde direnmek

Türkiye'nin uluslararası güvenlik önlemlerinde tam işbirliği yapmasını ve bir savaş durumunda ortak hareket etmesini, Türk üslerinin ve diğer tesislerinin kullanılmasını ve Boğazların SSCB'ye kapatılmasını sağlamak için ABD aşağıdakileri yapmalıdır:

- Türkiye'nin NATO'ya tam üye olarak alınması için baskı yapmalıdır; bu, karşılıklı güvenlik düzenlemesinin en arzu edilen şeklidir.
- Eğer Türkiye'nin NATO'ya tam üyeliği kabul edilemeyecek kadar gecikecekse, Türkiye'yi de kapsayacak ve Türkiye'nin NATO üyeliğine zarar getirmeyecek alternatif güvenlik düzenlemelerini mümkün olan en erken tarihte sonuçlandırmalıdır.

Milli Güvenlik Konseyi tarafından önerilerin yer aldığı yukarıdaki değerlendirmelere ek olarak, "*Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye ilişkin tutumunu belirlemek*" konulu bir analiz çalışması daha yapılmıştır. Bu analiz çalışmasında yukarıdaki önerilerin detaylandırılması yapılmıştır. Türkiye'nin güvenliği ve NATO üyeliği ile ilgili yapılan bu analizin önemli noktaları şu şekildedir (Analizin tamamı EK 19'da verilmiştir):²⁸

Türkiye'nin coğrafi konumu, ABD için birincil stratejik öneme sahiptir. Türkiye, sadece SSCB'den Kahire-Süveyş bölgesine ve Orta Doğu petrol yataklarına giden önemli hava, kara ve deniz yollarını (Rusya'nın yaklaşık iki yüz yıldır göz diktiği Türk Boğazları dahil) kontrol etmekle kalmıyor aynı zamanda SSCB'nin Girit, Rodos ve Kıbrıs adalarına ve Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'daki haberleşmeye karşı operasyonlar düzenleyebileceği üsler sunuyor.

Genelkurmay Başkanları Milli Güvenlik Konseyi'nin 73 numaralı belgesinde "Çanakkale Boğazı'nın Sovyet kontrolünden çıkarılmasının ABD'nin güvenlik çıkarları için hayati önem taşıdığını" belirtmişlerdir. Bu nedenle, SSCB'nin Türkiye'ye doğrudan saldırması küresel bir savaşa yol açacaktır.

ABD'nin Türkiye'deki uzun vadeli askeri hedefleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- İdeolojik çatışma sırasında Türkiye'nin komünizme teslim olmasını önlemek için yeterli askeri güç geliştirmek; savaş durumunda, ABD ve müttefikleri için Türkiye'deki üs bölgelerini korumak, herhangi bir SSCB ilerlemesini önemli ölçüde geciktirmek.

²⁸ S/S–NSC Files: Lot 63 D 351: NSC 109 Series [Document 660]. (1951, 11 Mayıs). National Security Council Staff Study (Volume V 1951, Korea). FRUS

- Ağustos 1950'de Türk Hükümeti, Kuzey Atlantik Antlaşmasına katılmaya davet edilmesini resmen talep etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin o zamanki pozisyonu, Türkiye'nin NATO'ya tam üye olarak dahil edilmesinin, Kuzey Atlantik Antlaşması düzenlemelerinde o sırada görülen ilerlemeyi olumsuz etkileyebileceği yönündeydi.

Türk Hükümeti, Kuzey Atlantik Konseyi'nin önerisini kabul etmiştir ancak "ortaklık" ilişkisi çeşitli nedenlerden dolayı Türkiye'yi tatmin etmemiştir:

- ABD'nin Sovyet emperyalizmini kontrol altına alma çabalarına BM içinde ve dışında verdiği kararlı desteğe rağmen, Türk Hükümetine planlama birliğinin nihai olarak NATO'ya tam üyelikle sonuçlanacağına dair hiçbir güvence verilmemiştir.
- Türkler, ABD'nin Türkiye'ye güvenlik taahhüdü verme konusundaki isteksizliğinin, ABD'nin Türkiye'yi birincil savunma alanı olarak görmediğini gösterdiğinden endişe etmektedir.

SSCB'nin Türkiye'ye ancak küresel bir savaşla yüzleşmeye hazır olması halinde saldıracağına inanılmaktadır. Türkiye'nin çevrelenme olgusuna vereceği tepki:

- ABD'nin SSCB'ye küresel olarak karşı çıkma ve Türkiye'yi elinden geldiğince destekleme ve tedarik etme kararlılığı
- Etkili müttefik yardımı olasılığını engelleyebilecek yeni durum ışığında kendini savunma yeteneği dahil olmak üzere bir dizi faktöre bağlı olacaktır.

Türkiye'nin sempatisi Sovyet karşıtı güçlerle birlikte olmaya devam edecek olsa da ABD'nin güvenlik taahhüdünün yokluğunda bu sempati zayıflayabilir ve bunun sonucunda da Sovyet karşıtı güçlerle açık işbirliğinin getirebileceği risklere maruz kalmak istemeyebilir.

Türkiye, ABD'nin mevcut politikasından memnun değildir çünkü bu politika, bir saldırı durumunda Türkiye'nin desteğine geleceğine dair kesin bir ABD taahhüdü sağlamamaktadır.

ABD'nin siyasi ve askeri alanda atabileceği en önemli adım, Türkiye ile karşılıklı bir güvenlik anlaşması imzalaması olacaktır.

Karşılıklı güvenlik düzenlemelerinin çeşitli alternatif biçimleri arasında en arzu edileni Türkiye'nin NATO üyeliği, en az arzu edileni ise ABD ile Türkiye arasında ikili bir düzenleme olacaktır.

Türkiye, NATO ile mevcut "ortaklık" ilişkisinden memnun değildir ve ABD ile doğrudan veya dolaylı olarak karşılıklı güvenlik düzenlemelerine girmeye büyük önem vermektedir. Bu bağlamda Birleşik Devletler şunları yapmalıdır:

- NATO'nun bu tür bir beklenmedik durumu kapsayacak şekilde askeri planlama yapmasını teşvik etmelidir.

- BM aracılığıyla, Birleşik Krallık ve Fransa ile ortaklaşa ve tek taraflı olarak, saldırganlığı durdurmak ve siyasi tedbirlerle statükoyu yeniden tesis etmek için her türlü çabayı göstermelidir.
- Gerekirse Birleşmiş Milletler eylemi, Kuzey Atlantik Antlaşması planlarının uygulanması, Birleşik Devletler - Birleşik Krallık ortak düzenlemeleri yoluyla Türkiye'ye mevcut askeri desteği seferber etmelidir. (ABD, Genelkurmay Başkanlığı tavsiyeleri ışığında hazır bulundurulacak kuvvetleri konuşlandıracaktır)
- Birleşik Devletler, yukarıda sıralanan eylemleri genel bir savaşın kaçınılmaz olabileceğinin bilincinde olarak gerçekleştirmelidir.

ABD'nin Mayıs ayında gerçekleştirdiği ve hem önerilerin hem de analizlerin yapıldığı Milli Güvenlik Konseyi görüşmelerinin akabinde Büyükelçi Feridun Cemal Erkin ABD'ye dönmüştür. Büyükelçi Erkin, Ankara'da güvenlik ve iki tarafı ilgilendiren diğer sorunlarla ilgili yaptığı görüşmelerin raporunu sunmak üzere ABD'li muhataplarından toplantı talebinde bulunmuştur. 04 Haziran 1951'de gerçekleşen toplantıya ABD adına George C. McGhee ve C. Robert Moore katılmıştı. Türkiye'den dönen Büyükelçi Erkin, Ankara'da Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve diğer yetkililerle güvenlik taahhüdü konusunda yaptığı görüşme hakkında ABD'li muhataplarına verdiği bilgilerin önemli noktaları şunlardır (Görüşmenin tamamı EK 20'de verilmiştir).²⁹

Büyükelçi Ankara'ya vardığı gün Cumhurbaşkanı Bayar tarafından kabul edildiğini belirtti. Cumhurbaşkanı kendisinden 1945'ten bu yana meydana gelen uluslararası gelişmeleri, özellikle güvenlik düzenlemelerine vurgu yaparak anlatmasını istemişti. Tüm bu gelişmelere rağmen Türkiye'nin kendi güvenliğini korumak için herhangi bir sözleşmeye dayalı güvencesi yoktu.

Cumhurbaşkanı daha sonra Büyükelçiye, eşiyile birlikte Komünizm yanlısı sempatisiyle tanınan Zekeriya Sertel'den aldığı bir mektubu göstermiştir. Sertel'in yaklaşımı bir Türk vatanseverinin yaklaşımıydı ve bu yaklaşım kaçınılmaz olarak kamuoyunun pek çok kesimine hitap edecek, Türkiye'nin güvenliğini korumak için Batılı müttefiklerine güvenemeyeceğine vurgu yapacaktı.

Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin ABD ve diğer ülkelerin desteğine ilişkin kuşklarını giderecek kesin adımlar atılmadığı takdirde, Türk kamuoyunun Sertel tipi propagandaya, özellikle de bu propaganda Komünizm yanlısı değil

²⁹ 782.5/6-451 [Document 665]. (1951, 04 Haziran). Memorandum of Conversation, by the Officer in Charge, Turkish Affairs (Moore) (Volume V 1951, Korea). FRUS

milliyetçi bir temelde yapıldığından, giderek daha duyarlı hale geleceği korkusunu dile getirdi.

Büyükelçi, karar olumlu olsa bile, Türk halkının NATO'ya dahil olma konusunda daha önceki heyecanını büyük ölçüde yitirdiği yorumunu yaptı ve dahil olma konusundaki belirsizlik devam ettikçe nihai sonuçtan daha az memnun olacaklarını vurguladı. Bunu birkaç faktöre bağladı: Birincisi, Türkler Avrupalı NATO ülkelerinin gücüne ya da kararlılığına güvenmiyorlar. İkincisi, diğer NATO ülkelerinin Türkleri NATO'da eşit ortaklığa kabul etmeye isteksiz olduklarına dair işaretler ulusal gururlarını yaralıyor. Bu nedenle Büyükelçi, çok yakında bir karar alınacağı umudunu dile getirmiş ve diğer NATO ülkelerinin mevcut görüşlerini öğrenmeye çalışmıştır.

Bay McGhee sonuçtan çok umutlu olduğunu ve sorunun Temsilciler Konseyi'nde tartışıldığını bildiğini, ancak şu anda meselenin ne durumda olduğunu bilmediğini söyledi. Ayrıca diğer ülkelerin görüşleri hakkında yorum yapmasının uygun olmayacağını belirtti.

Haziran ayında yapılan bu görüşmeden sonra iki ülke temsilcileri arasında ağırlıklı olarak Ekonomik İşbirliği İdaresi'nin (ECA) 1952 yılı için Türkiye'ye yapmayı planladığı yardımlarla ilgili görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler esnasında yapılması planlanan yardımların Türkiye Cumhuriyeti'nin beyan ettiği ihtiyaçlar doğrultusunda yapılması planlanmış olsa da maddi olarak tatmin etmeyen seviyelerde rakamların konuşuluyor olması Türk Hükümeti tarafından hayal kırıklığı ile karşılanmıştır. Konu ile ilgili Ağustos ayında ABD Savunma Bakanlığı'nın görüş ve değerlendirmelerini talep eden ABD Dışişleri Bakanlığı'na, 10 Kasım 1951 tarihinde Savunma Bakan Vekili William C. Foster'dan bir mektup ile aşağıdaki değerlendirme yapılmıştır. Mektup, Dışişleri Bakan Yardımcısı H. Freeman Matthews'e hitaben yazılmıştır ve mektubun önemli noktaları şu bilgileri içermektedir (Mektubun tamamı EK 21'de verilmiştir):³⁰

Savunma Bakanlığı, Türkiye'nin önerisini askeri açıdan dikkatle değerlendirdikten sonra, ABD'nin şu anda Türkiye'nin önerisini kabul etmesinin uygun olmayacağı kanaatine varmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin NATO üyeliğine kabulü halen bazı NATO hükümetlerinin onayına tabidir.

³⁰ Secretary's Letters: Lot 56 D 459: "Defense" [Document 674]. (1951, 10 Kasım). The Acting Secretary of Defense (Foster) to the Deputy Under Secretary of State (Matthews) (Volume V 1951, Korea). FRUS

Bu nedenle, Türkiye'nin üyeliğe kabulünü takiben, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü kuvvetlerine katkı olarak Türk Ordusu'nda önerilen artışın teklif edilmesi uygun görülmektedir.

Özetle, NATO prosedürleri çerçevesinde Türk kuvvetlerinin ihtiyaçlarının belirlenmesi veya Orta Doğu bölgesinde daha kritik bir askeri durumun ortaya çıkması beklenmeksizin Savunma Bakanlığı, ABD'nin Türk silahlı kuvvetlerine yapacağı yardımın halen mevcut Türk silahlı kuvvetlerinin desteklenmesiyle sınırlı kalması gerektiği görüşündedir.

8. TÜRKİYE'NİN NATO'YA RESMEN KABUL EDİLMESİ

Kore Savaşı'nın başlaması üzerinden 17 ay geçmiş olmasına karşın Türkiye'nin NATO'ya üye olarak kabul edilmesi ile ilgili tartışmalar devam etmektedir. Bütün bu tartışmaların ve bir türlü Türk Hükümetinin istediği şekilde sonuçlanmayan görüşmelerin ardından 10 Ocak 1952 tarihinde ABD Başkanı Harry Truman "*Yunanistan ve Türkiye'nin Katılımına İlişkin Kuzey Atlantik Antlaşması Protokolünün Senato'ya İletilmesi Özel Mesajı*" konulu yazısında şöyle demektedir:³¹

Amerika Birleşik Devletleri Senatosuna:

Senatonun onay tavsiyesi ve onayını almak amacıyla, 17 Ekim 1951 tarihinde Londra'da imzaya açılan ve Türkiye ile Yunanistan'ın Katılımına İlişkin Kuzey Atlantik Antlaşması Protokolünün onaylı bir kopyasını işbu belge ile gönderiyorum. Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Atlantik Antlaşması'nın diğer tarafları adına imzalanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Dışişleri Bakanı'nın bana sunduğu raporu da Senato'nun bilgisine iletiyorum.

Şu anda Kuzey Atlantik Antlaşması'nın, barışın yapısını inşa etmede özgür dünyanın diğer üyeleriyle çok etkili bir şekilde işbirliği yapan iki ülke olan Yunanistan ve Türkiye'yi de kapsayacak şekilde genişletilmesinin bir gereklilik olduğuna kesin inancım vardır. Antlaşmanın hedeflerinin ilerletilmesine yönelik bir adım. Bu nedenle Senato'nun bu Protokolü erken ve olumlu bir şekilde değerlendirmeyi mümkün bulacağını umuyorum.

ABD Başkanı Truman'ın özel mesajı ile birlikte ABD Senatosu'na ilettiği Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katılmaları için oylama yapılması talebi sonrasında 5 Şubat 1952 tarihinde Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi McGhee ile İngiliz Büyükelçisi arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşmenin önemli noktaları şu şekildedir (Görüşmenin tamamı EK 22'de verilmiştir):³²

³¹ Peters, G., Woolley, J. (1952, 10 Ocak). Harry S. Truman, Senato'ya Özel Mesaj Yunanistan ve Türkiye'nin Online Katılımına İlişkin Kuzey Atlantik Antlaşmasına İlişkin Protokolü. Erişim Linki: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/231623>

³² 780.5/2-552: Telegram [No 59]. (1952, 05 Şubat). The Ambassador in Turkey (McGhee) to the Department of State (Volume IX 1952-1954, Part 1). FRUS

İngiliz Büyükelçisi bana Londra'nın Washington ve Paris'e Türklerin ve Yunanistan'ın Carney'in yönetiminde NATO'ya alınmasını önerdiğini, Türklere aynı zamanda MEC'e katkıda bulunmalarının beklendiğinin söyleneceğini ve NATO'ya girişlerinden hemen sonra komuta kademesinin ilerlemesi amacıyla Londra'da bir toplantı yapılacağını bildirdi.

Arnold bugün bana Genelkurmay Başkanları'nın bu konudaki kararını bildirdi ve sanırım artık sadece NATO Daimi Grubu'nun nihai kararını bekliyor. Ayrıca diğer üç gücün mutabakatından önce Türklerle Orta Doğu Komutanlığı toplantısı konusunu görüşebilmek isteriz.

Türklere, NATO'ya girene kadar resmi bir Orta Doğu Komutanlığı görüşmesi yapılmayacağını ve dört gücün bundan sonra atılacak adımlar konusunda eşitler olarak istişarede bulunacaklarının bildirilmesini tavsiye ediyorum.

Savaşın başlamasından 19 ay sonra ilk defa Türkiye'nin NATO'ya alınması yolunda somut adımlar atıldığı görülmektedir. Öyle ki, bir tarafta ABD Başkanı vasıtasıyla ABD Senatosu'ndan arzu edilen onay çıkarılmaya çalışılırken diğer taraftan İngiliz Büyükelçi vasıtasıyla Türkiye ile Orta Doğu Komutanlığı görüşmelerinin yapılması konuşulmaktadır. ABD Başkanı Truman'ın Senato'ya yapmış olduğu talep sonrasında 7 Şubat 1952 tarihinde 82. Kongre 2. Oturum için toplanan ABD Senatosu konuyu görüşerek ve mevcut senatörlerin üçte ikisinin oluru ile Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girmesini onaylamıştır. Senato onayı akabinde 15 Şubat 1952 tarihinde yürürlüğe girmiştir³³ ve 4 Mart 1952 tarihinde de ABD Başkanı Truman tarafından ilan edilmiştir.

³³ U.S. Department of State. (1952, 15 Şubat). Protocol to the North Atlantic Treaty on the Accession of Greece and Turkey. Erişim Linki: <https://www.state.gov/north-atlantic-treaty-protocol-greece-and-turkey>

9. SONUÇLAR VE TARTIŞMALAR

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa kendi toprakları dışında yer alan bir ülkeye asker gönderme kararı almıştır. Bu kararın arka planında incelenmesi gereken ilk husus, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan uluslararası düzendir. Dünya, doğu ve batı bloğu olarak ikiye ayrılmış, adına iki kutuplu dünya düzeni de denen kutuplaşma gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin batı bloğunda ve Sovyetler Birliği'nin ise doğu bloğunda başı çektiği bu düzende Türkiye Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği'nin baskı, tehdit ve yayılmacı politikaları karşısında güvenlik arayışına girmiştir.

25 Haziran 1950 tarihinde patlak veren Kore Savaşı'ndan iki gün sonra Türkiye'nin de 51 kurucu üyesinden biri olduğu Birleşmiş Milletler toplanma kararı almıştır. BM Genel Sekreteri Trygve Halvdan Lie liderliğinde gerçekleştirilen toplantı neticesinde üye devletlerin Birleşmiş Milletlere her türlü yardımda bulunması talep edilmiştir. Bu çağrıdan iki gün sonra Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler Kurulu'nda üye bir devlet olmasından doğan taahhütleri samimiyetle yerine getirmeye hazır olduğunu bildirmiştir.

15 Temmuz 1950 tarihinde Genel Sekreter Lie tarafından gönderilen telgrafta, Kore Savaşı için kurulan ve ABD komutasında olan Müttefik Komutanlığın acil ve zorunlu olarak askeri yardıma ihtiyacı olduğu belirtilerek bir bakıma Türk hükümetinin asker göndermesi için yönlendirme yapıldığını söyleyebiliriz. Öyle ki, 25 Temmuz 1950 tarihinde Türk Dışişlerinden gönderilen cevapta Birleşmiş Milletler sözleşmesindeki taahhütler ve Güvenlik Konseyi kararlarına atıfla hükümetin talepleri incelediği ve bunun neticesinde de Kore'de görev yapmak üzere 4500 kişilik bir Türk muharip gücünü Birleşmiş Milletler emrine vermeye karar verdiği bildirilmiştir.

Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker gönderme kararının ilk paragrafta bahsedilen stratejik amaçla uyumlu olduğu görülmektedir. Bu karar, Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerini derinleştirme ve kendisini bölgesinde uluslararası bir aktör olarak

tanıtma isteğinin yansımasıdır. Fakat, asker göndermenin NATO üyeliğine doğrudan bir etkisi olmadığı ilerleyen safhalarda yer alan arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.

Uluslararası basın yayın organlarında çıkan haberler Türkiye'nin Sovyet baskısı altında olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır ve bu baskıya rağmen böyle bir karar alınması takdirle karşılanmaktadır. Fakat diğer taraftan alınan kararın hukuki yönü de tartışmalara yol açmıştır. Bu konuda BM Türkiye Daimi Delegesi Selim Sarper'in analizin ve ortaya koyduğu tespitlerin Türk hükümetinin hareketi ile tutarlı olduğunu söyleyebiliriz.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın 05 Ağustos 1950 tarihli ve 190246 sayılı emrine göre oluşturulan birlik güçleri 10 Ağustos 1950 tarihinde eğitimlere başlamıştır. 23 Eylül 1950 tarihine kadar eğitimlerine devam eden Türk Tugayı 25 Eylül 1950 tarihinde ilk katile takip eden günlerde de iki katile daha olmak üzere toplamda üç katile halinde Kore topraklarına doğru yola çıkmıştır. Askerlerin eğitimine gemi yolculuğu sırasında da devam edilmiştir.

Türk Tugayı, 23 gün süren gemi yolculuğu sonrasında Pusan Limanına ulaşmış ve ABD Ordusunun lojistik kumandanlığının yer aldığı Taegu (Taygu) şehrine yerleşmiştir. Burada 20 gün kadar kalan Türk Tugayı ile ilgili Tugay Komutanı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı, muharebe eğitim süresinin yeterli gelmediği ve özellikle gece muharebeleri konusunda birliğin şiddetle eğitime ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Buna göre, Türk Tugayı hem Kore yolculuğu öncesinde Ankara'da hem de Kore topraklarına ulaştıktan sonra Taegu (Taygu) şehrinde yeterince eğitim alamamıştır. Bu durumun Kore Savaşı esnasında Türk Tugayı'nın zayıflatılmasının fazla olmasında etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Kore Savaşı'nın akıbeti, Türk Tugayı'nın çevresinde gelişen olaylar ve bu tugayın muharebelerde gösterdiği başarılarla belirlenmiştir. Türk Tugayı, Kore Savaşı'nın akıbetini dört kez değiştirmiştir. İlk olarak, düşman kuvvetlerinin genel saldırısını durdurarak Kunuri Muharebeleri'nde Amerikan 8. Ordusu'nu imha edilmekten kurtarmış ve Güney Kore Ordusu'nun güvenli bir şekilde geri çekilmesine olanak tanımıştır. Kunuri Muharebeleri akabinde ortaya çıkan bir diğer durum ise tıpkı günümüzde olduğu gibi dezenformasyon ve algı yönetimlerine karşı mücadele etmek olmuştur. Öyle ki, bazı basın yayın organlarının kasıtlı bir biçimde yalan haber ürettikleri görülmüştür.

Kore Savaşı'nın akıbetini değiştiren ikinci muharebe ise Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Kore'den çekilmeyi planladığı bir dönemde gerçekleşmiştir. Türk Tugayı kendisine verilen keşif taarruzu görevini üstün bir başarıyla yerine getirmiştir. Bu başarı, Türk Tugayı'na Amerikan Kongresi kararıyla verilen "Mümtaz Birlik Nişanı"nı kazandırmıştır. Türk Tugayı, Taegyewonni savunma muharebesiyle üçüncü kez sahneye çıkmış ve kendisine verilen savunma emrini sonuna kadar başarıyla yerine getirmiştir. Türk Tugayı'nın Kore Yarımadası'ndaki son muharebesi, savaşı sona erdiren Wegas Muharebeleri olmuştur. Türk Tugayı, bu muharebelerin sonunda ikinci kez "Mümtaz Birlik Nişanı"nı alarak üstün başarısının ödölünü almıştır.

Kuzey Kore ve Çin, Wegas Muharebelerinin sonucunda herhangi bir kazanım elde edemeyeceklerini anlayarak ateşkes görüşmelerine olumlu yanıt vermiştir. Güney Kore ise silah zoruyla barışın sağlanması gerektiğini ve Kore Savaşı'nın ancak bu şekilde kalıcı olarak sonuçlanabileceğini savunarak ateşkes antlaşmalarına isteksizce yaklaşmıştır. Ancak ABD'nin devreye girmesi ve Güney Kore'ye verdiği güvencelerle görüşmeler ilerlemiş ve 27 Temmuz 1953'te Kore Savaşı Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır.

Genç Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin temellerinin sağlam bir şekilde atıldığı ve geleceğinin şekillendirildiği bir dönemdir. Bu süreç, Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki yoğun çabalarla işlenmiş ve ülkenin uluslararası alanda barış ve güvenliğini savunma çabalarıyla da dikkat çekmiştir. Atatürk'ün "*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*" vizyonu, Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya genelinde barışçıl bir rol üstlendiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda, ülke çeşitli barış antlaşmalarına imza atarak hem kendi güvenliğini sağlamış hem de diğer ülkelerle iş birliğine olanak tanımıştır. 1934 yılında Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya ile imzalanan Balkan Paktı, bölgede güvenlik ve iş birliği anlamında önemli bir adımdır. Benzer şekilde, 1937'de İran, Irak ve Afganistan ile imzalanan Sadabad Paktı da Orta Doğu'da benzer bir ereve de güvenlik ve iş birliği sağlamıştır.

Ancak, Avrupa'da yaşanan işgal ve istila süreçleri Türkiye için endişe verici olmuştur. Özellikle Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikaları, Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmiştir. Bu durum karşısında Türkiye, Batılı Müttefik Güçler saflarına katılmayı düşünmüş ancak Almanya'nın engellemeleriyle karşılaşmıştır. Bununla birlikte, Türkiye ve İngiltere arasında başlayan müzakereler sonucunda

Türkiye, 1939'da Barış Cephesi'ne katılmıştır. Bu deklarasyon, Türkiye'nin ulusal güvenlik açısından İngiltere ile bir ittifak kurduğunu ve her iki ülkenin birbirine saldırı durumunda destek vereceğini açıklamıştır. Fransa'nın da bu ittifaka dahil olması talebi, Hatay sorunu nedeniyle Türkiye tarafından reddedilmiştir. Bu sorunun çözüme kavuşmaması, Türkiye'nin Fransa ile üçlü bir antlaşma imzalamasını engellemiştir. Ancak, Fransa'nın Hatay sorunu üzerinden Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmeye çalışmasıyla Türkiye'nin Batı ile ittifakı pekiştirilmiştir. Mihver Devletlerin tehdit oluşturmasıyla birlikte, Türkiye'nin uluslararası ilişkileri önemli bir dönemeç almış ve ülke, güvenliğini sağlamak ve barışı korumak için Batılı güçlerle iş birliği yapma yolunda önemli adımlar atmıştır.

1949 yılında kurulan NATO, ilk planda sınırlı sayıda ülke ile sınırlı bir alanda savunma ve yardımlaşma maksadıyla hareket etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de NATO'nun kuruluş aşamasında ilk andan itibaren bu organizasyon içinde yer almak istemiştir. Fakat Türkiye'nin talep, ısrar ve itirazına rağmen pakt Doğu Akdeniz ülkelerini dışarıda bırakmış ve Türkiye'nin müteakip talepleri, ABD tarafından NATO'nun örgütsel aşamalarının tamamlanmasını beklemek istediği gerekçesiyle reddedilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, 1950 yılında patlak veren Kore Savaşı akabinde ise bu savaşın tıpkı günümüzde Ukrayna - Rusya Savaşı'nda olduğu gibi bir 3. Dünya Savaşı'na dönüşmesinden gelen çekincelerle hareket ederek tekrardan NATO üyeliği için talep ve ısrarda bulunmuştur. Bu noktada, büyükelçiliklerin hem Kore Savaşı hem de NATO üyeliği görüşmelerinde çok aktif rol oynadığı arşiv belgelerinden elde edilen verilerle anlaşılmaktadır. Özellikle de Washington Büyükelçiliği'nin bir koordinasyon üssü olarak kullanıldığını söyleyebiliriz.

BM Genel Sekreteri Lie'nin çağrısına cevap vermek maksadıyla Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü ile ABD Türkiye Büyükelçisi George Wadsworth görüşmüşlerdir ve bu görüşmeyi arşiv belgelerinde aktaran Wadsworth'un şu ifadeleri Türkiye'nin Kore Savaşı'na asker gönderme kararının nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır:

İlk tepkim, kara kuvvetlerinin derhal gönderilmesini teşvik etmem gerektiği idi; ancak General McBride'la istişarede bulunuluncaya kadar genel takdir ifadeleri dışında bu şekilde yanıt vermekten kaçındım. General McBride ve Senatör Harry P. Cain ile görüştüğümde sonra Türk Hükümeti'nin

BM politikalarına desteğini en iyi şekilde tam teçhizatlı bir alayın muharebeye derhal gönderilmesiyle gösterebileceği yönünde Türk Hükümetine yanıt vermeye karar verdim.

Diğer taraftan Türk - ABD iş birliğinin temel hedeflerinin ele alındığı ve Dışişleri Bakanı Köprülü ile Başbakan Menderes'in katıldığı bir görüşmede ise asker gönderme kararının NATO'ya üyelik için bir kapı aralayacağı algısının gerçeği yansıtmadığı ifade edilmiştir. Görüşmeyi aktaran Büyükelçi Wadsworth şu ifadelere yer vermiştir:

Bu iki görüşmede son talimatlar ve Senatör Cain'in açıklamaları doğrultusunda Türk Hükümeti tarafından yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebileceği endişesi doğmuştur. Yani Bakanlığın Kore'ye yardım teklifinin, Türkiye'nin Atlantik Paketi'ne dahil olması ve ekonomik yardımın artmasıyla sonuçlanabileceğine inanmasına yol açacağı yönündeki endişesi üzerine, Bakanlık bu açıklamaların Türk politikasının oluşturulmasında hiçbir rol oynamadığını temin etmiştir. Bu teminat, Senatör Cain gelmeden önce Dışişleri Bakanı tarafından Cumhurbaşkanı ve Başbakan ile istişarede bulunularak verilmiştir.

Bu bilgilerle birlikte Türkiye'nin ısrarı devam ederken diğer taraftan da NATO üyesi ülkeler içerisinde Türkiye ve Yunanistan için güvenlik sorunlarının ele alındığı toplantılar da gerçekleştiriliyordu. Bunlardan biri, ABD ile İngiltere arasında gerçekleştirilen gayri resmi görüşmelere ilişkin bilgileri içeren 19 Eylül 1950 tarihli görüşmedir. Bu görüşmenin bilgi notunda Türkiye için güvenlik sorunlarının ele alındığı kısımda özetle şu ifadelere yer vermiştir:

ABD Hükümeti'nin Türkleri Atlantik Paketi'nin bir üyesi olarak görmek istediğini, ancak mevcut durumun büyüklüğünü değerlendirene ve Türklere gerçekten yardımcı olacak bir güç sağlayabilmemiz için askeri güç yeterince artana kadar onları tam üyeliğe kabul etmeye hazır olmadıklarını söyledi.

Hükümetinin başlangıçta Türklerin tam üye olarak kabul edilmesi halinde, dolabın aslında ne kadar boş olduğunu görecekerinden korktuğunu belirtti. Ancak, eğer sadece Akdeniz'deki planlamayla ilgileniyorlarsa, o zaman güç eksikliğimizin tümüyle ortaya çıkması gerekmeyecektir.

Bakanlıklar ve Büyükelçilikler arasında gerçekleşen bir dizi görüşme trafiği ile birlikte 26 Şubat 1951 tarihinde ABD hükümeti tarafında geniş katılımlı bir analiz toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıda Türkiye'nin batı yanlısı hizalanmasının güvenilirliği, Türkiye'nin hizalanmasında değişim olasılıkları, Türkiye'nin konumunun güçlü ve zayıf yönleri, Türkiye'nin stratejik önemi ve savaş durumunda

Türkiye'nin muhtemel hareket planı derinlemesine analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda da Türkiye'nin NATO'ya tam üyeliği konusunda olumlu adımlar atılmaya başlanmıştır.

27 Nisan 1951 tarihinde ABD Türkiye Büyükelçisi Erkin tarafından talep edilen görüşmede ABD'den güvenlik taahhüdü ve mali yardım konuları görüşülmüştür. Türkiye'nin ABD'den güvenlik taahhüdü başlığı altında şu ifadelere yer verilmiştir:

Sovyet tehdidi ve özgür dünyanın bu tehlide karşı göstermesi gereken çabalar konusunda 1947'ye kıyasla çok daha büyük bir farkındalığa sahibiz. ABD olarak Türkiye'yi 1947'de olduğundan çok daha farklı bir konumda görüyoruz. Türk Hükümeti'nin Kore'ye asker gönderme kararı ve oradaki iyi performansı, ABD'de Türkiye'ye yönelik olumlu havayı büyük ölçüde arttırmıştır. Bu gibi gelişmeler, Kongre'yi ve Amerikan halkını, alınması arzu edilebilecek yeni politika önlemlerine hazırlamak açısından çok yararlıdır.

Bu ifadeye ek olarak, Türkiye'ye güvenlik taahhüdü vermenin çok yönlü bir karar olduğu ve Türkiye ayağı için ayrıca yeni bir politika kararının ülke içinde kabul görmesine ilişkin endişelerin olduğu belirtilmiştir. Bu görüşmeden sonra gerçekleşen diğer görüşmelerde de Türkiye'nin NATO'ya tam üyeliği için olumlu bir ilerleyiş gerçekleşmiş ve ABD'nin diğer üye ülkeleri etkisi altına alarak ikna etmesi sonrasında 15 Şubat 1952 tarihinde tam üyelik yürürlüğe girmiştir.

Sonuç olarak, Kore Savaşı'nın NATO üyeliği üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını değil, belirleyici bir etkisi olmadığını savunmak daha tutarlı ve gerçekçi bir argüman olacaktır. Tezde, Türkiye'nin NATO üyeliğinin yalnızca Kore Savaşı'na katılımına bağlı olmayıp daha geniş stratejik ve politik faktörlerle şekillendiği argümanı detaylandırılmıştır. Bu argüman şu şekilde ele alınmaktadır:

- **Stratejik ve Politik Faktörler:** Türkiye'nin stratejik konumu, Batı'nın Sovyetler Birliği'ne karşı oluşturduğu güvenlik stratejisinde önemli bir yer tutmuştur. Türkiye, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'ya olan yakınlığı nedeniyle Sovyetler Birliği'ne karşı doğal bir tampon bölge olarak görülmüştür
- **Diplomatik Çabalar:** Türkiye'nin NATO'ya üyelik süreci, uzun vadeli diplomatik çabalar ve politik uyum süreçlerinin bir sonucudur. Türkiye, NATO'nun kuruluşundan itibaren ittifaka katılma isteğini açıkça belirtmiş ve bu doğrultuda yoğun diplomatik temaslarda bulunmuştur

- **Batı ile İlişkiler:** Türkiye'nin Batı ile olan diplomatik ilişkilerini güçlendirme çabaları, NATO üyeliği sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'nin Kore Savaşı'na katılımı, ABD'nin Türkiye'ye yönelik olumlu havasını artırmış ve bu durum, Kongre ve Amerikan halkını yeni politika önlemlerine hazırlamada etkili olmuştur
- **Güvenlik Politikaları:** ABD'nin Türkiye'yi NATO'ya kabul etmesinde temel belirleyiciler, Türkiye'nin stratejik konumu ve Batı'nın Sovyetler Birliği'ne karşı güvenlik politikalarıyla uyum sağlayabilme durumu olmuştur. Türkiye'nin NATO'ya kabulü, Sovyetler Birliği'ne karşı bir güvenlik stratejisi olarak değerlendirilmiştir
- **Arşiv Belgeleri:** Arşiv belgeleri üzerinden yapılan değerlendirmeler, Kore Savaşı'ndaki askeri katkının NATO üyeliğinde belirleyici bir faktör olmadığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin NATO'ya üyeliği esas olarak stratejik ve diplomatik faktörlerle şekillenmiştir
- **Destekleyici Faktör:** Kore Savaşı'na katılım, Türkiye'nin NATO üyeliği sürecinde belirleyici olmaktan ziyade destekleyici bir faktör olarak kalmıştır. Türkiye'nin Kore Savaşı'ndaki performansı, Batı'nın gözünde Türkiye'nin güvenilir bir müttefik olarak algılanmasına katkıda bulunmuştur, ancak bu katkı belirleyici olmaktan ziyade destekleyici nitelikte olmuştur
- **Uzun Vadeli Süreç:** Türkiye'nin NATO'ya üyeliği, Kore Savaşı'na katılımından çok daha önce başlamış olan uzun vadeli diplomatik çabalar ve politik uyum süreçlerinin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir

Bu değerlendirmeler ışığında, Türkiye'nin NATO üyeliği, yalnızca Kore Savaşı'na katılımına dayandırılmaz; daha geniş stratejik ve politik faktörlerin rol oynadığı kompleks bir süreç olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKLAR

Dışışleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi

Kutu 44853, Gömlek 216583, Sıra 120

Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 50

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 95

Kutu 44761, Gömlek 215282, Sıra 7

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 91

Kutu 44853, Gömlek 216583, Sıra 90

Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 45

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 85

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 99

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 76

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 72

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 70

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 68

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 66

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 64

Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 81

Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 31

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 61

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 58

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 57

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 31

Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 34
Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 32
Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 30
Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 21
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 5
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 2
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 25
Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 23
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 12
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 11
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 8
Kutu 44779, Gömlek 215606, Sıra 68
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 65
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 64
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 62
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 61
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 60
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 59
Kutu 44874, Gömlek 216232, Sıra 136
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 57
Kutu 44864, Gömlek 216666, Sıra 54
Kutu 44864, Gömlek 216665, Sıra 86
Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 104
Kutu 44874, Gömlek 216231, Sıra 102
Kutu 44864, Gömlek 216665, Sıra 66
Kutu 44864, Gömlek 216665, Sıra 56

Kutu 44864, Gömlek 216665, Sıra 27

Kutu 44864, Gömlek 216664, Sıra 36

Kutu 44864, Gömlek 216664, Sıra 31

Kutu 44864, Gömlek 216664, Sıra 12

Kutu 44853, Gömlek 216582, Sıra 28

Kutu 32048, Gömlek 126113, Sıra 5

Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi

Kutu 1, Gömlek 0, Sıra 94

Kutu 1, Gömlek 0, Sıra 22

Kutu 1, Gömlek 0, Sıra 10

Kutu 2, Gömlek 0, Sıra 20

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Kutu 235, Gömlek 582, Sıra 16

FRUS (Foreign Relations of the United States)

Document 62. (1950). (Volume VII 1950, Korea)

Document 715. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 718. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 722. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 723. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 725. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 730. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 731. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 732. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 735. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 737. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 738. (1950). (Volume V 1950, Korea)

Document 637. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 641. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 642. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 643. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 656. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 659. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 660. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 665. (1951). (Volume V 1951, Korea)
Document 674. (1951). (Volume V 1951, Korea)
No 59. (1952). (Volume IX 1952-1954, Part 1, Korea)

TBMM Zabıt Ceridi

Saraçoğlu, Ş. (1939). Müzakere Edilen Maddeler. Cilt 6. TBMM Zabıt Ceridi

Kitaplar

Denizli, A. (2010). Kore Savaşı'ndaki Kunuri Kahramanları. Turhan Kitabevi

Dora, C. (1963). Kore Savaşında Türkler. İsmail Akgün Matbaası

Herbert, A. (1973). Soldier. Dell Books

Marshall, S.L.A. (1953). The River and Gauntlet. William Morrow & Company

Sayılan, N.D. (1996). Kore Harbinde Türklerle. Milli Eğitim Basımevi

Seçer, T. (2008). Kore Savaşı'nın Bilinmeyenleri. Toplumsal Dönüşüm Yayınları

Yazıcı, T. (1963). Kore Birinci Türk Tugayında Hatıralarım. Ülkü Basımevi

Çevrimiçi Yayınlar

Erdoğan, M. (2023). Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı (23 Ağustos 1939). Atatürk Ansiklopedisi

Güngör, L. (2023). Türk - Rus Ortak Deklarasyonu (24 Mart 1941). Atatürk Ansiklopedisi

Özalper, M. (2023). 1941 Türk-Bulgar Saldırmazlık ve Dostluk Deklarasyonu (17 Şubat 1941). Atatürk Ansiklopedisi

Peters, G., Woolley, J. (1952). Harry S. Truman, Senato'ya Özel Mesaj Yunanistan ve Türkiye'nin Online Katılımına İlişkin Kuzey Atlantik Antlaşmasına İlişkin Protokolü. Amerikan Başkanlık Projesi

U.S. Department of State. (1952). Protocol to the North Atlantic Treaty on the Accession of Greece and Turkey.

Gazeteler

Akşam Gazetesi. (1939, 20 Ekim)

Akşam Gazetesi. (1941, 19 Haziran)

Anadolu Gazetesi. (1939, 20 Ekim)

Anadolu Gazetesi. (1941, 18 Şubat)

Anadolu Gazetesi. (1941, 25 Mart)

Anadolu Gazetesi. (1941, 19 Haziran)

Cumhuriyet Gazetesi (1939, 20 Ekim)

Cumhuriyet Gazetesi. (1941, 18 Şubat)

Cumhuriyet Gazetesi. (1941, 25 Mart)

Cumhuriyet Gazetesi. (1941, 19 Haziran)

İkdam Gazetesi. (1941, 19 Haziran)

Schenectady Gazetesi. (1973, 26 Şubat)

Son Telgraf Gazetesi. (1939, 20 Ekim)

Son Telgraf Gazetesi. (1941, 18 Şubat)

Son Telgraf Gazetesi. (1941, 25 Mart)

Son Telgraf Gazetesi. (1941, 19 Haziran)

Vakit Gazetesi. (1939, 20 Ekim)

Dergiler

Soysal, İ. (1982). 1939 Türk-İngiliz-Fransız İttifakı. Cilt 46. Belleten

Yamaç, M. (2019). Fransız Arşiv Belgelerinde 23 Haziran 1939 Tarihli Türk - Fransız Antlaşması. Sayı 99. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

EKLER

Ek 1: Yök Ulusal Tez Merkezi "Kore Savaşı" Çalışmalarını Gösterir

Tablo

KONULAR	YILLAR			
	1990 - 1999	2000 - 2009	2010 - 2019	2020 - 2024
Tarih	-	10	9	9
Sahne ve Görüntü Sanatları	-	1	-	2
Uluslararası İlişkiler	2	-	1	1
Din	-	-	-	1
Siyasal Bilimler	-	-	-	1
Gazetecilik	-	3	3	-
Radio ve Televizyon	-	-	1	-
Eğitim ve Öğretim	-	-	1	-
Doğu Dilleri ve Edebiyatı	-	-	2	-
Halkla İlişkiler	-	-	1	-
Türk İnkılap Tarihi	-	1	-	-
Antropoloji	-	1	-	-
Türk Dili ve Edebiyatı	1	-	-	-
TOPLAM	3	16	18	14

Ek 2: Kore Savaşı Zayıatlarını Gösterir Tablo (Arşiv Belgelerine Dayalı)

TARİH SIRALI ARŞİV BELGELERİ			BİRLİK KUVVETİ						ŞEHİT			KAYIP			YARALI			ESİR			TOPLAM ZAYIAT
TARİH	DAYALI OLDUĞU EVRAĞIN NUMARASI	ÖZEL SAYI	SUBAY	ASTSUBAY (GEDİKLİ)	ER	TOPLAM	SUBAY	ASTSUBAY (GEDİKLİ)	ER	SUBAY	ASTSUBAY (GEDİKLİ)	ER	SUBAY	ASTSUBAY (GEDİKLİ)	ER	SUBAY	ASTSUBAY (GEDİKLİ)	ER	TOPLAM		
11.05.1951	Daını D.Ş.T. 77	50	-	-	-	-	26	18	364	3	3	301	29	25	844	-	-	-	1613		
23.06.1951	Daını D.Ş.T. 101	71	-	-	-	7562	31	18	392	4	2	285	39	37	1035	-	-	-	1843		
30.07.1951	MSB.27.07.1951	91	-	-	-	6699	30	18	864	4	2	560	43	38	2175	-	-	-	3734		
06.09.1951	MSB.27.08.1951	110	-	-	-	6086	30	18	420	4	2	276	45	37	1088	-	-	-	1920		
15.01.1952	MSB.08.12.1951	14	-	-	-	-	27	18	411	5	1	164	54	46	1252	6	3	225	2212		
14.04.1952	Delegelik 10	12	-	-	-	-	30	18	429	4	1	162	61	51	1352	6	3	225	2342		
25.08.1952	Daını D.Ş.T. 57	55	-	-	-	-	31	18	467	4	1	162	66	55	1522	6	3	225	2560		
29.09.1952	MSB.741-184	65	-	-	-	-	31	18	468	4	1	162	66	55	1525	6	3	225	2564		
18.10.1952	MSB.901	77	-	-	-	-	31	18	469	4	1	162	67	55	1528	6	3	225	2569		
07.11.1952	MSB.958	91	-	-	-	-	31	18	469	4	1	162	67	55	1545	6	3	225	2586		
19.11.1952	MSB.999	101	270	322	4484	5076	31	18	469	4	1	162	67	56	1555	6	3	225	2597		
18.12.1952	MSB.1071	128	270	322	4484	5076	30	18	472	5	1	162	67	57	1572	6	3	225	2618		
27.12.1952	MSB.1136	130	268	321	4479	5068	31	19	476	5	1	162	67	57	1588	6	3	225	2640		
31.01.1953	MSV.86	7	267	321	4474	5062	32	21	482	4	1	162	68	58	1616	6	3	225	2678		
12.02.1953	MSV.1221	15	267	319	4468	5054	32	21	483	4	1	162	68	58	1618	6	3	225	2681		
27.02.1953	MSV.173	24	266	317	4435	5018	32	21	483	4	1	162	68	58	1630	6	3	225	2693		
20.03.1953	MSV.256	29	268	317	4435	5020	32	21	483	4	1	162	68	58	1634	6	3	225	2697		
20.04.1953	MSV.349	35	268	317	4435	5020	32	21	483	4	1	162	68	59	1641	6	3	225	2705		
30.04.1953	MSV.400	36	268	317	4435	5020	32	21	483	4	1	162	68	59	1643	6	3	218	2700		
29.06.1953	MSV.614	48	266	312	4251	4829	34	25	647	4	1	163	81	66	1964	6	3	210	3204		
15.07.1953	MSV.687	51	266	312	4826	5404	34	25	653	4	1	164	81	66	1996	6	3	210	3243		
08.08.1953	MSV.790	60	266	312	4241	4819	35	26	656	4	1	162	81	66	1999	6	3	210	3249		
17.10.1953	MSV.1064	91	282	317	4558	5457	35	26	649	4	1	161	82	66	2002	-	-	1	3027		
25.11.1953	MSV.1221	114	281	315	4850	5446	35	26	650	4	1	161	82	67	2010	-	-	-	3036		
04.01.1954	MSV.1372	3	281	315	4832	5482	35	26	655	4	1	161	82	70	2106	-	-	-	3140		

Ek 3: Ankara Antlaşması (19 Ekim 1939)

Madde 1:

Türkiye'ye karşı bir Avrupa Devletince girişilecek bir saldırı sonucunda, Türkiye bu devletle savaş durumuna girdiğinde, Fransa ve Birleşik Krallık, edimsel olarak, Türkiye ile işbirliği yapacaklar ve ona ellerinden gelen tüm yardım ve desteği göstereceklerdir.

Madde 2:

I. Bir Avrupa devletince girişilip Akdeniz bölgesinde Fransa ve Birleşik Krallığın karışacakları bir savaşa sürükleyen bir saldırı durumunda, Türkiye, edimsel olarak, Fransa ve Birleşik Krallık ile işbirliği yapacak ve onlara elinden gelen tüm yardım ve desteği gösterecektir.

II. Bir Avrupa devletince girişilip Akdeniz bölgesinde Türkiye'nin karışacağı bir savaşa sürükleyen bir saldırı eylemi durumunda, Fransa ve Birleşik Krallık, edimsel olarak, Türkiye ile işbirliğinde bulunacaklar ve ona ellerinden gelen tüm yardım ve desteği göstereceklerdir.

Madde 3:

Fransa ve Birleşik Krallık tarafından, 13 Nisan 1939 günlü demeçlerle Yunanistan ve Romanya'ya verilen güvenceler (garanties) yürürlükte kaldığı sürece, bu iki güvenceden biri ya da öteki nedeniyle Fransa ve Birleşik Krallık savaşa girdikleri durumda, Türkiye, edimli olarak, Fransa ve Birleşik Krallık ile işbirliği yapacak ve onlara elinden gelen tüm yardım ve desteği gösterecektir.

Madde 4:

Fransa ve Birleşik Krallık, birine ya da ötekine karşı, 2. ve 3. maddeler hükümlerinin uygulanması gerekmeksizin, bir Avrupa devletince yapılan bir saldırı sonucunda, bu devletle savaşa girilirse, Bağlı Yüksek Taraflar hemen danışmalarda bulunacaktır. Ancak, şurası da kararlaştırılmıştır ki, Türkiye böyle bir durumda Fransa ve Birleşik Krallık karşısında, hiç değilse, anlayışlı (bienveillant) bir tarafsızlık güdecektir.

Madde 5:

Yukarıdaki 3 maddenin hükümlerine zarar verilmeksizin:

I. Gerek bir Avrupa devletince, Bağıtlı Yüksek Taraflardan biri hükümetinin, saldırıya karşı, kendi onamı ile, bağımsızlık ve tarafsızlığını korumaya yardımı yükümlendiği bir başka Avrupa devletine karşı girişilen bir saldırı durumunda,

II. Gerek bir Avrupa devletince girişilip öteki bir Avrupa devletine karşı yöneltilmiş olmakla birlikte, Bağıtlı Yüksek Taraflardan biri hükümetinin görüşüne göre kendi güvenliği için bir tehdit sayılan bir saldırı durumunda, Bağıtlı Yüksek Taraflar etkin görülecek her ortak eyleme girişmek üzere hemen danışmalarda bulunacaklardır.

Madde 6:

Bu antlaşma hiçbir devlete karşı yöneltilmiş değildir. Onun amacı, saldırıya karşı koymak için, Türkiye'ye Fransa'ya ve Birleşik Krallığa, gerektiğinde, karşılıklı bir yardım ve destek sağlamaktır.

Madde 7:

Bu antlaşmanın hükümleri Türkiye ile öbür iki Bağıtlı Yüksek Taraftan her biri arasında iki taraflı yükümlülük olarak da geçerlidir.

Madde 8:

Bağıtlı Yüksek Taraflar bu antlaşmanın uygulanması sonucu olarak savaşa girişmiş bulunurlarsa, silah bırakışımı ya da barış için birlikte karar vereceklerdir.

Madde 9:

Bu antlaşma onaylanacak ve onay belgeleri olanaklı en kısa sürede ve eşzamanda Ankara'da sunulacaktır. Antlaşma bu sunuş günü yürürlüğe girecektir.

Bu antlaşma 15 yıllık bir süre için bağitlanmıştır. Bağıtlı Yüksek Taraflardan hiç biri antlaşmaya son vermek isteğinde olduğunu, bu sürenin bitiminden 6 ay önce öbür iki tarafa bildirmezse, antlaşma 5 yıllık yeni bir süre için kendiliğinden uzamış olacak ve böylece gidecektir.

Aşağıda imzaları bulunan yetkili temsilciler işbu antlaşmayı, onun hükümlerini kabul ederek, imza etmişler ve mühürlemişlerdir.

Ankara'da, 19 Ekim 1939 günü, üç örnek olarak yapılmıştır.

R. Massigli

H. M. Knatchbull-Hugessen

Dr. Refik Saydam

Ek 4: Fuat Köprülü ile George Wadsworth Görüşmesi (22 Temmuz 1950)

22 Temmuz'da Türk Dışışleri Bakanlığı Genel Sekreter Faik Zihni Akdur'u aramamı talep etti. Aynı akşam Dışışleri Bakanı Köprülü bana Lie'nin 50 BM üyesi ülkeye Kuzey Kore saldırganlığına direnmek için etkili yardım (kara kuvvetleri dahil) sunmayı düşünmeleri yönünde çağrıda bulunan genelgesine Türkiye'nin vereceği bir yanıt olacağını söyledi. Dışışleri Bakanı, Türk Hükümetinin cevabının "BM'ye ve Türk - ABD işbirliğine olan bağlılığını pratik eylemlerle ortaya koyan samimi arzusuna tanıklık etmesini" istediğini açıkladı. "Cevabımızın ABD politikasına ve kamuoyuna uygun olmasını özellikle diliyoruz" dedi.

İlk tepkim, kara kuvvetlerinin derhal gönderilmesini teşvik etmem gerektiği idi; ancak General McBride'la istişarede bulunuluncaya kadar genel takdir ifadeleri dışında bu şekilde yanıt vermekten kaçındım. General McBride ve Senatör Harry P. Cain ile görüştüktan sonra Türk Hükümeti'nin BM politikalarına desteğini en iyi şekilde tam teçhizatlı bir alayın muharebeye derhal gönderilmesiyle gösterebileceği yönünde Türk Hükümetine yanıt vermeye karar verdim.

General McBride, böyle bir alayın bir ay içinde bir Türk limanından yola çıkmak üzere toplanabileceğine inanıyor yani 4.000 ile 4.500 arasında subay ve savaş gücünün yaklaşık yüzde 10 üzerinde askerden oluşan tamamen bağımsız bir savaş birimi olacaktı. Ayrıca McBride, eğer böyle bir birlik gönderilirse bu birliğe TUSAG'da (The United States Army Group in Turkey) görev yapmış iki veya daha fazla ABD askeri (irtibat görevlisi) personelinin eşlik etmesini veya Kore'ye katılmasını tavsiye etti.

Bu sabah bu "tamamen kişisel öneriyi" Genel Sekreter Akdur'a sundum. Kendisi de bunu sıcak bir şekilde karşıladı. Dışışleri Bakanı Köprülü'nün deyimiyle, BM ve Türk - ABD işbirliğine olan bağlılığını en iyi şekilde böyle bir eylemle gösterebileceği ve aynı zamanda kendi çıkarlarına da en iyi şekilde hizmet edebileceği konusunda hemfikir olduk. Ülkesinin İkinci Dünya Savaşı sonrası en önemli kararının eşiğinde olduğunu hissettiğine ya da şunu eklerken tamamen samimi olduğuna hiç şüphem yoktu: "Bu kararın Kabine tarafından derhal alınacağına, siyasi ve askeri alanda işbirliğimizi daha da etkili hale getireceğine inanıyorum."

Bu öğleden sonra Ben, Senatör Cain ve General McBride, Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve Türk Kara Kuvvetleri Komutanı ile önceden bir konferans ayarladık. Dışışleri Bakanı da aramıza katıldı. Tartışma doğal olarak yukarıdaki konuya geldi. Dışışleri Bakanı, "Şahsen ben tüm kalbimle kara kuvvetlerinin bir an önce gönderilmesinden yanayım ve önerinizi mümkünse yarın ilk fırsatta Bakanlar Kurulu'na sunacağım" dedi. Savunma Bakanı, "Meslektaşımın görüşünü paylaşıyorum" dedi. Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut açıkça tamamen olumlu bir tutuma sahipti ve Tümgeneral Yusuf Adil Egeli kendisine gayri resmi bir not yazdı; "Bu fırsatı değerlendiremezsek, Türk tarihindeki en büyük suç olur".

Bu akşam Senatör Cain onuruna verilen yemekte Dışışleri Bakanı bana, yarın bayram tatilinden Ankara'ya dönecekleri için öğleden sonra Bakanlar Kurulu toplantısını ayarlamak üzere Cumhurbaşkanı Bayar, Başbakan ve diğer üç bakana telefon ettiğini söyledi. O zaman olumlu bir karar alınabileceğine içtenlikle umut ettiğini ve inandığını söyledi. Eğer öyleyse, derhal Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Lie'ye telgraf çekecek ve Türkiye Büyükelçiliği Washington'a bakanlığı bilgilendirmesi talimatını verecekti.

Ek 5: Köprülü, Menderes ve Wadsworth Görüşmesi (29-30 Temmuz 1950)

Bu iki görüşmede son talimatlar ve Senatör Cain'in açıklamaları doğrultusunda Türk Hükümeti tarafından yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebileceği endişesi doğmuştur. Yani Bakanlığın Kore'ye yardım teklifinin, Türkiye'nin Atlantik Paktı'na dahil olması ve ekonomik yardımın artmasıyla sonuçlanabileceğine inanmasına yol açacağı yönündeki endişesi üzerine, Bakanlık bu açıklamaların Türk politikasının oluşturulmasında hiçbir rol oynamadığını temin etmiştir. Bu teminat, Senatör Cain gelmeden önce Dışişleri Bakanı tarafından Cumhurbaşkanı ve Başbakan ile istişarede bulunularak verilmiştir.

Senatör Cain, Ankara'dan ayrılmadan hemen önce Türk basın bürosunun resmi isteği üzerine düzenlediği basın toplantısında, bir birey olarak kendi partisinde bile azınlık görüşlerini temsil eden bir Senatör olarak konuştuğunu ve hiçbir şekilde ABD Hükümeti'nin resmi politikasının sözcüsü olarak konuşmadığını vurgulamıştır.

Bunun üzerine Başbakan Menderes, “Bizim personelimizin ve sizin subaylarınızın savunma planlamasına öncelik verilmesi yönünde özel talimat verdim; ancak planlama yalnızca bir tarafa bağlı olmamalıdır. Elbette savaş durumunda Türkiye'nin ortak savunması için ne planladığınızı ne yapmaya hazır olduğunuzu bilmek istiyoruz. Bu, doğal olarak, siyasi görüşlerimiz arasında ve her şeyden önce Türkiye'nin Atlantik Paktı'na katılma konusundaki hayati çıkarları konusunda koordinasyon ihtiyacını doğuruyor. İşbirliğimiz askeri ve ekonomik alanlarda olduğu kadar siyasi alanda da yakın olmalıdır” dedi.

Ek 6: Köprülü, Menderes ve Wadsworth Görüşmesi (21 Ağustos 1950)

Toplantı planlandığı gibi yapıldı. Toplantının önemine işaret etmek için Başbakan Menderes de bize katıldı. Dışişleri Bakanı Köprülü, ilk olarak 5 Ağustos'ta Robert Schuman ve Ernest Bevin ile ayrı ayrı yaptığı görüşmeden bahsetti; Schuman gönülden destek sözü verdi, Bevin ise kararsızdı. Son görüşme 7 Ağustos'ta Hugh Dalton tarafından daha umut verici bir atmosferde gerçekleştirilmiş ve Dalton, İngiliz Hükümetine hiçbir şekilde taahhütte bulunmamakla birlikte, Washington'a danışıldığı konusunda güvence vermiştir. Bu nedenle Dışişleri Bakanı Köprülü, neredeyse iki hafta sonra basit bir teşekkürden öteye gitmeyen mesajının kendisini biraz endişelendirdiğini söyledi; konu o kadar önemliydi ki, kendisi ve Başbakan Menderes Türk pozisyonunu yeniden özetlemek istediler. Aşağıdaki beş paragraf bu konudaki açıklamaları özetlemektedir.

(a) Avrupa'nın savunmasında doğal bir ortak ve askeri açıdan güçlü bir unsur olan Türkiye, uzun zamandır bu savunmaya resmi olarak dahil edilmesi ve katkıda bulunmasına izin verilmesi gerektiğini düşünüyordu. Kore'deki gelişmelerin yol açtığı son dünya krizine kadar Türkiye, NATO'nun örgütsel aşamasının tamamlanmasını beklerken olumlu adımlar atmak için uygun bir zaman olmadığı görüşünü kabul etmişti. Şimdi ise yeni bir aciliyet ortaya çıkmıştır.

(b) Türkiye'nin yaklaşımı esasen gerçekçiydi; Avrupa savunmasının bütünleştirilmesi için daha yapılması gereken çok şey olduğunun farkındaydı; Türkiye'nin Rusya tarafından saldırıya uğraması halinde Avrupa'dan gelebilecek yardıma ilişkin mevcut kısıtlamaları anlayışla karşılamıştır. Türkiye, yeni yükümlülükler üstleneceğinin ve ortak havuza, oradan çekmeyi bekleyebileceğinden daha fazla ve daha kolay hazır askeri güç getireceğinin de farkındaydı, ancak bunu hayati önem taşıyan acil ortak çıkarlar için yapmayı ciddiyetle arzuluyordu.

(c) Türkiye, bu çıkarların korunmasına yönelik olarak moral ve siyasi alanlarda da maddi katkıda bulunmayı arzulamıştır. Avrupa kendini güçlenmiş hissetmez mi? Yakın Doğu'daki etkisi sarsılan moralleri güçlendirecekti; Türk Hükümeti Arap ülkelerinde olumlu bir rol oynama arzusunu zaten dile getirmişti; pakta kabul edilirse Libya'daki Müttefik pozisyonunu daha etkili bir şekilde destekleyebilir, İngiliz - Mısır anlaşmasını kolaylaştırabilir, İran ve Yunanistan ile özel görüşmelerini sürdürebilirdi.

(d) Türkiye'de, NATO'ya kabulün ahlaki etkisi, daha fazla hazırlık çabası için teşvik edici olacaktır; oysa daha fazla ertelemenin kamu morali üzerindeki etkisi sadece moral bozucu değil, en iyi ihtimalle bir aldatmaca olarak kabul edilecektir.

(e) Türkiye'nin bugünkü politikası açık, net, dürüst ve gerçekçidir; ihtiyatı elden bırakmamak için değil, uluslararası barışa daha etkin bir şekilde katkıda bulunabilmek için kabul istemektedir. Öncelikle kendi silahlı kuvvetlerine güvenmekte ve bunları JAMMAT ile daha etkin işbirliği yaparak güçlendirmek istemektedir. Saldırıya uğrarsa, Batı'nın yardımı olsun ya da olmasın direnecektir; ancak Türk Hükümeti ve halkı böyle bir yardımın geleceğine inanmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'nin, olumlu ortak eylem için öngörülen mekanizmasıyla birlikte pakta kabul edilmesi tüm Türklere son derece mantıklı görünmektedir.

Türkiye'nin temel pozisyonunu etkili bir şekilde ortaya koyduğuna inandığım yukarıdaki açıklamalar ışığında, Sovyetlerin Türkiye'ye saldırması durumunda NATO güçlerinin önemli güçler taahhüt etme konusundaki mevcut yetersizliğini kabul ederek, Türkiye'nin dahil olmasının zararlı değil yararlı net etkisine açıkça işaret ediyor gibi görünmektedir.

Öte yandan, Türkiye'nin talebi reddedilirse, Türkiye'nin halihazırda yüksek olan moraline ve mevcut Türk - ABD işbirliği ilişkilerine zarar verilmiş olacaktır, zira Dışişleri Bakanı Köprülü'nün bana ifade ettiği üzere, Türk Hükümeti, ABD karşı çıkmadığı sürece diğer imzacı ülkelerin Türkiye'nin katılımını memnuniyetle karşılayacağına ikna olmuştur. Fransa'nın yanı sıra Kanada, İtalya ve Norveç'in de prensipte desteklerini belirttiklerini söyledi.

Ortaya çıkan hayal kırıklığına karşı önerebileceğim tek şey askeri yardımı artırmak ve aynı zamanda Türklere olumsuz cevabımızın hiçbir şekilde kesin bir ret olmadığı, daha ziyade temel politika mülahazaları tarafından dikte edilen erteleme olduğu konusunda güvence vermektir.

Türkiye'nin NATO'ya bağlı kalması halinde İran'la özel görüşmelerini yürütmek için daha iyi bir konumda olacağı şeklindeki yukarıdaki Türk yorumunu samimi olarak kabul edebileceğimize inanıyorum. Başbakan Menderes şunları da ekledi: Önceki Türk Hükümetleri bu konuda tereddütlüydü, oysa biz kendimizi etkili ve olumlu eylemlere yol açacak bir pozisyona getirmeye çalışıyoruz; İran Avrupa'nın bir parçası değil, oysa Türkiye'nin bir parçası; dolayısıyla İran, Türkiye'nin NATO'ya bağlılığının bir sonucu olarak kendini terk edilmiş değil, güçlenmiş hissetmelidir.

Ek 7: Feridun Cemal Erkin ve George McGhee Görüşmesi (25 Ağustos 1950)

Büyükelçi, Türk Hükümetini acil olarak ilgilendiren iki konuyu görüşmek istediğini söyledi. Bunlardan ilki Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na bağlı kalma arzusu idi. Büyükelçi Erkin, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na bağlılığı konusunda Bakanlık yetkilileriyle daha önce yaptığı görüşmeleri ayrıntılı olarak gözden geçirdi. Türkiye, antlaşma henüz imzalanmadan önce üyeliğin kendilerini de kapsamasını talep etmişti. Bu talebin, NATO'nun öngörülen coğrafi düzenlemesiyle çelişmeyeceği; antlaşmaya Kuzey Afrika topraklarının da dahil edileceği gerçeğine dayanıyordu. Türkiye'nin talep, ısrar ve itirazına rağmen pakt Doğu Akdeniz ülkelerini dışarıda bıraktı ve Türkiye'nin müteakip talepleri, NATO'nun örgütsel aşamalarının tamamlanmasını beklemek istediği gerekçesiyle ABD tarafından reddedildi.

Büyükelçi, ülkesinde bulunduğu son dönemde, Türk liderler ve halk arasında Türkiye'nin Avrupa kolektif güvenlik düzenlemesine dahil edilmesi gerektiği yönünde artan bir duygu gözlemlediğini söyledi. Bu dönemde meydana gelen Kore gelişmesi, bu duyguyu, sorunun artık Türkiye'de önemli bir mesele haline geldiği ölçüde yoğunlaştırmıştır. Türkler, Batı Avrupa'nın kolektif gücüne maddi katkıda bulunabileceklerini düşünmekte ve diğer yandan da Türkiye'nin dahil edilmesinin kendi güvenliğini arttıracığına inanmaktadırlar. Büyükelçi, bugün Avrupa'da üç önemli örgüt olduğunu söyledi: OEEC , Avrupa Konseyi ve Kuzey Atlantik Antlaşması. Türkiye'nin ilk ikisine dahil olduğunu ve coğrafi temelde üçüncüsünden dışlanmasının tutarsızlık olacağı görüşünde olduğunu belirtti.

Büyükelçi, hükümetinin bu konuyu gayri resmi olarak bazı NATO üyesi ülkelerle görüştüğünü ve İtalya, Fransa ve Kanada'nın, ABD'nin kabul etmesi halinde Türkiye'nin üyeliğini destekleyeceklerini belirttiklerini söyledi. Konunun Eylül ayında New York'ta yapılacak toplantılarda ABD, İngiliz ve Fransız temsilciler arasında ele alınacağını anladığını ve ABD'nin Türkiye'nin üyeliğiyle sonuçlanacak olumlu bir tutum sergilemesini istediğini belirtti.

Büyükelçi Erkin'e konunun geçmişini gözden geçirdiği ve Türk Hükümetinin görüşlerini özetlediği için teşekkür ettim. Kendisine Türk talebinin ABD Hükümeti tarafından ciddiyetle ele alındığını ve Eylül ayında İngiliz ve Fransızlarla bu konuyu görüşmeyi planladığımı ifade ettim. Elbette kararımızda önemli askeri hususlar

bulundunu ve bunların şu anda askeri makamlarımızla işbirliği içinde gözden geçirilmekte olduğunu söyledim. Dolayısıyla şu anda tutumumuzun ne olacağını söyleyemem, ancak Türk Hükümetinin bu karara verdiği önemi anladığımızdan emin olmalarını ifade ettim. Büyükelçi, Hükümeti için büyük önem taşıyan bu konuları görüşmesine izin verdiğim için bana teşekkür etti ve ayrıldı.

Ek 8: Savunma Bakanı Louis Johnson'a Gönderilen Muhtıra (09 Eylül 1950)

Genelkurmay Başkanları, söz konusu mektubun Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne kabulüne ilişkin spesifik sorunun mükemmel bir analizini içerdiğini düşünmektedir. Bununla birlikte, Türkiye ve Yunanistan'ın bu örgüte tam üyeliğinin, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın bölgeyi Kuzey Atlantik alanından Avrasya'nın Kremlin karşıtı tüm çevre bölgesine ya da muhtemelen komünist saldırganlığın yenilgiye uğratılması için askeri kaynaklara katkıda bulunmaya istekli ve muktedir tüm halkların birliğine doğru genişletmek üzere revize edilip edilmeyeceğine ilişkin daha büyük sorunun yalnızca bir yönü olduğunu düşünmektedirler. Teorik olarak bu birlik, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün şu anda bağlı olduğu Birleşmiş Milletler bünyesinde sağlanmalıdır. Ancak SSCB ve uyduları Birleşmiş Milletler Örgütü'ne üye olmaya devam ettiği sürece bu kurumda böyle bir birlik mümkün değildir. Dolayısıyla, dünya ulusları kaynaklarını SSCB'ye karşı etkili bir şekilde birleştirmek istiyorlarsa, bunu Birleşmiş Milletler dışında, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ya da başka uygun bir yolla gerçekleştirmelidirler.

Eğer ABD şu anda Kuzey Atlantik Antlaşmasının kapsadığı bölgenin genişletilmesi için baskı yapmaya karar verirse, bu antlaşmanın önemli ölçüde gözden geçirilmesi gerekecektir. Böyle bir revizyon, Birleşik Devletlerin hazırlıkları önceden yapması ve revizyonun uygun bir zamanda gerçekleştirilmesi halinde, tamamen yeni bir örgütün kurulmasına nispeten daha az güçlük içerecektir. Genelkurmay Başkanları, Kuzey Atlantik Antlaşması bölgesinin savunmasının desteklenmesi Birleşik Devletlerin birincil askeri taahhüdü olduğu görüşündedir. Batı Avrupa'nın savunulması, genel olarak antlaşma bölgesinin ve özel olarak da her bir imzacı ülkenin savunulması açısından büyük önem taşımaktadır. Genelkurmay Başkanları, mümkün olan en erken tarihte, Avrupa'da bulunan Birleşik Devletler silahlı kuvvetlerini önemli ölçüde takviye etmeyi planlamaktadır. Batı Avrupa'nın başarılı bir şekilde savunulması, Kuzey Atlantik Antlaşması'nı imzalayan tüm ulusların daha fazla çaba göstermesini gerektirecektir.

Genelkurmay Başkanları, Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne tam üye olarak dahil edilmesinin, Kuzey Atlantik Antlaşması düzenlemelerinde şu anda belirgin olan ilerlemeyi olumsuz etkileyebileceğine

inanmaktadır. Öte yandan, Türkiye ve Yunanistan'ın üyeliğe kabulü, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün Akdeniz ile Yakın ve Orta Doğu'daki askeri planlama ve eylemlerini Batı Avrupa'da halihazırda yürütülmekte olan planlama ve eylemlerle uyumlu hale getirmesini sağlayacaktır. Genelkurmay Başkanları, Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne katılımının faydalarını elde etmenin ve aynı zamanda bu iki ülkeye Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde ortak bir statü vererek dezavantajlarını en aza indirmenin mümkün olabileceğini düşünmektedir. Böyle bir statü, temsilcilerinin Sovyet saldırganlığına karşı eşgüdümlü planlamaya katılmalarına izin verecektir.

Aşağıdaki üç madde sırasıyla Dışişleri Bakanı'nın mektubunda önerilen diğer alternatiflerle ilgilidir:

Yunanistan ve Türkiye'ye Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde istişare statü verilmesi

Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgesinde bölgesel bir paktın kurulması

Yunanistan, Türkiye veya İran'a karşı silahlı saldırıya müsamaha gösterilmeyeceğini açıkça belirtmek üzere ABD tarafından tek taraflı, karşılıklı olmayan bir deklarasyon veya muhtemelen Birleşik Krallık ve Fransa ile birlikte çok taraflı bir deklarasyon.

Türkiye ve Yunanistan'a Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde istişare statü verilmesi, etkinliği büyük ölçüde yapılacak istişarelerin kapsamına ve niteliğine bağlı olan geçici bir tedbir olacaktır. Bu istişarelerin niteliği ve kapsamı, Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne ortak üye olarak kabul edilmeleri yoluyla sürekli sınırlı katılımları sağlanarak kesin olarak belirlenebilir. Bu üyeliğin şartları, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün askeri organlarında işbirliği yapmalarını sağlamalı, böylece Batı Avrupa, Akdeniz ve en azından bir dereceye kadar Orta Doğu'nun koordineli bir savunması gerçekleştirilebilmelidir.

Genel olarak Atlantik Antlaşması çizgisinde, Yunanistan ve Türkiye'nin üye olduğu ve Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa'nın bu iki ülkenin toprak bütünlüğünü karşılıklı veya karşılıksız olarak garanti ettiği yeni bir pakt, aslında yeni bölgenin ve Kuzey Atlantik Antlaşması bölgesinin askeri planlarının koordine edilebileceği bir düzenleme sağlayacaktır. Yakın ve Orta Doğu ulusları, Türkiye hariç, askeri açıdan kendi topraklarını savunamayacak kadar zayıf olduklarından ve

ortak savunma yoluyla bile bölgelerinin toprak bütünlüğünü tek başlarına güvence altına alamayacaklarından, Genelkurmay Başkanları Yakın ve Orta Doğu bölgesel düzenlemesinin askeri açıdan sağlam olmadığını düşünmektedir.

Genelkurmay Başkanları, SSCB'ye Yunanistan, Türkiye veya İran'a karşı silahlı saldırıya müsamaha gösterilmeyeceğini açıkça belirtmek amacıyla ve bu üç ülkeye, diğer Birleşik Devletler taahhütleriyle tutarlı olarak mümkün olan azami miktarda Birleşik Devletler yardımı sağlanacağına dair güvence vererek, Birleşik Devletler tarafından tek taraflı resmi bir karşılıklı olmayan deklarasyona veya Birleşik Krallık ve Fransa'yı da içerecek şekilde bu nitelikte çok taraflı bir deklarasyona taraftar değildir. Amerika Birleşik Devletleri'nin başka yerlerdeki önceki askeri taahhütleri göz önüne alındığında, Genelkurmay Başkanları, bu ülkenin yakın gelecekte herhangi bir zamanda bu üç ülkeye şu anda planlanandan önemli ölçüde daha fazla askeri yardım sağlayabileceğinden şüphe duymaktadır. Bununla birlikte, Genelkurmay Başkanları, ABD'nin Birleşik Krallık ve Fransa ile birlikte Türkiye'ye karşı bir Sovyet saldırısının muhtemelen küresel bir savaşın başlaması anlamına geleceği ve ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'nın buna göre hareket edeceği konusunda gayri resmi olarak güvence vermesinde askeri açıdan bir sakınca görmemektedir. Bu tür güvenceler Türkiye'nin güvensizlik hissini ortadan kaldıracaktır ve Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne tam üye olamaması nedeniyle yaşayacağı hayal kırıklığını telafi edebilir.

Özellikle Türkiye'nin statüsünün açıklığa kavuşturulması gerektiği kabul edilmektedir. Buna göre, Genelkurmay Başkanları, Türkiye'ye, Kuzey Atlantik Antlaşması bölgesinde gerekli savunma gücünün geliştirilmesinin, şu anda Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne tam üyeliğine izin verecek kadar ilerlemediğini; Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne üye ülkelerin savunması makul ölçüde güvence altına alınır alınmaz, Türkiye'nin dahil edilmesi konusunun yeniden ele alınacağını; ve bu arada, Birleşik Devletlerin, temsilcilerinin eşgüdümlü planlamaya gecikmeden katılabilmeleri için Türkiye'ye Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde ortak statü verilmesini destekleyeceğini bildirmesini tavsiye etmektedir.

Bu ortak düzenlemede özel bir örgütsel ve idari güçlkle karşılaşılmayacağı anlaşılmaktadır. Muhtemelen planlama ile ilgili en önemli sorun güvenlik olacaktır. Ancak Genelkurmay Başkanları yeterli güvenlik önlemlerinin alınabileceğine inanmaktadır.

Özet olarak, Genelkurmay Başkanları şunları tavsiye etmektedir:

Amerika Birleşik Devletleri, temsilcilerinin planlama koordinasyonuna gecikmeden katılabilmeleri için Türkiye ve Yunanistan'a ortak statü verilmesini desteklemektedir.

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne üye ülkelerin savunması makul ölçüde güvence altına alınır alınmaz ABD, Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne tam üyeliği konusunu gündeme getirmeyi düşünmelidir.

İran'a Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nde istişare ya da ortak üye statüsü verilmesi şu anda ciddi olarak düşünülmemelidir.

Genelkurmay Başkanları, askeri açıdan ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'nın, Türkiye'ye karşı bir Sovyet saldırısının muhtemelen küresel savaşın başlaması anlamına geleceği ve ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'nın buna göre hareket edeceği konusunda gayri resmi güvence vermek üzere bir araya gelmesine itiraz etmeyecektir.

Ek 9: Feridun Cemal Erkin ve Berry Burton Görüşmesi (11 Eylül 1950)

Türk Büyükelçisi Bay Feridun C. Erkin, kendi isteği üzerine bu sabah saat 9:25'te aradı. Bay McGhee ile 8 Eylül'de başlattığı görüşmeye devam etmek istediğini söyledi. O görüşmede Kuzey Atlantik Antlaşması'na dahil olmanın Türkiye için önemini tartışmışlardı. Bay McGhee tarafından kendisine "fazla iyimser" olmaması gerektiği söylendiğinde büyük bir hayal kırıklığına uğradığını söyledi. Sözlerime başlamadan önce bana şu arka planı vermek istedi: Bay Schuman, Strasbourg'da Türk Dışişleri Bakanı'na, Fransa'nın Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na dahil edilmesini destekleyeceğini bildirmişti. Aynı bilgi Ankara'daki Fransız Büyükelçisi tarafından da Türk Dışişleri Bakanlığı'na tekrarlanmıştı. Ancak kısa bir süre önce Bay Schuman Paris'teki Türk Büyükelçisine Kuzey Atlantik Antlaşması'na üye bazı küçük devletlerin antlaşmanın Türkiye'yi de kapsayacak şekilde genişletilmesine karşı çıktıklarını söylemiştir. Bu nedenle Bay Schuman, Türkiye'nin kendisinin yanı sıra Fransa, İngiltere ve ABD'nin de dahil olacağı bölgesel bir pakt oluşturmayı düşünebileceğini söyledi.

Bu arka planla birlikte Büyükelçi, aldığı telgrafın tercümesini okudu. Telgrafta, Türk Hükümeti'nin, Bay Schuman'ın Atlantik Antlaşması grubuna üyeliğin yerine geçecek bölgesel bir pakt oluşturulması önerisine kesinlikle katılmadığı belirtiliyordu. Aksine, Türk Hükümeti NATO üyeliğine olan ihtiyacı konusunda güçlü ve kesin bir şekilde ısrar etmektedir. Bu ihtiyacın karşılanıp karşılanmayacağı küçük uluslara değil, büyük güçlerin, yani Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ve hepsinden önemlisi Amerika Birleşik Devletleri'nin tutumuna bağlı olacaktır. Bu nedenle Fransa'daki Büyükelçinin görevi Bay Schuman'ı bu konuda bilgilendirmek ve Washington'daki Büyükelçinin görevi de Birleşik Devletler Hükümetini bilgilendirmektir.

Büyükelçi daha sonra Türkiye'nin neden Antlaşmaya dahil edilmesi gerektiğine dair bilinen gerekçelerin üzerinden geçti. Konunun, Türkiye'nin dahil edilmesini istediği geçen yıldan daha acil olduğunu ekledi. Aradan geçen süre zarfında Türk halkı, Avrupa toplumunun ikinci sınıf üyeleri olarak muamele görmekten dolayı büyük bir memnuniyetsizlik duymaya başlamıştı. Truman Doktrini'ne ve Amerika'nın Türkiye'de yaptığı onca şeye rağmen, bugün Amerikan çıkarlarının merkezinin Batı Avrupa'ya kaydığını gördükçe kendilerini terk edilmiş hissetmeye başlıyorlar. Bir öfke dalgası büyümektedir. Hükümet, Antlaşmaya dahil

edilmeyi talep ederek durumu düzeltmeye çalışmıştır. Bu kamuoyunca bilinmektedir. Eğer reddedilirse, Türkiye'deki terk edilmişlik duygusu teyit edilmiş olacaktır. Acı ve hayal kırıklığı artacaktır. Büyükelçi, Rusya'nın bu durumdan sonuna kadar faydalanacağına güvenilebileceğimizi ifade etti. Ancak, Türkiye'nin güvenlik sorunu Atlantik Paktı ülkeleriyle aynı düzeye çıkarılırsa böyle bir gelişmeyle asla karşılaşmayız.

Büyükelçi bana bu durumdan iki kat utanç duyduğunu söyledi; birincisi, Türkiye'nin dahil edilmesinin ABD'nin tutumuna bağlı olduğunu ve ABD'nin alacağı tavrın diplomasisinin etkinliğinin bir göstergesi olacağını düşünüyordu. İkinci olarak, Türkiye'nin dahil edilmesi konusu bir yıl önce tartışıldığında, Türk Dışışleri Bakanlığı'nın ABD'nin tutumu hakkında aldığı ilk bilgi Londra'daki Türk Büyükelçisi tarafından İngiliz Dışışleri Bakanlığı'ndan alınmıştı. Bu nedenle Sayın Erkin, Türkiye'nin talebine ilişkin Amerikan tutumu ile ilgili hükümetini ilk bilgilendiren kişi olabilmesi için kendisine bilgi verilmesini istedi.

Ek 10: Wadsworth Tarafından Acheson İletilen Telgraf (12 Eylül 1950)

Üç hafta kadar önce Türk Başbakanı ve Dışişleri Bakanı'nın Atlantik Pakti'na Türkiye'nin kabul edilmesi yönündeki argümanlarını özetleyen telgrafımdan bu yana, bu konudaki samimiyet ve geniş kamuoyu desteğinden giderek daha fazla etkilendim; personel ve dost meslektaşlarımın, talebin yerine getirilmemesi halinde mevcut iç pozisyonun, içtenlikle işbirliği yapan hükümetin ciddi şekilde zayıflayacağına dair artan inançlarını paylaştım.

Dün akşam yemekte bu görüşümü çarpıcı bir şekilde teyit ettim. İki gün boyunca tek yabancı sivil konuk olarak Türk ordusunun yıllık talimlerini yakından takip ettim. Bu tatbikatlar, etkin modern müşterek hareket ve iletişim merkezi de dahil olmak üzere deniz ve hava kuvvetleri ile ortak operasyonları içeren ilk tatbikatlardı. Gün boyunca Cumhurbaşkanı Bayar bize katıldı ve akşam yemeğine başkanlık etti. Masada yanında Milli Savunma Bakanı, ben, Genelkurmay Başkanı ve eski bir kurmay albay olan Ulaştırma Bakanı vardı. AMAT Şefi olarak, Cumhurbaşkanı'nın dile getirdiği birkaç AMAT sorununu gündeme getirdim.

Daha sonra özetle şunları söyledi: Ülkenizle askeri alandaki işbirliğimizden son derece memnunuz ve her ne kadar Hükümetinizin Yunanistan ve İtalya gibi ülkelere yaptığı ekonomik yardıma nispeten fazla ağırlık verdiğini düşünsek de, ekonomik alanda da ulusal gücümüze yaptığınız çok önemli katkılar için içtenlikle minnettarız. Ancak üçüncü ve bugün daha da önemli bir alan olan siyasi ve stratejik alanda sizin tarafınızdan bir tereddüt hissediyoruz. Biz bunu anlamıyoruz. Ben sadece Cumhurbaşkanı olarak değil, özellikle bir Türk olarak konuşuyorum. Atlantik Pakti'na katılmak ve kendimizi gerçekten bir parçası hissettiğimiz Batı demokratik dünyasının karşılıklı savunması için tam işbirliğimizi getirmek istiyoruz. Cumhurbaşkanı bir an tereddüt etti ve devam etti: Hükümetiniz, biz Türklerin, Atlantik Pakti güçleri tarafından talebimize olumlu yanıt verilmesinin daha fazla ertelenmesini bir ret ve herhangi bir saldırı tehdidini ortaklaşa karşılamada bizi eşit ortaklar olarak kabul etme isteksizliği olarak göreceğimizin farkında değil mi? Kore krizinin çözümüne yönelik samimi adımlar atarak iyi niyetimizi gösterdik. Açıkçası Atlantik Pakti Dışişleri Bakanları Konseyi'nin talebimizi reddetmesi halinde moralimizin ciddi şekilde etkileneceğinden korkuyorum. Biz propagandadan kolay etkilenen bir halk değiliz. Ancak bu konuda yaygın bir endişe ve belirsizlik var. Geleceğimizin tehlikede olduğunu hissediyoruz.

Bakanlığın genel ve özel yönlendirmeleri çerçevesinde mümkün olduğunca etkili bir cevap verdiğime inanıyorum. Başkan takdirle karşıladı ama açıkça güven vermedi; örneğin Dışışleri Bakanlarının cevabının Türkiye'nin Yunanistan ve diğer ülkelerle bir tür Doğu Akdeniz Paktı düzenlemeye çalıştığını ve bunun daha sonra Atlantik Paktı ile ilişkilendirilebileceğini ima ettiğini duymuştu. Bu tür haberleri doğrulayacak hiçbir şey duymadığımı söyledim ve 8 Eylül'de bana gönderilen Türkiye'nin güvenlik konseyi adaylığını desteklediğimize dair bilgiyi kendisine gizli olarak verdim. Vermiş olduğum bu bilgi iyi niyetimizi vurgulamamda bana yardımcı oldu ancak Bakanlığın mevcut sorununu anladığı konusunda yine tam olarak ikna edici değildi. Size bir telgraf çekmemi istedi. Ona bu sabah İstanbul'a döneceğimi, size telgraf çekeceğimi ve talimlerde ona katılacağımı söyledim.

Akşam yemeğinden sonra eski Amiral Özdeş , Milli Savunma Komisyonu Komitesi'nin endişelerini şu şekilde dile getirdi: Talebimizi geri çevirirseniz, Türk halkının sürekli Sovyet propagandasından etkilenmemesini, istemeden de olsa sert iç siyasi muhalefetten etkilenmemesini nasıl bekleyebilirsiniz? Çünkü şimdiden siz Amerikalıların bizi sadece piyon olarak kullandığınızı ve gençlerimizi Kore'de sizin için ölmeye göndermememiz gerektiğini iddia ediyorlar. Tam da bu tür propagandalara karşı koymak üzere tasarlanan iki haftalık bir bölgesel konuşma turundan yeni döndüğünü; Türklerin anlayamadığı nedenlerle taleplerinin reddedilmesi ya da ertelenmesi halinde başarıya ulaşma konusunda iyimser olmadığını ve endişeli olduğunu söyledi.

Ek 11: ABD ve İngiltere Arasındaki Gayri Resmi Görüşme (19 Eylül 1950)

Sir Anthony, Dışışleri Bakanlarının Türkiye'nin Atlantik Paketi'na tam üyelik başvurusunu reddetmesi konusunu gündeme getirdi. NATO'nun askeri planlamasının Akdeniz safhasına katılma teklifine Türkiye'nin tepkisini sorgulayan Sir Anthony, bu teklifin büyük ölçüde Atlantik Paketi'nin askeri liderleri ile Türk Genelkurmayı arasında temas kurulmasını içerdığını belirtti. McGhee, bu kararın Türk Hükümetine iletilmesinin Bakan'a bırakıldığını ve Bay Acheson'un, Örgüt'ün üyeliğini genişletmek için henüz yeterince gelişmiş ya da içerik olarak yeterince dolu olmadığını açıklamayı planladığını söyledi.

Sir Anthony, Türkiye'nin tam üye olarak kabul edilmeye içten içe önem verdiğini ve askeri planlamaya katılma hakkının Türklerin yaşadığı hayal kırıklığını gidermek için muhtemelen yeterli görülmeyeceğini belirtti. McGhee, ABD Hükümeti'nin Türkleri Atlantik Paketi'nin bir üyesi olarak görmek istediğini, ancak mevcut durumun büyüklüğünü değerlendirene ve Türklere gerçekten yardımcı olacak bir güç sağlayabilmemiz için askeri güç yeterince artana kadar onları tam üyeliğe kabul etmeye hazır olmadıklarını söyledi.

Sir Anthony, Hükümetinin başlangıçta, Türklerin tam üye olarak kabul edilmesi halinde, dolabın aslında ne kadar boş olduğunu görecekerinden korktuğunu belirtti. Ancak, eğer sadece Akdeniz'deki planlamayla ilgileniyorlarsa, o zaman güç eksikliğimizin tümüyle ortaya çıkması gerekmeyecektir. Bay Wright İngiliz Hükümetinin Türkiye ile mevcut anlaşma taahhütleri olduğunu ve acil bir durum ortaya çıkması halinde Hükümetinin mutlaka müdahale edeceğini belirtti.

Bay McGhee, Türkiye'nin düşmesi halinde tüm Orta Doğu'nun parçalanacağı konusunda hemfikir; ancak şu anda daha fazla taahhüt altına giremeyeceğimizi yineledi. Ayrıca Türkler için yaptıklarımızın Yunanlılar için de yapılması gerektiğini belirtti. McGhee, Türkiye'ye halihazırda Türklerin kaldırabileceği miktarda askeri teçhizat gönderildiğini; ayrıca Kore'deki durumun Türkiye, Yunanistan ve İran'a yönelik teçhizat konusunda görüşlerimizi değiştirmemize neden olduğunu ve silah yardımı için bütçenin 193.000.000 \$ daha artırıldığını belirtti.

Yine aynı tarihte Dışışleri Bakan Yardımcısı James E. Webb tarafından Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri James S. Lay'a çok gizli notu ile bir muhtıra

gönderilmiştir. Konusu "Amerika Birleşik Devletleri'nin Yunanistan ve Türkiye ile İlgili Hedefleri, Amerika Birleşik Devletleri Güvenliğine Yönelik Sovyet Tehditlerine Karşı Mücadele" olan bu muhtıranın "Türk Dış İlişkileri" başlığı altında Bakan Yardımcısı Webb şunlara yer verilmekteydi:

Türkiye'ye karşı olağan Sovyet propagandası dışında, incelenen dönemde Türkiye'ye karşı Sovyet baskısının özel bir örneği yaşanmamıştır. Olası küçük bir istisna, 19 Nisan'da Sovyet Deniz Kuvvetleri Bakanlığı'nın resmi organı Kızıl Filo'da yayınlanan ve 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin hükümlerinin "ulusların çıkarlarıyla artık uyumlu olmadığı" gerekçesiyle revize edilmesini öneren bir makale idi. Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye diplomatik destek verme politikası uyarınca, Dışişleri Bakanı 21 Nisan'da düzenlediği basın toplantısında kabul edilemez bir Sovyet önerisinin yarı resmi olarak yeniden canlandırılmasını kınayan bir açıklama yaptı.

Türk Hükümeti, periyodik olarak Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktı'na veya saldırı durumunda Amerika Birleşik Devletleri'nin ve muhtemelen diğer Müttefiklerin askeri desteğini garanti eden başka bir bölgesel güvenlik düzenlemesine dahil edilmesi yönünde çağrıda bulundu. Her ne kadar ABD çeşitli vesilelerle Türkiye'nin yanı sıra Yunanistan ve İran'ın güvenliği konusundaki hayati çıkarlarını açıkça ifade etmiş olsa da, henüz resmi güvenlik taahhütlerini genişletemeyeceğini ileri sürmüştür. Ancak son dönemdeki uluslararası gelişmeler Türkiye'nin Pakt'a dahil olma arzusunu yoğunlaştırdı ve bu durum ABD, İngiliz ve Fransızlardan bu konuda destek taleplerinin yenilenmesine yol açtı. Bu nedenle, Hükümet'in bu sorunla ilgili şimdi alması gereken tutum acilen değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Kore'de görev yapmak üzere 4.500 kara askeri teklif etmesi, Birleşmiş Milletler ilkelerini destekleyen ABD ile dayanışmasının memnuniyetle karşılanan bir göstergesidir.

Ek 12: Dışışleri Bakanı Acheson ve Büyükelçi Erkin Görüşmesi (19 Eylül 1950)

Talep Konsey tarafından ciddi olarak değerlendirildi. Konsey, Türkiye'nin özgür dünyada ve hayati önem taşıyan Yakın Doğu bölgesindeki rolünün önemini kabul etti. Konsey oybirliğiyle, mevcut organizasyon çerçevesinde hayati derecede önemli bir güç geliştirmenin ve dolayısıyla bu sefer ek taahhütlerde bulunmanın veya anlaşma düzenlemelerini genişletmenin imkânsız olduğu sonucuna vardı. Konsey, Türkiye'nin Fransız ve İngiltere anlaşmaları, ABD'nin Türkiye'nin bağımsızlığı konusundaki çıkarlarına ilişkin kamuya açık beyanları ve Türkiye'nin ABD'den almaya devam ettiği önemli askeri yardım sayesinde önemli uluslararası destek aldığını kaydetti.

Ancak Konsey, Türkiye'nin bir miktar güvenceyi hak ettiğine inanıyordu ve bu nedenle Sekreter'e, eğer Türk Hükümeti isterse, kendisini Akdeniz bölgesinin savunmasıyla ilgili NATO'nun askeri planlama çalışmasının uygun aşamalarıyla ilişkilendirmeye davet etmesi yönünde talimat verdi. Dışışleri Bakanı, Türk Büyükelçisine Konseyin önerisini kısaca ortaya koyan notu verdi. Dışışleri Bakanı sıfatıyla Türk Hükümeti'nin bu teklifi kabul etmesini umduğunu da sözlerine ekledi.

Büyükelçi, siyasi taahhüt olmaksızın Türkiye'nin Akdeniz bölgesinin savunmasına nasıl katılabileceğini anlamadığını söyledi. Bakan, Konsey'in Türkiye'nin “planlamaya” katılmasını önerdiğini belirterek, bunu bir güçsüzlük olarak görmediğini söyledi. Genel savaşa yol açmayacak koşullar altında Sovyetlerin Türkiye'ye saldırmasını düşünmek çok zor, hatta neredeyse imkansızdır. Bakanın görüşüne göre SSCB, ABD'ye de saldırmadan büyük bir saldırı düzenlemeyecektir. SSCB, ABD'ye hazırlanmak için zaman tanımakta hata yapmaz. Saldırı gelirse muhtemelen eş zamanlı olarak ABD'ye, Batı Avrupa'ya ve Türkiye'ye yönelik olacaktır. Hepsi bir arada olacak.

Türk Büyükelçisi, toplumdan bağımsız ulusların umutsuzca askeri ve manevi güç geliştirmeye çalıştıklarına dikkat çekti. Türkiye'nin manevi gücü var ve ABD'nin yardımıyla, Türkiye'nin özgür uluslara vermek istediği ama onların reddettiği askeri gücü var. Ona göre Konseyin cevabı Türk Hükümeti açısından tatmin edici olmayacaktır. Bakan, aslında pakttaki tam üyeliğin yetersiz olmasının Türk

Hükümeti için tatmin edici olmayacağını anladığını söyledi. Ancak teklif doğru yönde ilerliyor.

Büyükelçi, Türk halkının vereceği tepkiden büyük rahatsızlık duyduğunu söyledi. ABD'nin Türkiye'ye herhangi bir taahhütte bulunmadığını SSCB ve herkes biliyor. NATO Konseyi'nin Türkiye'nin talebini reddettiği bilindiğinde kamuoyunun tepkisi çok kötü olacak. SSCB'yi, NATO güçlerinin Türkiye'de hiçbir temel çıkarı olmadığına inanmaya teşvik edilebileceğinden ve bu nedenle SSCB'nin Türk dostluğu için güçlü bir girişimde bulunabileceğinden çok korkuyordu.

Bakan, ABD'nin Türkiye'den NATO üyeliği konusunda kamuya açık bir talepte bulunmadığını ve gazete yazılarına dayanarak uluslararası taahhütlerde bulunulamayacağını belirtti. Ancak Bakan, Türk Büyükelçisinin analizine katılmadı ve tam tersine Konsey'in teklifinin SSCB'yi harekete geçirip dikkate almasını sağlayacağını düşündüğünü söyledi. Ancak Sovyet tepkisini doğru bir şekilde tahmin etmenin imkânsız olduğunu kabul etti.

Büyükelçi bu konuda daha fazla bir şey yapıp yapılamayacağını sordu. Bakan, Büyükelçi'nin Konsey'in şu anda yeniden düşünüp düşünmeyeceğini kastettiğini söylediyse yanıt "hayır" oldu. Büyükelçi daha sonra ABD'nin tek taraflı taahhütte bulunmasının mümkün olup olmadığını sordu. Bakan şu anda ABD'nin taahhüdünü yerine getirmenin mümkün olmayacağını söyledi. ABD'nin zaten çok fazla taahhüdü var. Ancak ABD, kimsenin yapmadığı halde Türkiye'ye yardım etti ve üç yılı aşkın süredir yardım sağlıyor.

Türklerin Fransızlar gibi tedirgin olmamalarını ve taahhütlerden bahsetmelerini önerdi. Türklerden istenen, yüzyıllardır olduğu gibi güçlü kalması ve bağımsızlığını korumasıdır. Bakan, önümüzdeki on iki ila on sekiz ay içinde Batı Avrupa'da entegre bir komuta ve entegre bir kuvvet kurmaya çalışmamız gerektiğini ve ek taahhütler üzerinde düşünmeden önce mevcut düzenlemeler çerçevesinde yeterli gücü geliştirmemiz gerektiğini ekledi. Şu anda yeni taahhütlerin dayanacağı güç henüz mevcut değil. Kapanışta Bakan, Konsey önerisinin iyi olduğunu ve Türk Hükümetinin kabul edeceğini umduğunu yineledi.

Ek 13: Erkin, McGhee ve Moore Görüşmesi (24 Ocak 1951)

1948'in sonlarında ve 1949'un başlarında Türk Hükümeti, o sırada hazırlanmakta olan Kuzey Atlantik Paktı'na dahil olma arzusunu Bakanlığa iletmışti. Ancak Türkiye bu Paktın ilk katılımcıları arasında yer almamıştır. Büyükelçi Erkin, 1949 yazında Türkiye'den ABD'ye döndükten sonra Türkiye, Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi Akdeniz ülkelerinden oluşan ve ABD'nin de katılacağı daha geniş bir bölgesel oluşumun NATO'nun bir uzantısı olmaktan daha mantıklı olduğu sonucuna varmış ve bunu Türk hükümetine bildirmiştir.

Ancak Türkiye'de vurgunun NATO üzerinde olduğunu ve Dışişleri Bakanı'nın Türkiye'nin dahil olacağı yeni bir bölgesel grup oluşturulması için baskı yapmaktansa Türkiye'nin zaten var olan bir oluşum olan NATO'ya dahil edilmesi üzerinde yoğunlaşmayı tercih ettiğini gördü. Bu durum, Türkiye'nin Ağustos 1950'de NATO'ya dahil olmak için yaptığı resmi talebin daha sonra reddedilmesiyle sonuçlandı. Büyükelçi Erkin, bu gelişme karşısında yaşadığı büyük hayal kırıklığını atlattıktan sonra, ABD tarafından kabul edilebilecek bir güvenlik düzenlemesi üzerinde yeniden düşünmeye başladı ve Kasım 1950'de Türk hükümetine, daha önceki NATO önerisinin birçok zorluğunu ortadan kaldırdığını düşündüğü yeni bir temele dayanan bir Akdeniz formülü önerdi.

Bu öneriyi ABD'ye iletmek için Türk hükümetinin onayını almıştı. Ayrıca Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın birkaç hafta önce Amiral Robert B. Carney'in Ankara ziyareti sırasında bu konuyu gündeme getirmiş ve buna ek olarak Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de aynı şekilde Büyükelçi George Wadsworth ile bu konuyu görüşmüştü. Büyükelçi Erkin, Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı'nın önerisinin temel fikrini anlamış olsalar da nüansları kavrayamamış olmalarından korkuyordu.

Bunun üzerine Büyükelçi Erkin, ABD'nin Türkiye'ye yönelik bu tür bir güvenlik taahhüdünün bir dizi avantajı olduğunu düşünüyordu:

- Türkiye'nin NATO'ya tam üyeliğinin genişletilmesi ya da yeni bir bölgesel örgüt kurulması için yapılması gereken uzun tartışmaları ortadan kaldıracaktır.
- Düzenleme geniş anlamda bölgesel olmayacaktı; bu nedenle başka hiçbir ülke dahil olma talebinde bulunma hakkını kendinde görmeyecekti.

- Düzenlemenin kapsamı ve amacı sınırlı olacaktır; Türkiye'nin (ve Yunanistan'ın) güvenliği dışında hiçbir yeni taahhüt söz konusu olmayacaktır.
- Yunanistan Antlaşmaya taraf olmasa da, Antlaşmanın 3. Maddesi Yunanistan'ın güvenliğini garanti altına alacaktır. Bu madde, Fransa ve İngiltere tarafından 13 Nisan 1939'da Yunanistan'a verilen garantiler yürürlükte kaldığı sürece, Türkiye'nin, söz konusu garantiler nedeniyle düşmanlıklara girişmeleri halinde, Yunanistan'a elinden gelen her türlü yardım ve desteği sağlayacağını öngörmektedir.
- Yunanistan ve Türkiye arasında karşılıklı bir anlaşma için çerçeve oluşturulacaktır.

Yukarıdaki maddelerle birlikte Büyükelçi Erkin, 1939 yılında imzalanan antlaşmanın bir değişime uğraması gerektiğini de belirtmiştir. Örneğin Erkin, Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile silahlı çatışmaya yol açacak bir eylemde bulunmayacağına dair çekinceyi içeren 2 numaralı protokolün bugün için bir anlam ifade etmediğini belirtmiştir ve ABD'nin ise bu antlaşmaya ek bir protokol ile katılabileceğini ifade etmiştir. Büyükelçi Erkin, yapmış olduğu bu teklifin ciddiyetle ele alınması gerektiğini muhataplarına iletmiş, Şubat ayında Türkiye'ye yapacağı yolculuk öncesinde muhatapları tarafından bu önerinin kabul edilebilir olduğunun kendisine bildirilmesini umduğunu dile getirmiş ve Kore Savaşı ile birlikte olağanüstü tedbirler alınması gerektirdiğini ve Türk önerisinin bencilce değil Avrupa'nın güvenliğine katkıda bulunacak bir öneri olduğunu muhataplarına iletmiştir.

Büyükelçi Erkin'in bu ifadelerine karşılık McGhee, Türkiye'nin bir güvenlik düzenlemesine dahil olma arzusunun akıllarında olduğunu fakat bu yeni önerinin ilginç olmakla birlikte, Kuzey Atlantik Paktı'nın Türkiye'yi içine alacak şekilde genişletilmesini zorlaştıran birçok hususun bu öneri için de geçerli olduğundan endişe duyduğunu ifade etmiştir. McGhee, ABD'nin Türklerin askeri gücünü geliştirmelerine yardımcı olma konusunda hiçbir zaman ilgisizlik göstermediğini fakat bir güvenlik taahhüdünün aslında çok da pratik bir öneri olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, önerinin kesinlikle dikkate alınacağını Büyükelçi Erkin'e belirtmiştir. Ayrıca McGhee, ABD'nin taahhüdü olmaksızın Türkiye'nin bölgesel

anlaşmalara girme olasılığı konusunda Büyükelçi Erkin'in görüşlerini sorup, Türkiye'nin bu tür anlaşmalara katılmasına şiddetle karşı çıkacağı cevabını almıştır.

Günün ilerleyen saatlerinde Büyükelçi Erkin, Bay Moore'u ile yapmış olduğu telefon görüşmesinde Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisinin önerdiği türden bir güvenlik düzenlemesiyle birbirine bağlanması halinde, Türkiye'nin artan prestiji sayesinde bölgedeki diğer ülkeleri ortak hedefler doğrultusunda hizaya getirmesinin daha kolay ve uygulanabilir olacağına inandığını ifade etmiştir. Büyükelçi Erkin, ABD'nin desteği ile güçlenen Türkiye'nin diğer komşu ülkeler için bir çekim merkezi oluşturacağını düşünüyordu. Buna ek olarak Büyükelçi Erkin, 1939 yılında imzalanan antlaşmanın reddedilene kadar yürürlükte olduğunu ve reddedildiğine dair herhangi bir kanıt bulunmadığını ifade etmiştir.

Ek 14: Henry Villard Tarafından Paul Nitze'ye Bilgi Notu (05 Şubat 1951)

1. Türkiye'nin bir savaş durumunda oynayabileceği rol ve Akdeniz bölgesinin savunmasını hangi yol ve yöntemlerle güçlendirebileceğimiz konusu, ABD'nin Türkiye'ye yönelik güvenlik taahhüdü sorusunu gündeme getirmektedir. Son üç yıldır Türkler, bir saldırı durumunda ABD'nin yardımlarına koşacağına dair şu ya da bu şekilde güvence istediklerini belirtmişlerdir. Şu anda Türk Büyükelçisi, ABD'nin 1939 tarihli İngiliz-Fransız-Türk Karşılıklı Yardım Anlaşması'na bağlı kalması önerisini kabul ederek bu tür güvenceler vermesi için Bakanlığa baskı yapmaktadır.

2. 1939 Antlaşması, Fransa ve İngiltere'nin, Türkiye'nin saldırıya uğraması halinde yardımına koşma taahhüdünü içermektedir. Antlaşmanın 3. Maddesi, Yunanistan'ın saldırıya uğraması halinde her üç güç tarafından Yunanistan'a dolaylı bir garanti verilmesini öngörmektedir. Ancak Yunanlıların, Antlaşmanın bu bölümünün hala geçerli olduğunu düşünmedikleri ve ABD'nin İngiliz-Fransız-Türk Antlaşmasına bağlı kalması halinde ABD'den benzer bir yeni garanti talep edecekleri kesindir.

3. "Türkiye'nin güvenliğinin ABD'nin güvenliği için hayati önem taşıdığını tespit ettiğimize göre, bu kararı bir tür resmi taahhülle yürürlüğe koymak mantıklı görünmektedir. Ayrıca, Türkiye'ye yönelik askeri yardım programımıza o kadar önem verdik ve prestijimiz bu sürece o kadar dahil oldu ki, Türkiye'ye yönelik bir Sovyet saldırısı durumunda harekete geçmememiz düşünülemez. Eğer yardımda başarısız olursak, sadece Türklerin morali bozulmakla kalmayacak, aynı zamanda Türkler, Sovyetler Birliği'ne karşı bir ön cephe savunması kurmaları için ABD tarafından haksız yere teşvik edildiklerini ve bizim nihai bir hesaplaşmada onlara destek verme niyetimizin olmadığını düşüneceklerdir. Bunun sonucunda ABD'ye karşı derin ve kalıcı bir kızgınlık oluşacaktır.

4. Aslında, bugün Akdeniz'in savunmasını güçlendirmede Türklerden azami işbirliğini elde etmek için, Türkiye'ye bir tür yazılı garanti sunmak elzem görünmektedir. ABD'nin vereceği bir güvenlik taahhüdü, savunmalarını daha da geliştirmeleri ve morallerini yükseltmeleri için Türkleri derhal teşvik edecektir. Türkiye'yi Yunanistan, Yugoslavya ya da Akdeniz bölgesindeki herhangi bir ülkeyle ortak ya da bölgesel savunma anlaşmaları yapmaya teşvik etmek istiyorsak, ABD'nin

desteğinin yazılı olarak taahhüt edilmesi temel bir ön koşul olacaktır. Böyle bir taahhüt Türkiye'nin ABD'ye olan inancını teyit edecek ve ABD'ye hayati önem taşıyan Doğu Akdeniz kanadında güçlü bir savaş müttefiki temin edecektir.

5. Genelkurmay Başkanlığı'nın tutumu, bir çatışma durumunda ABD kuvvetlerinin bölgeye gönderilmesini ima edebilecek herhangi bir anlaşmaya karşıdır. Ancak Türkler, ABD veya müttefik hava ve belki de deniz desteğinin sınırlı bir garantisiyle tatmin olacaktır. Bu, her halükarda atabileceğimiz asgari adım gibi görünmektedir ve çatışmalar başladığında Akdeniz'de en azından bu türden bazı kuvvetlerimizin bulunması mantıklıdır.

6. Olumsuz açıdan bakıldığında Türkiye, ABD'nin herhangi bir yazılı güvenlik taahhüdünde bulunmak istememesinin, Türkiye'yi birincil savunma alanında görmediğimizi göstermesinden korkmaktadır. Bu da doğal olarak Türkiye'nin moralini ve kendi planlamalarımıza karşı tutumunu etkilemektedir. Örneğin, Deniz Kuvvetleri Boğazlarda mayınlama yapmak istemekte, Hava Kuvvetleri ise hava meydanları konusunda Türkiye'nin geniş kapsamlı taahhütlerde bulunmasını istemektedir; ancak Türkler, saldırı durumunda ABD'nin yardım edeceğine dair bir güvence verilmediği için bunu kabul etmekte yavaş davranmaktadır.

7. Türkiye, NATO'ya katılmasına izin verilmesi halinde tamamen tatmin olacaktır. Bu örgüte ortak üyeliği, bunun tam ortaklığa giden yolun yarısı olacağı umuduyla kabul etmiştir. Türkiye'yi NATO'ya dahil etmenin zorlukları ortada olsa da, olasılıklara bir kez daha bakmamız gereken zaman yaklaşıyor olabilir. Türkiye'nin kabul edilmesi halinde elbette Yunanistan'ın da dahil edilmesi gerekecektir. Aslında, Türkiye'ye verilen herhangi bir taahhüdün Yunanistan için de geçerli olması gerekecektir. İran'a gelince, mevcut göstergeler, NATO gibi bir Avrupa örgütüne katılmayı beklemeyeceği ve ayrı bir kategoride muamele görmeyi kabul etmeye istekli olacağı yönündedir.

8. Türkiye, Kuzey Atlantik Antlaşması çizgisinde bölgesel bir Akdeniz savunma paktının üyesi olmayı kabul edilebilir bulacaktır. Böyle bir bölgesel pakt Cebelitarık'tan Süveyş'e kadar Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin herhangi birini veya tümünü kapsayabilir. ABD'nin de üye olması ya da en azından ABD'nin desteğini alması gerekir ve İtalya gibi bir ülkenin ortak üyeliği yoluyla Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü ile bağlantılı olabilir.

9. Türkiye'ye yönelik bir güvenlik taahhüdü için dört olasılık var gibi görünmektedir:

- ABD'nin 1939 tarihli İngiliz-Fransız-Türk Antlaşmasına bağlılığı;
- Türkiye'nin (ve Yunanistan'ın) NATO üyeliğine kabul edilmesi;
- ABD'nin desteğiyle Türkiye'yi de kapsayacak bir Akdeniz güvenlik paktının geliştirilmesi
- Türkiye ile ABD arasında doğrudan bir karşılıklı savunma yardımı anlaşması (Yunanistan ile eş zamanlı olarak benzer bir anlaşmanın müzakere edilmesi)

Ek 15: Doğu - Batı Mücadelesinde Türkiye'nin Konumu (26 Şubat 1951)

Türkiye'nin Batı Yanlısı Hizalanmasının Güvenilirliği

Türkler Sovyet yayılmasına direnmeye ve bağımsızlıklarını korumaya karardır. ABD ve müttefikleriyle yakınlaşmanın, Türkiye'ye İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri aralıksız devam eden Sovyet baskılarına karşı etkili bir şekilde direnmek için tek umut olduğunu düşünmektedirler. SSCB, 1946'da Boğazların kontrolünde pay ve Sovyet birliklerini buraya yerleştirme hakkı talep etti. Gayri resmi olarak Türkiye'nin kuzeydoğusundaki Kars platosu üzerinde hak iddia etmiştir. Ayrıca SSCB, propagandacılarının Türk rejimini kınamasına, Türk liderleri kötülemesine, Türkiye'nin ABD ile yakın ilişkisine saldırmaya ve Türk Hükümetine karşı isyan çıkarmaya çalışmasına izin vermiştir.

Türkler, Sovyet ve uydu ülkelerin baskısına karşı sağlam durmuşlardır. SSCB'ye karşı aceleci veya kışkırtıcı eylemlerden kaçınmışlar ve SSCB ile sorunlu noktaları tartışmaya istekli olduklarını belirtmişlerdir. Ancak aynı zamanda, bir yatıştırma politikasına şiddetle karşı olduklarını ve Sovyetlerin Türkiye'nin bağımsızlığına veya toprak bütünlüğüne tecavüz etme girişimlerine direnmeye kararlı olduklarını açıkça belirtmişlerdir. Dahası, SSCB'ye karşı en fazla direnebilecek güç ya da güçler ile ittifak kurmaya çalışmışlardır.

Türkiye'nin dış politikasının ana hedeflerinden biri, bir Sovyet veya Sovyet-Uydu saldırısı durumunda Türkiye'nin savunmasını üstlenecek bir ABD taahhüdü almaktır. ABD'nin Türkiye'nin güvenliğine olan ilgisine dair açıklamalar ve ABD'nin askeri ve ekonomik yardımının genişletilmesi Türklere büyük ölçüde güvence vermiştir, ancak savaş durumunda hızlı ve etkili yardım için resmi bir garantinin olmaması Türkleri hala derinden endişelendirmektedir. Türkler, ABD'nin Türkiye'yi savunmak için kesin bir taahhütte bulunması karşılığında ABD'ye üs olanakları sağlayacaklardır. Bugüne kadar ABD'den kesin bir taahhüt alamayan Türkler, NATO üyeliği arayışına girerek ya da ABD'nin doğrudan katılacağı bir Doğu Akdeniz güvenlik paktını savunarak dolaylı ABD garantileri elde etmeye çalıştılar.

Türklere göre Akdeniz savunma planlaması için NATO ile sınırlı bir birliktelik, önceki durumlarına kıyasla sadece küçük bir iyileşmeyi temsil etmektedir. ABD'nin katılımı olmadan bir Akdeniz bloğu oluşturulmasının ya da ABD garantisi olmadan komşularıyla karşılıklı yardım anlaşmaları yapılmasının aslında dezavantajlı

olabileceğini düşünmektedirler ve bu nedenle bunlara kesinlikle karşı çıkmışlardır;

Fransa ve İngiltere ile 1939 Üçlü Karşılıklı Yardım Anlaşmasına bağlılıklarını yeniden teyit etmiş olsalar da, buna İngiliz ve Fransız yardımının doğrudan bir garantisi olarak değil, potansiyel olarak ABD yardımı almanın dolaylı bir yolu olarak değer verdikleri açıktır. Türkiye'nin BM'ye katılımı da bir ölçüde aynı gerekçelerle hareket etmektedir. Türkiye, BM'yi etkin kılmak için çoğu üyeden daha istekli olmakla birlikte, Sovyet saldırganlığını kontrol etmek için mevcut etkinliğine çok az güvenmektedir.

Türkiye'nin Hizalanmasında Değişim Olasılıkları

Türkler, Batı'nın daha fazla diplomatik veya askeri gerileme yaşayabileceğini düşünmekte, ancak ABD ve müttefiklerinin Sovyet emperyalizmini nihai olarak kontrol altına alabileceğine veya savaş durumunda SSCB'yi yenebileceğine inanmaktadır. Soğuk Savaş'ta daha fazla gerileme sonucunda ABD'nin güç pozisyonunda bir azalma olması, Sovyetlerin Türkiye'ye saldırması durumunda ABD'nin silahlı desteğinin kesin güvencesini verdiği sürece Türkiye'nin temel hizalanmasını değiştirmeyecektir. Sovyetlerin İran, Irak ve Suriye'yi ele geçirmesi sonucunda Türkiye'nin Batı ile bağlantısı kısmen kesilse bile, bu durum Türkiye'nin Batı'ya olan yakınlığını muhtemelen değiştirmeyecektir. Ancak bu durumda Türkiye SSCB'ye karşı daha temkinli bir politika izlemek zorunda kalacaktır. SSCB tarafından kabul edilmeyen bazı kişiler hükümete getirilebilir ve iç güvenlik önlemleri sıkılaştırılabilir. Ancak Türkiye'nin toprak tavizlerini kabul etmesi, ABD askeri misyonunun Türkiye'den ayrılmasını talep etmesi veya SSCB'yi başka bir şekilde yatıştırması olası değildir.

Eğer SSCB veya uyduları Yunanistan'a saldırırsa ve ABD Yunanistan'ın uydular tarafından işgaline askeri olarak karşı çıkmazsa veya Yunanistan'a yönelik bir Sovyet saldırısını SSCB'ye karşı askeri hareket için yeterli bir gerekçe olarak görmeyi reddederse, Türkiye'nin tavrı daha geniş stratejik değerlendirmelere bağlı olacaktır. Bu değerlendirmeler şunları içerecektir:

- Batı Avrupa'daki askeri hazırlık derecesi
- Batı'nın Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz'deki askeri gücü
- ABD'nin Türkiye'ye karşı tutumu ve Türkiye'ye ilişkin stratejik planları

- Genel olarak Batılı Güçlerin ve özel olarak ABD'nin Sovyet saldırganlığına karşı tutumu

Bununla birlikte, ABD'nin Türkiye'yi elinden geldiğince destekleme ve tedarik etme kararlılığından şüphe duymaması halinde, Türkiye'nin muhtemelen ABD yanlısı tutumunu sürdüreceğine inanıyoruz. Öte yandan, Türkiye bu tür bir desteğin güvencesini alamazsa, muhtemelen tarafsızlık politikasını benimsemeye çalışacaktır. Türkiye'nin batıda Yunanistan'ın, doğuda ve güneyde İran, Irak ve Suriye'nin Sovyetler tarafından tamamen kontrol edilmesi durumunda, Türkiye'ye Sovyet saldırısı durumunda ABD'nin silahlı desteğine ilişkin kesin güvencelerden yoksun olan Türkler muhtemelen tarafsızlık politikasına kayacak ve sonunda Sovyet taleplerine önemli tavizler verebileceklerdir. Öte yandan, Türkiye'ye yönelik bir Sovyet ya da Uydu saldırısı durumunda ABD'nin silahlı desteğine ilişkin kesin güvenceler alabilseydi, Türkiye muhtemelen ABD yanlısı tutumunu sürdürecekti.

ABD'nin yarım kürede izolasyon politikasını benimsemesi, Türkiye'nin otomatik olarak ABD yanlısı tutumunu terk etmesine neden olacaktır. Ancak, Türkiye bu şekilde Batı'dan izole edilse bile, Türkler Sovyet baskısına direnmeye devam edecek ve tarafsızlık politikasını sürdürmeye çalışacaklardır. Zamanla SSCB ile uzlaşma ve yatışma yanlısı bir görüş oluşabilir ve bu görüş eninde sonunda Türk politikasına hakim olabilir, ancak şu anda Türklerin gerekirse bağımsızlıkları için savaşmaları daha muhtemel görünmektedir, böyle bir yol ne kadar intihara meyilli olursa olsun.

Türkiye'nin Konumunun Güçlü ve Zayıf Yönleri

Türkiye, SSCB'nin çevresindeki en güçlü antikomünist ülkelerden biridir ve Yakın Doğu'da Sovyet saldırganlığına karşı önemli bir direniş gösterebilecek tek ülkedir. Türkiye'nin gücü önemli ölçüde ulusal birliğinden ve nüfusunun homojenliğinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin düşük yaşam standardına ve iç meselelerde zaman zaman yaşanan sert tartışmalara rağmen, Türk halkının büyük çoğunluğu SSCB'ye karşı muhalefette birleşmiştir ve hükümetin Türkiye'yi Batılı Güçlerle aynı çizgiye getirme politikasına tam destek vermektedir. Türklerin Ruslara karşı temel ve uzun süreli düşmanlığı güçlü bir şekilde devam etmektedir.

Kürt, Rum ve Ermeni azınlıkların unsurları ve hatta bazı Türkler, iç güvenliğin bozulması halinde komünist yıkıcılığa yatkın olabilirler, ancak böyle bir

gelişmenin ancak bir Sovyet işgali sonucunda ortaya çıkması muhtemeldir; Türkiye'nin siyasi kurumları ve nispeten özgür basını, var olan az sayıdaki hoşnutsuzluk için yeterli mecralar oluşturmaktadır ve yıkıcılık Türk güvenlik servisleri tarafından etkin bir şekilde kontrol edilmektedir. Aynı zamanda demokratik usullerin yaygınlaştırılması Türk ulusal gücü için daha güçlü bir temel oluşturmaktadır.

Türkiye'nin gücünün bir diğer önemli kaynağı da ordusudur. ABD'nin yardımıyla Türk Ordusu son zamanlarda yaklaşık 280,000 kişilik kompakt ve modern bir güç haline gelmiştir. Teorik olarak 1.500.000 kişilik bir seferberlik potansiyeline sahiptir, ancak bu sayıyı donatamaz veya lojistik destek sağlayamaz. ABD askeri yardım programında öngörülen Türkiye'nin savunma teşkilatının tam ölçekli yeniden düzenlenmesi henüz tamamlanmamış olsa da eski yöntemlerden yeni yöntemlere, silahlara ve teçhizata geçişin doğasında var olan geçici yer değiştirmelere rağmen silahlı kuvvetlerin savaş etkinliği şimdiden önemli ölçüde artmıştır.

Türkiye'nin pozisyonu aşağıdaki açılardan zayıftır

ABD askeri ve ekonomik yardım programlarının mümkün kıldığı önemli gelişmelere rağmen, Türk silahlı kuvvetleri yetersiz ikmal hizmetlerine sahiptir, teknik açıdan kalifiye astsubay sayısı kritik derecede yetersizdir ve hala etkili bir hava gücünden yoksundur. Türkiye'nin ekonomisi ağır bir savunma yükünü kaldıracabilecek durumda değildir. Ekonomi büyük ölçüde tarıma dayalı olduğundan, Türkiye hem tüketim malları hem de askeri malzeme açısından büyük ölçüde dışa bağımlıdır. Büyük savunma kuvvetleri bulundurma zorunluluğu, Türkiye'nin kaynakları üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Sanayinin gelişmemiş olması nedeniyle, eğitilmiş makinist sayısı sınırlıdır.

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Sovyet baskısına özellikle maruz kalmaktadır. Sovyet periferisinde, Batı'nın güç merkezlerinden uzakta ve doğu ile güneyde, kendileri de Sovyet saldırganlığına karşı son derece savunmasız olan zayıf ve istikrarsız ülkeler tarafından kuşatılmış durumdadır. Büyük Sovyet ve/veya Uydu kuvvetleri çok az uyarı ile veya hiç uyarı olmadan Türkiye'ye karşı harekete geçirilebilir. Balkanlar ve Kafkasya'dan Sovyet/Uydu kara saldırısı yolları birbirinden çok uzak olduğu için, Türkiye bir savaş durumunda sınırlı kuvvetlerini

bölmek ve birbiriyle bağlantılı iyi ulaşım olanakları olmadan iki cephede savaşmak zorunda kalacaktır.

Silahlı kuvvetlerinin eksikliklerine, ekonomik zayıflıklarına ve coğrafi kırılganlığına rağmen Türkiye,Uydu veya Sovyet saldırganlığına karşı önemli bir direnç gösterebilecek kapasitededir. Boğazlar'da ve hatta muhtemelen Doğu Trakya'daki hazır savunmalarda Bulgar kuvvetlerinin bir istilasını durdurabileceğine inanıyoruz. Bir Sovyet saldırısına karşı, Türkiye'nin inatçı bir savunma savaşıyla Sovyetlerin ülkenin içlerine doğru ilerlemesini geciktirebileceğine inanılmaktadır. Türk silahlı kuvvetleri muhtemelen iki ya da üç ay boyunca örgütlü bir direniş biçimini sürdürebilir. Türklerin Batılı güçlerden önemli ölçüde yardım almaları halinde, Türkiye'nin güneyindeki bir üs bölgesi bir süre daha elde tutulabilir. Her halükarda, dış destekle Türkler muhtemelen Türkiye'deki Sovyet iletişim hatlarına karşı gerilla savaşını sürdürebilirler.

Türkiye'nin Stratejik Önemi

Türkiye'nin siyasi ve askeri gücü ve coğrafi konumu nedeniyle Türkiye'nin Batı'ya yaklaşması ABD için birincil stratejik öneme sahiptir. Türkiye, Sovyet ve Sovyet Uydu topraklarına bitişiktir ve Sovyetlerin Orta Doğu'nun zayıf ve istikrarsız ülkelerine sızma hatlarından birinin üzerinde yer almaktadır. Türk Ordusu, Sovyetlerin Türkiye üzerinden Orta Doğu'ya ilerlemesinin önünde büyük bir engel olacaktır. Ayrıca, Türkiye'nin ABD yanlısı tutumu, askeri gücüyle birlikte SSCB'yi Türkiye'ye saldırmaktan alıkoymaktadır, çünkü bu tutumda Türkiye'ye yapılacak bir saldırının ABD'nin SSCB'ye saldırmasına yol açabileceği ihtimali yatmaktadır.

Genel bir savaş durumunda Türkiye, ABD hava kuvvetleri için bir ileri hava üssü haline gelebilir, ancak ABD'nin Türkiye'yi SSCB ve uydularına karşı hava operasyonları için etkin bir üs olarak kullanabilmesi için hava tesislerinin inşası ve Sovyet hava ve kara saldırılarından korunması gerekecektir. Şu anda Türkiye hava saldırılarına karşı son derece savunmasızdır ve hava tesisleri orta bombardıman operasyonlarını desteklemekten ya da avcı veya hafif bombardıman operasyonlarını sürdürmekten acizdir. Bununla birlikte, ABD şu anda eski Türk hava tesislerini yeniden inşa etmek ve yeni hava tesisleri kurmakla meşguldür; bu program bir yıl içinde önemli bir iyileşme sağlayacaktır.

Türkiye Boğazları kontrol ettiği sürece, Sovyet denizaltılarının ve su üstü gemilerinin Karadeniz'den Boğazlar yoluyla Akdeniz'e geçişini engelleyebilir. Türkiye'nin ABD yanlısı tutumundan vazgeçmesi durumunda, bunun ABD'nin Yakın Doğu'daki çıkarları üzerindeki etkisi son derece ciddi olacaktır. Komşu ülkelerin çoğunda şu anda istikrarsız bir etki dengesine sahip olan Batı yanlısı unsurların, Türkiye'nin mevcut uyumunu terk etmesi halinde ciddi şekilde morallerinin bozulacağı ve etkilerinin zayıflayacağı konusunda çok az şüphe vardır.

Savaş Durumunda Türkiye'nin Muhtemel Hareket Planı

Dışarıdan yardım gelsin ya da gelmesin Türkiye'nin topraklarına yönelik herhangi bir saldırıya inatla direneceğine inanıyoruz. Saldırı durumunda Türkiye'nin askeri yardım için ABD'ye, 1939 Üçlü Antlaşması uyarınca yardım için İngiltere ve Fransa'ya ve verebileceği destek için BM'ye başvuracağı neredeyse kesindir. Yugoslavya, İran ve hatta Yunanistan'a karşı bir Uydu ya da Sovyet saldırısı durumunda Türkiye tek başına askeri müdahalede bulunmayacaktır. Sınır güvenliğini arttıracak ve bir Sovyet saldırısını provoke etmemek için her türlü çabayı gösterecektir.

BM ya da ABD, karşı önlemler almak için Türk üslerinin kullanılmasını talep ederse, Türkiye'ye yönelik bir saldırı durumunda ABD'den kesin bir yardım taahhüdü alması halinde Türkiye muhtemelen buna uyacaktır. Avrupa ve Asya'nın diğer bölgelerinde Sovyet veya Uydu saldırılarının devam etmesi durumunda Türkiye, Türk birliklerinin taahhüdü olmaksızın BM'nin kolektif güvenlik önlemlerini destekleyecek, ancak Batı kaynaklarının Sovyet Uydularına karşı "polis" önlemleri için geniş çaplı harcanmasına karşı çıkacak ve bu da Batı'nın SSCB'ye karşı potansiyelini azaltacaktır.

Kore çatışması ABD ile Komünist Çin arasında tam ölçekli bir savaşa yol açarsa, Türkiye'nin tepkisi ikircikli olacaktır. Bir yandan Türkiye, Sovyet emperyalizminin tehdidi altındaki tüm ulusların bir arada durması gerektiğine olan inancı ve ABD'ye bir müttefik olarak güvenilirliğini tam olarak gösterme arzusu nedeniyle Çinli Komünistlere karşı eylemi desteklemeye itilecektir.

Öte yandan Türkler, SSCB karşısındaki kendi durumlarıyla giderek daha fazla ilgilenecek ve ABD'nin Doğu Akdeniz'deki gücünün artırılmasıyla eşleştirilmediği ve hatta aşılmadığı ve ABD'nin Türkiye'ye verdiği garantilerle

desteklenmediği sürece, ABD'nin Uzak Doğu'daki askeri gücünün artırılmasına olumsuz bakacaklardır. Türkiye'nin fiilen benimseyeceği hareket tarzı, büyük ölçüde Türk Hükümeti'nin o andaki güvenlik durumuna ilişkin değerlendirmesine göre belirlenecektir. Ancak Türkiye ABD'ye diplomatik destek verecek ve Türk Tugayı'nın hizmetlerini sağlamaya devam edebilecektir.

Türkiye'nin kendisinin saldırıya uğramadığı bir genel savaş durumunda, Türkler muhtemelen başlangıçta savaşmayan bir statü benimseyeceklerdir. Bununla birlikte, Türk siyasi liderleri, hem hükümet hem de muhalefet, Doğu-Batı mücadelesinde Türk tarafsızlığının savaşta veya barışta ne tavsiye edilebilir ne de mümkün olduğu görüşünü sık sık dile getirmişlerdir. Sonuç olarak, Türkiye saldırıya uğramasa bile, Türkler Batı ile işbirliği yapacak ve Batı'nın zaferini kolaylaştırmak için savaşmayan ülke statüsüne uygun her şeyi yapacaklardır.

Ek 16: Henry Villard Tarafından Paul Nitze'ye Bilgi Notu (01 Mart 1951)

Büyük Britanya, Fransa ve Türkiye arasında 19 Ekim 1939'da imzalanan ve 1949'da Britanya ve Fransa tarafından yeniden teyit edilen Karşılıklı Yardım Antlaşması, esas olarak Britanya ve Fransa'nın, bir Avrupa gücünün Türkiye'ye saldırması halinde Türkiye'ye "ellerinden gelen her türlü yardım ve desteği" sağlayacaklarının garantisidir. Avrupalı bir gücün saldırısı sonucunda üç ülkeden herhangi birinin Akdeniz'de savaşa girmesi durumunda, İngiltere, Fransa ve Türkiye "etkin bir şekilde işbirliği" yapacak ve "ellerinden gelen her türlü yardım ve desteği" sağlayacaklardır. Dolayısıyla bu yardım bir anlamda "karşılıklı" olacaktır. Ancak gerçekte, Türkiye'nin saldırıya uğraması halinde Fransa ya da İngiltere'nin göstermelik bir askeri destekten fazlasını sağlayacağından ya da NATO gibi daha büyük bir düzenlemenin parçası olmadıkça Türkiye'nin İngiltere ya da Fransa'ya yardım etmek için herhangi bir şey yapacağından ciddi olarak şüphe duyulabilir.

"Avrupalı bir güç" Sovyet Rusya'yı da kapsayacak şekilde yorumlanabilir, ancak anlaşmaya ekli bir protokol, Türkiye'nin üstlendiği yükümlülüklerin Türkiye'yi "Sovyetler Birliği ile silahlı çatışmaya girme etkisi veya sonucu olan" eylemlerde bulunmaya zorlayamayacağını öngörmektedir. Bu durum Türklere açık bir kaçış kapısı veriyor gibi görünmektedir. Ancak, ABD'nin anlaşmaya bağlı kalması halinde bu protokolü ortadan kaldırarak şekilde anlaşmayı revize etmeye istekli olduklarını belirtmişlerdir.

Antlaşmanın 3. Maddesi, Fransa ve İngiltere'nin 13 Nisan 1939'da Romanya ve Yunanistan'la ilgili olarak yaptıkları açıklamalara uygun olarak, bu ülkeleri saldırıya karşı savunmaya çağrılmaları halinde, Türkiye'nin Fransa ve İngiltere'ye "elinden gelen her türlü yardım ve desteği" vereceğini öngörmektedir. İngiliz ve Fransız Hükümetlerinin beyanları, Prag'daki Alman işgalini ve Arnavutluk'taki İtalyan işgalini dengelemek üzere tasarlanmıştı ve Yunanistan'ın ya da Romanya'nın bağımsızlığının, Yunan ya da Romen Hükümetlerinin ulusal güçlerle direnmeyi hayati önemde görecekları ölçüde tehdit edilmesi halinde destek sözü veriyordu. Yunanistan'a verilen bu garanti bugün geçerli sayılamaz. Yunanlılar 3. Madde hükümlerine güvenmeyecek kadar gerçekçi davranmışlardır ve İngilizler de 1939 Antlaşması'nın bu kısmının geçerliliğini yitirdiğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Dolayısıyla, Türklerin Antlaşmanın bu kısmına işlerlik kazandırmak zorunda kalmaları mümkün görünmemektedir.

Antlaşmanın diğer hükümleri "istişarelere" ve belirli durumlarda "etkili olabileceği düşünülen ortak eylemlere" atıfta bulunmakta ve doğrudan yardımı belirtmemektedir. Genel olarak bakıldığında 1939 Antlaşması, Doğu Akdeniz'in savunulması için, büyük ölçüde eskimiş olmasa da, oldukça zayıf bir dayanak olarak görünmektedir. ABD, bu antlaşmaya bağlı kalmaktansa Türklerin istediği garantiyi vermeye karar verdiğinde muhtemelen Türkiye'ye (ve Yunanistan'a) başka bir taahhütte bulunmayı daha uygun bulacaktır.

Ek 17: Erkin, Acheson ve Moore Görüşmesi (27 Nisan 1951)

Büyükelçi Erkin, İran'daki ve diğer ülkelerdeki gelişmeler ışığında, Türkiye'nin ABD'ye karşılıklı güvenlik düzenlemelerine ilişkin olarak yaptığı önerilere kesin bir yanıt verilmemiş olmasının Türk halkını giderek daha fazla rahatsız ettiğini ve kafasını karıştırdığını belirtti. Olumsuz da olsa böyle bir yanıtın verilmesinin ortamı netleştirmek açısından çok yararlı olacağını ifade etti.

Büyükelçi'ye, Türkiye'nin bu güvenlik sorununa ilişkin tutumunu ve bu sorunun Türkiye için önemini tam olarak kavradığımı ifade ettim. Bunun çözüm bulmamız gereken bir sorun olduğunun farkındayız ve Türkiye'ye askeri yardım programımızı başlattığımız 1947 yılından bu yana yaşanan gelişmeler, bu çözümü bulma çabalarımızda bize yardımcı olmaktadır.

Bu ülkede bizler, Sovyet tehdidi ve özgür dünyanın bu tehdide karşı göstermesi gereken çabalar konusunda 1947'ye kıyasla çok daha büyük bir farkındalığa sahibiz. ABD olarak Türkiye'yi 1947'de olduğundan çok daha farklı bir konumda görüyoruz. Türk Hükümeti'nin Kore'ye asker gönderme kararı ve oradaki iyi performansı, ABD'de Türkiye'ye yönelik olumlu havayı büyük ölçüde arttırmıştır. Bu gibi gelişmeler, Kongre'yi ve Amerikan halkını, alınması arzu edilebilecek yeni politika önlemlerine hazırlamak açısından çok yararlıdır.

Türkiye'ye (ve her iki ülke için de benzer düzenlemelerin yapılacağını varsaydığımız Yunanistan'a) bir güvenlik taahhüdü verme kararının birçok yönü vardır. Türkiye boyutuna ek olarak aşağıdakiler de var:

- 1) Avrupalı müttefiklerimizin tutumu
- 2) Benzer düzenlemeleri isteyebilecek olan İran ve Mısır'ın yaratabileceği sorunlar
- 3) Olası bir Dışişleri Bakanları Konferansı ile ilgili ortaya çıkabilecek sorunlar
- 4) Yeni bir politika kararının ülke içinde kabul görmesine ilişkin genel sorunlar

Bu bağlamda, General Mac Arthur'un dönüşünün yarattığı heyecanın yatışacağına ve kısa süre içinde politikalarımızı geliştirme ve yürütme konusunda ilerleyebileceğimize inandığımı söyledim. Bu noktada Büyükelçi, Dışişleri

Bakanları Konferansı'na yaptığım atfın, Türkiye'ye yönelik bir güvenlik taahhüdü konusunda Konferans sonrasına kadar bir karar verilemeyeceği anlamına gelip gelmediğini sordu. Cevabım, SSCB'nin gerçekten "dürüst" bir konferans istemesi durumunda, böyle bir Konferans üzerinde etkisi olabilecek herhangi bir eylemde bulunmadan önce dikkatlice düşünmek istediğimiz şeklinde oldu. Ancak bu, güvenlik sorununa ilişkin çalışmalarımızın ilerlemeyeceği ya da Konferans düzenlenene kadar bir karara varılmayacağı anlamına gelmiyor.

Büyükelçi daha sonra Kuzey Atlantik Konseyi'nin diğer üyelerinden herhangi biriyle güvenlik taahhüdü sorununu ele alıp almadığımızı sordu. Ben de şahsen böyle bir şey yapmadığımı, ancak bazı meslektaşlarımın diğer hükümetlerin temsilcileriyle gayri resmi görüşmeler yapmış olabileceğini söyledim. Büyükelçi'nin sorusuna cevaben, diğer hükümetlerin soruna yönelik mevcut tutumlarını bilmediğimi de ekledim. Bununla birlikte, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması'na dahil edilmesi konusunun en son tartışıldığı Eylül 1950'den bu yana koşulların önemli ölçüde değiştiğinin Dışişleri Bakanlıkları tarafından genel olarak bilindiğini ifade ettim.

Şu anda, bu sorunu kendi zihinlerimizde netleştirmeye ve çeşitli yönleriyle düşünmeye çalışıyoruz. Bu tamamlandığında, nihai bir karara varmadan önce şüphesiz müttefiklerimizle istişarelerde bulunacağız. İstişareler sonucunda soruna yönelik herhangi bir yaklaşımla ilgili güçlükler ortaya çıkarsa, sorunu bu güçlükler ve mevcut olabilecek alternatifler ışığında değerlendirmemiz gerekecektir.Özetle, sorunu ve Türkiye için önemini anladığımızı söyledim. Bu soruna bir çözüm bulma arzunuzu anlayışla karşılıyoruz ve şu anda en önemli meşguliyetlerimizden birinin de bu olduğunu ifade ettim. Şu anda kesin bir karar verilememekle birlikte, bu durumun ümit kırıcı olmadığını belirttim.

Ek 18: NSC (National Security Council) 109 Numaralı Belge (11 Mayıs 1951)

Türkiye, SSCB'nin çevresindeki en güçlü anti-komünist ülkedir ve Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgesinde Sovyet saldırganlığına karşı önemli bir direnç gösterebilecek tek ülkedir. ABD'nin güvenlik çıkarlarına katkıda bulunabilir ve bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin uluslararası komünizme karşı mücadelede özgürlükçü dünyanın bir müttefiki olarak kalması ABD'nin çıkarına olmaya devam etmektedir.

Türkiye'nin askeri gücü ve siyasi bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruma konusundaki kesin kararlılığı, Türkiye'ye yönelik Sovyet veya uydu saldırganlığına karşı etkili bir caydırıcı unsur olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin özgürlükçü dünya ile olan uyumu, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgesindeki ülkelerin savunma gücünün geliştirilebileceği koruyucu bir perde sağlamaktadır.

Türkiye, Sovyet kontrolünün engellenmesi ve ABD'nin güvenlik çıkarları için hayati önem taşıyan stratejik öneme sahip Türk Boğazlarını kontrol etmektedir. Türkiye, şu anda Kuzey Atlantik Antlaşması'nın kapsadığı alanın bir kanadında bir siperdir. Türkiye'nin askeri ve diğer kaynakları, üs bölgeleri de dahil olmak üzere, SSCB ile bir savaş durumunda ABD için büyük değer taşıyacaktır.

Türkiye'deki Sovyet hakimiyeti, Sovyetlerin göreceli güç konumunu güçlendirecek, Türkiye'ye büyük ölçüde bağlı olan ABD'nin prestijine ciddi zarar verecek ve Sovyet hakimiyeti tehdidi altındaki diğer ülkelerdeki direnme iradesini zayıflatacaktır. Türkiye'nin Sovyet hakimiyetine girmesi, hatta tarafsız bir Türkiye, İran ve Arap Devletlerine yönelik bir Sovyet saldırısında Sovyetlerin sağ kanadını koruyacaktır. Türkiye'nin silah zoruyla ele geçirilmesi, Sovyet fetih planının yalnızca bir aşaması olarak görülebilir ve küresel savaş başlatma riskinin tamamen farkında olarak gerçekleştirilebilir.

Buna göre Birleşik Devletler, Türkiye'nin siyasi bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik aktif ilgisini ve Truman Doktrini'ni desteklemeye devam ettiğini açıkça göstermeye devam etmelidir. Türkiye'ye uygun uluslararası siyasi desteği sağlamaya devam etmelidir. Türkiye'nin içişlerine karışmadan, Türkiye'nin kendisini ekonomik, askeri ve siyasi olarak güçlendirme çabaları

üzerinde yapıcı olmaya devam etmelidir.Türkiye'yi, başta İran olmak üzere, Orta Doğu'daki diğer ülkelerle daha yakın ilişkiler geliştirmeye teşvik etmelidir.

Türkiye'nin azmi kendi kendine yardım çabalarıyla birleştiğinde, Türkiye'nin ekonomisinin sosyal huzursuzluğu önleyecek ölçüde gelişmesine izin verecek, Birleşik Devletlerin Türkiye'nin ekonomik olduğu kadar askeri refahına da ilgi duyduğunu gösterecek ve Birleşik Devletlerin Türkiye'den özgürlükçü dünyanın savunması için gerekli kaynakları sağlamasına yardımcı olacak ekonomik ve teknik yardım sağlamaya devam etmelidir.Birleşik Devletler, Türk askeri kuruluşuna, aşağıdaki yetenekleri kazandırmak için uygun desteği verecektir:

- İç güvenliğin sürdürülmesi
- Türkiye'ye yönelik bir uydu saldırısının püskürtülmesi
- Türkiye'ye karşı doğrudan ya da dolaylı bir Sovyet saldırısına mümkün olan azami ölçüde direnmek

Birleşik Devletler,öncelikler ve mevcut imkanlar dahilinde, yukarıda belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli askeri malzeme ve rehberliği Türkiye'ye sağlayacaktır.Türkiye'nin uluslararası güvenlik önlemlerinde tam işbirliği yapmasını ve bir savaş durumunda ortak hareket etmesini, Türk üslerinin ve diğer tesislerinin kullanılmasını ve Boğazların SSCB'ye kapatılmasını sağlamak için ABD aşağıdakileri yapmalıdır:

- Türkiye'nin NATO'ya tam üye olarak alınması için baskı yapmalıdır; bu, karşılıklı güvenlik düzenlemesinin en arzu edilen şeklidir.
- Eğer Türkiye'nin NATO'ya tam üyeliği kabul edilemeyecek kadar gecikecekse, Türkiye'yi de kapsayacak ve Türkiye'nin NATO üyeliğine zarar getirmeyecek alternatif güvenlik düzenlemelerini mümkün olan en erken tarihte sonuçlandırmalıdır.

Türkiye'ye karşı bir Sovyet veya uydu saldırısı küresel savaş tehlikesini o kadar artıracaktır ki, ABD ve Türkiye'yi içeren karşılıklı güvenlik düzenlemeleri sonuçlanıncaya kadar, Birleşik Devletler sağduyulu bir şekilde, aşağıdaki genel hareket tarzları da dahil olmak üzere, o zamanki koşulların ışığında belirlenecek bir şekilde ve kapsamda saldırıya karşı koymaya yardımcı olmalıdır:

- Küresel savaşın yakınlığını karşılamak için kendisini mümkün olan en iyi konuma yerleştirmek
- Siyasi tedbirlerle saldırganlığı durdurmaya, eylemi yerelleştirmeye ve statükoyu yeniden tesis etmeye çalışmak
- Genelkurmay Başkanları tarafından o sırada yapılan tavsiyeler ışığında uygun bir şekilde sağlanabilecek askeri malzemeyi temin etmek ve bu kuvvetleri genel bölgeye konuşlandırarak
- Birleşmiş Milletler ve NATO'da uygun önlemlerin alınması ve Birleşik Krallık, Fransa ve Türkiye Karşılıklı Yardım Antlaşması'nın uygulanması da dahil olmak üzere, diğer ulusları benzer eylemlerde bulunmaya teşvik etmek

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye arasında karşılıklı güvenlik düzenlemeleri yapıldıktan sonra, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'ye yönelik bir Sovyet veya uydu saldırısına, Genelkurmay Başkanlığı'nın tavsiyeleri ışığında, o sırada mevcut olan koşullar ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bu düzenlemelerden doğan yükümlülükleri çerçevesinde belirlenecek bir şekilde ve kapsamda karşılık vermelidir.

Ek 19: Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye İlişkin Tutumu

Türkiye'nin coğrafi konumu, ABD için birincil stratejik öneme sahiptir. Türkiye, sadece SSCB'den Kahire-Süveyş bölgesine ve Orta Doğu petrol yataklarına giden önemli hava, kara ve deniz yollarını (Rusya'nın yaklaşık iki yüz yıldır göz diktiği Türk Boğazları dahil) kontrol etmekle kalmıyor aynı zamanda SSCB'nin Girit, Rodos ve Kıbrıs adalarına ve Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'daki haberleşmeye karşı operasyonlar düzenleyebileceği üsler sunuyor.

Genelkurmay Başkanları Milli Güvenlik Konseyi'nin 73 numaralı belgesinde "Çanakkale Boğazı'nın Sovyet kontrolünden çıkarılmasının ABD'nin güvenlik çıkarları için hayati önem taşıdığını" belirtmişlerdir. Bu nedenle, SSCB'nin Türkiye'ye doğrudan saldırması küresel bir savaşa yol açacaktır. Dolayısıyla SSCB'nin Türkiye'deki hedeflerine ulaşması, ABD'nin güvenliği üzerinde ciddi sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'nin korunmasını istemekte ve bu amaçla bu ülkeye siyasi, askeri ve ekonomik yardım sağlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'nin uluslararası konumunu güçlendirmek için aşağıdakiler gibi çeşitli yollarla çaba göstermiştir:

- 1947 yılında Truman Doktrini kapsamında Türkiye'ye siyasi bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumasına yardımcı olmak amacıyla askeri yardım programı başlatmıştır.
- Türkiye'yi Avrupa Kurtarma Planına katılımcı bir ülke olarak dahil etmiştir.
- Ekim 1950'de Türkiye'nin Güvenlik Konseyi üyeliği adaylığını güçlü bir şekilde desteklemiştir.
- Kuzey Atlantik Konseyi aracılığıyla, Türkiye'nin NATO'ya tam üyelik taleplerini yapıcı bir şekilde karşılama çabası içinde, Türkiye'nin NATO'nun askeri planlama çalışmalarının Akdeniz'in savunmasıyla ilgili uygun aşamalarına katılması önerisini desteklemiştir.

ABD'nin Türkiye'deki uzun vadeli askeri hedefleri şu şekilde tanımlanmıştır: ideolojik çatışma sırasında Türkiye'nin komünizme teslim olmasını önlemek için yeterli askeri güç geliştirmek; savaş durumunda, ABD ve müttefikleri için Türkiye'deki üs bölgelerini korumak, herhangi bir SSCB ilerlemesini önemli ölçüde

geciktirmek ve müttefik desteğiyle Doğu Akdeniz'in Batılı güçler tarafından kontrol edilmesini ve Mısır'daki üs bölgelerinin güvenliğini sağlamak.

Halihazırda Türkiye'nin dış politikasının temel hedefi, ABD'den güvenlik taahhüdü almaktır. Türkiye, ABD'nin taraf olduğu başka bir güvenlik düzenlemesine katılmaya istekli olduğunu belirtmiş olsa da bu yöndeki çabaları büyük ölçüde NATO'ya tam üyelik arayışı üzerinde yoğunlaşmıştır. Türkiye halihazırda NATO'nun iki üyesi olan İngiltere ve Fransa ile 1939 yılında imzalanan ve 1949 yılında yeniden teyit edilen bir Karşılıklı Yardım Antlaşması ile bağlıdır. Türklere göre bu antlaşmanın asıl değeri, Türkiye'ye karşı bir Sovyet veya uydu saldırısı durumunda ABD'nin müdahalesini güvence altına alacak potansiyel bir araç olmasında yatmaktadır.

Ağustos 1950'de Türk Hükümeti, Kuzey Atlantik Antlaşmasına katılmaya davet edilmesini resmen talep etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin o zamanki pozisyonu, Türkiye ve Yunanistan'ın (bu konudaki herhangi bir kararın Yunanistan için de geçerli olması gerektiği kabul ediliyordu) NATO'ya tam üye olarak dahil edilmesinin, Kuzey Atlantik Antlaşması düzenlemelerinde o sırada görülen ilerlemeyi olumsuz etkileyebileceği yönündeydi. Bununla birlikte, bu iki ülkeye NATO üyeliği dışında, Sovyet saldırganlığına karşı koordineli planlamaya katılma imkânı verecek özel bir statü verilmesi halinde azami fayda elde edileceği ve dezavantajların en aza indirileceği düşünülüyordu. Konu Kuzey Atlantik Konseyi'nde ele alındı ve bunun üzerine Türkiye'ye (ve daha sonra Yunanistan'a) NATO'nun askeri planlama çalışmalarının Akdeniz'in savunmasıyla ilgili uygun aşamalarına katılması önerildi.

Türk Hükümeti Kuzey Atlantik Konseyi'nin önerisini kabul etmiştir ancak "ortaklık" ilişkisi çeşitli nedenlerden dolayı Türkiye'yi tatmin etmemiştir:

- Akdeniz planlaması için ön hazırlıklarda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir ancak planlama görüşmeleri henüz başlamamıştır.
- ABD'nin Sovyet emperyalizmini kontrol altına alma çabalarına BM içinde ve dışında verdiği kararlı desteğe rağmen, Türk Hükümetine planlama birliğinin nihai olarak NATO'ya tam üyelikle sonuçlanacağına dair hiçbir güvence verilmemiştir.

- ABD'nin Türkiye'nin güvenliğine ilgi duyduğuna dair kamuoyuna yapılan açıklamalara rağmen Türkler, ABD'nin Türkiye'ye güvenlik taahhüdü verme konusundaki isteksizliğinin, ABD'nin Türkiye'yi birincil savunma alanı olarak görmediğini gösterdiğinden endişe etmektedir.

SSCB'nin Türkiye'ye ancak küresel bir savaş olasılığıyla yüzleşmeye hazır olması halinde saldıracağına inanılmaktadır. İngiltere - Fransa - Türkiye Karşılıklı Yardım Antlaşması ve ABD'nin Türkiye'ye olan derin ilgisi ve ağır ahlaki bağlılığı göz önüne alındığında, ABD ve Türkiye'nin karşılıklı güvenlik düzenlemeleri yapıp yapmadığına bakılmaksızın, bu olasılıkla yüzleşilmesi gerekecektir. Türkiye, dışarıdan yardım almadan bir Sovyet saldırısını güçlü bir şekilde püskürtemeyeceği gibi, böyle bir yardım olmadan örgütlü direnişi de uzun süre devam ettiremeyecektir.

Türkiye'nin güvenliğine yönelik bir diğer tehdit de Sovyet kuşatması olasılığıdır. Bu, Sovyetlerin İran, Irak ve Suriye'yi ve/veya Sovyetlerin/uyduların Yunanistan'ı işgal etmesiyle gerçekleşebilir. Müdahalesi ABD'nin taraf olduğu güvenlik düzenlemeleri çerçevesinde formüle edilen bir savunma planının parçası olmadığı sürece Türkiye'nin böyle bir işgale askeri olarak karşı çıkması pek olası değildir.

Türkiye'nin çevrelenme olgusuna vereceği tepki:

- ABD'nin SSCB'ye küresel olarak karşı çıkma ve Türkiye'yi elinden geldiğince destekleme ve tedarik etme kararlılığı
- Etkili müttefik yardımı olasılığını engelleyebilecek yeni durum ışığında kendini savunma yeteneği dahil olmak üzere bir dizi faktöre bağlı olacaktır.

Türkiye'nin sempatisi Sovyet karşıtı güçlerle birlikte olmaya devam edecek olsa da ABD'nin güvenlik taahhüdünün yokluğunda bu sempati zayıflayabilir ve bunun sonucunda da Sovyet karşıtı güçlerle açık işbirliğinin getirebileceği risklere maruz kalmak istemeyebilir. ABD'nin Türkiye'nin siyasi bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne olan ilgisinde gözle görülür bir azalma, ABD'nin güvenliği üzerinde o kadar geniş kapsamlı sonuçlar doğuracaktır ki, ABD'nin Türkiye'ye siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda yeterli ölçekte yardım etmeye devam etmesi zorunludur.

Türkiye, ABD'nin mevcut politikasından memnun değildir çünkü bu politika, bir saldırı durumunda Türkiye'nin desteğine geleceğine dair kesin bir ABD taahhüdü sağlamamaktadır. Öte yandan mevcut politika, dünyanın diğer bölgelerinde Sovyet

saldırısı olması durumunda Türkiye'nin herhangi bir yardımını güvence altına almamaktadır. ABD'yi de içeren karşılıklı bir güvenlik düzenlemesi olmaksızın Türkiye'nin açıkta kalan konumu onu tarafsızlık politikasına yöneltebilir ve böylece ABD güçlü bir müttefikin yardımını kaybedebilir.

ABD'nin siyasi ve askeri alanda atabileceği en önemli adım, Türkiye ile karşılıklı bir güvenlik anlaşması imzalaması olacaktır. Böylece Türkiye'nin uluslararası konumu, Sovyet emperyalizmini kontrol altına almak için verilen ortak mücadelede ABD ile tam bir ortak haline geldiğinin kabul edilmesiyle güçlenecektir. Diğer tüm siyasi önlemlerden daha fazla olarak, karşılıklı bir güvenlik düzenlemesi Türkiye'nin uluslararası güvenlik önlemlerinde ABD ve müttefikleriyle tam işbirliğini ve savaş durumunda ortak hareketi güvence altına alacaktır.

Karşılıklı güvenlik düzenlemelerinin çeşitli alternatif biçimleri arasında en arzu edileni Türkiye'nin NATO üyeliği, en az arzu edileni ise ABD ile Türkiye arasında ikili bir düzenleme olacaktır. Türkiye, müdahalesi ABD'nin taraf olduğu güvenlik düzenlemeleri çerçevesinde formüle edilmiş bir savunma planının parçası olmadığı sürece, Sovyetlerin veya uydularının İran, Irak, Suriye, Yunanistan, Yugoslavya veya NATO ülkelerini işgal etme çabalarına muhtemelen askeri olarak karşı çıkmayacaktır.

Türkiye, NATO ile mevcut "ortaklık" ilişkisinden memnun değildir ve ABD ile doğrudan veya dolaylı olarak karşılıklı güvenlik düzenlemelerine girmeye büyük önem vermektedir. Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasında karşılıklı güvenlik düzenlemelerinin sonuçlandırılması beklenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet veya uydu güçlerinin saldırısı durumunda Türkiye'ye yardım etmek için planlar geliştirmelidir. Bu bağlamda Birleşik Devletler şunları yapmalıdır:

- NATO'nun bu tür bir beklenmedik durumu kapsayacak şekilde askeri planlama yapmasını teşvik etmelidir.
- BM aracılığıyla, Birleşik Krallık ve Fransa ile ortaklaşa ve tek taraflı olarak, saldırganlığı durdurmak ve siyasi tedbirlerle statükoyu yeniden tesis etmek için her türlü çabayı göstermelidir.
- Gerekirse Birleşmiş Milletler eylemi, Kuzey Atlantik Antlaşması planlarının uygulanması, Birleşik Devletler - Birleşik Krallık ortak düzenlemeleri yoluyla Türkiye'ye mevcut askeri desteği seferber etmelidir. (ABD,

Genelkurmay Başkanlığı tavsiyeleri ışığında hazır bulundurulacak kuvvetleri konuşlandıracaktır)

- Birleşik Devletler,yukarıda sıralanan eylemleri genel bir savaşın kaçınılmaz olabileceğinin bilincinde olarak gerçekleştirmelidir.

Ek 20: Erkin, McGhee ve Moore Görüşmesi (04 Haziran 1951)

Büyükelçi Erkin, Ankara'daki konferanslarının sona erdiğini ve ABD'nin Türkiye için ek güvenlik düzenlemelerinden yana olduğu konusunda bilgilendirilmesinden önce İstanbul'a hareket ettiğini belirtti. Büyükelçi bu gelişmeden ve zamanlamadan duyduğu memnuniyeti dile getirdi, zira böyle bir gelişmeyi meslektaşlarına sadece birkaç gün önce bildirmişti.

Büyükelçi Ankara'ya vardığı gün Cumhurbaşkanı Bayar tarafından kabul edildiğini belirtti. Cumhurbaşkanı kendisinden 1945'ten bu yana meydana gelen uluslararası gelişmeleri, özellikle güvenlik düzenlemelerine vurgu yaparak anlatmasını istemişti. Büyükelçi bunu, Cumhurbaşkanı'nın çok tatmin edici bulduğu ancak Cumhurbaşkanı'nı asıl noktaya götüren bir şekilde yapmıştı. Tüm bu gelişmelere rağmen Türkiye'nin kendi güvenliğini korumak için herhangi bir sözleşmeye dayalı güvencesi yoktu. Cumhurbaşkanı daha sonra Büyükelçiye, eşiyle birlikte Komünizm yanlısı sempatisiyle tanınan Zekeriya Sertel'den aldığı bir mektubu göstermiştir.

Türkiye'nin tarafsızlık politikası lehinde çok güçlü argümanlar ileri süren bu mektupta Sertel, soruna Komünist çizgiyle açıkça özdeşleştirilebilecek bir yaklaşımdan zekice kaçınmıştı. Sertel'in yaklaşımı bir Türk vatanseverinin yaklaşımıydı ve bu yaklaşım kaçınılmaz olarak kamuoyunun pek çok kesimine hitap edecek, Türkiye'nin güvenliğini korumak için Batılı müttefiklerine güvenemeyeceğine vurgu yapacaktı. Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin ABD ve diğer ülkelerin desteğine ilişkin kuşkularını giderecek kesin adımlar atılmadığı takdirde, Türk kamuoyunun Sertel tipi propagandaya, özellikle de bu propaganda Komünizm yanlısı değil milliyetçi bir temelde yapıldığından, giderek daha duyarlı hale geleceği korkusunu dile getirdi.

Büyükelçi, resmi hükümet çevrelerinin bu tür bir propagandadan etkilenmeyeceğini, ancak daha az bilgili unsurların bundan etkilenebileceğini tekrarladı. Bu nedenle Cumhurbaşkanı kendisinden Washington'a döndüğünde bizi bu durum hakkında bilgilendirmesini ve güvenlik taahhüdü konusunda erken bir karara varılmasının önemini vurgulamasını istemişti.

Büyükelçi, ABD hükümetinin yeni güvenlik düzenlemeleri konusundaki olumlu kararına atıfta bulunarak, son birkaç hafta içinde Londra basınında çıkan

haberlerin ve özellikle de BBC'nin Bulgaristan'a yaptığı bir yayının Türkiye'de yarattığı ve İngilizlerin Kuzey Atlantik Paktı'nın daha fazla uzatılmasına taraftar olmadıklarını gösteren talihsiz izlenime atıfta bulundu. Bay McGhee bu tür haberlerden sonuç çıkarılmaması konusunda uyarıda bulunarak önemli olanın ABD hükümetinin nihai kararı olduğunu vurguladı.

Büyükelçi, karar olumlu olsa bile, Türk halkının NATO'ya dahil olma konusunda daha önceki heyecanını büyük ölçüde yitirdiği yorumunu yaptı ve dahil olma konusundaki belirsizlik devam ettikçe nihai sonuçtan daha az memnun olacaklarını vurguladı. Bunu birkaç faktöre bağladı: Birincisi, Türkler Avrupalı NATO ülkelerinin gücüne ya da kararlılığına güvenmiyorlar. İkincisi, diğer NATO ülkelerinin Türkleri NATO'da eşit ortaklığa kabul etmeye isteksiz olduklarına dair işaretler ulusal gururlarını yaralıyor. Bu nedenle Büyükelçi, çok yakında bir karar alınacağı umudunu dile getirmiş ve diğer NATO ülkelerinin mevcut görüşlerini öğrenmeye çalışmıştır.

Bay McGhee sonuçtan çok umutlu olduğunu ve sorunun Temsilciler Konseyi'nde tartışıldığını bildiğini, ancak şu anda meselenin ne durumda olduğunu bilmediğini söyledi. Ayrıca diğer ülkelerin görüşleri hakkında yorum yapmasının uygun olmayacağını belirtti. Büyükelçi ayrılırken askeri yardım konularının da Dışişleri Bakanı'nın yetki alanına girdiğini ve bu nedenle gelecekte bu programın çeşitli yönlerini Sayın McGhee ile görüşebileceğini belirtti.

Ek 21: ABD Savunma Bakanlığı'nın Değerlendirmeleri (10 Kasım 1951)

Sayın Bay Matthews, Amerika Birleşik Devletleri ile karşılıklı bir güvenlik anlaşması imzalanması ve Türk Ordusu'nun büyüklüğünde önerilen artış için gerekli teçhizatın ABD tarafından tedarik edilmesi şartına bağlı olarak Türk Ordusu'nun büyüklüğünde önerilen altı tümenlik artışa ilişkin Savunma Bakanlığı'nın görüşlerini talep eden 28 Ağustos 1951 tarihli mektubunuza ve ekine atıfta bulunmaktadır.

Savunma Bakanlığı, Türkiye'nin önerisini askeri açıdan dikkatle değerlendirdikten sonra, ABD'nin şu anda Türkiye'nin önerisini kabul etmesinin uygun olmayacağı kanaatine varmıştır. Türk teklifinin şu anda kabul edilmesi, Türk askeri yardım gereksinimlerinin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü üyelerine tanınandan daha öncelikli bir konuma getirilmesini gerektirecektir ki bu da ABD'nin mevcut stratejik anlayışıyla tutarsız bir eylem olacaktır.

Ayrıca, Türkiye'nin NATO üyeliğine kabulü halen bazı NATO hükümetlerinin onayına tabidir; bu onaydan sonra Türk kuvvetlerinin ihtiyaçlarının belirlenmesi NATO prosedürleri çerçevesinde gerçekleştirilebilir ve ABD'nin Türk kuvvetlerine hibe yardım desteğinin ölçeği buna göre değerlendirilebilir.

Bu nedenle, Türkiye'nin üyeliğe kabulünü takiben, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü kuvvetlerine katkı olarak Türk Ordusu'nda önerilen artışın teklif edilmesi uygun görülmektedir.

Özetle, NATO prosedürleri çerçevesinde Türk kuvvetlerinin ihtiyaçlarının belirlenmesi veya Orta Doğu bölgesinde daha kritik bir askeri durumun ortaya çıkması beklenmeksizin Savunma Bakanlığı, ABD'nin Türk silahlı kuvvetlerine yapacağı yardımın halen mevcut Türk silahlı kuvvetlerinin desteklenmesiyle sınırlı kalması gerektiği görüşündedir.

Ek 22: George McGhee ve Oliver Shewell Franks Görüşmesi (05 Şubat 1952)

İngiliz Büyükelçisi bana Londra'nın Washington ve Paris'e Türklerin ve Yunanistan'ın Carney'in yönetiminde NATO'ya alınmasını önerdiğini, Türklere aynı zamanda MEC'e katkıda bulunmalarının beklendiğini söyleceğini ve NATO'ya girişlerinden hemen sonra komuta kademesinin ilerlemesi amacıyla Londra'da bir toplantı yapılacağını bildirdi. Dışişleri Bakanlığı tepkisinin olumlu olduğunu bildirdi. Bu konuda nihai bir karar alınmadan önce bakanlığın beni tam olarak bilgilendireceğini varsayıyorum. Özellikle, Türkiye'nin Carney yönetiminde NATO'ya kabul edileceği resmi olarak bildirilir bildirilmez daha fazla bilgi edinmek isteriz. Arnold bugün bana Genelkurmay Başkanları'nın bu konudaki kararını bildirdi ve sanırım artık sadece NATO Daimi Grubu'nun nihai kararını bekliyor. Ayrıca diğer üç gücün mutabakatından önce Türklerle Orta Doğu Komutanlığı toplantısı konusunu görüşebilmek isteriz.

İngiliz Büyükelçi, son telgraflarda da ifade ettiğim gibi, Londra'nın Orta Doğu Komutanlığı konusunda ABD ve hatta Fransa ile anlaşmaya varıp bunu bir oldu bittiye getirerek Türklere sunma eğiliminden en az benim kadar endişe duyuyor. Kendisi elbette burada MEC konusunda var olan ciddi şüphelerin ve hem hükümet hem de özel çevrelerde pek sevilmeyen Orta Doğu Komutanlığı'na Türklerin gönülden katılımının çok hassas bir şekilde ele alınmasını gerektireceğinin farkındadır. Türklerle önceden istişare edilmeden toplantı veya başka bir Orta Doğu Komutanlığı konusunda ABD - İngiltere veya ABD – İngiltere - Fransa anlaşması yapılmamasını şiddetle tavsiye ediyorum.

Türklere, NATO'ya girene kadar resmi bir Orta Doğu Komutanlığı görüşmesi yapılmayacağını ve dört gücün bundan sonra atılacak adımlar konusunda eşitler olarak istişarede bulunacaklarının bildirilmesini tavsiye ediyorum. Dışişleri Bakanlığı telgrafının gelecekte MEC gelişmeleri ile ilgili olarak bizi daha iyi bilgilendireceğini umuyorum.

Orta Doğu Komutanlığı, ABD ve İngiltere arasındaki özel anlaşmalar temelinde başarılı bir şekilde geliştirilemez. Türk işbirliğini ancak Orta Doğu Komutanlığı konseptinin ve organizasyonunun geliştirilmesinde ismen olduğu kadar fiilen de eşit ortak olarak muamele gördükleri takdirde temin edebiliriz.

ÖZGEÇMİŞ

Mahmut GİRGİNER

EĞİTİM DURUMU:

Lisans Mezuniyet Kocaeli Üniversitesi Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği

Mesleği THY Teknik A.Ş. Kalite Koordinasyon Mühendisi

